

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

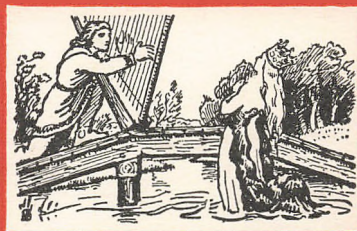
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GRUNDTVIGS HØJSKOLE

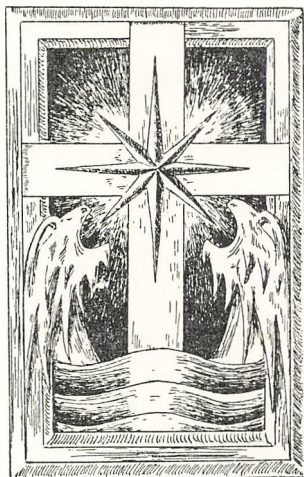

FREDERIKSBORG
1964

Grundtvigs Højskole . Frederiksborg

Grundtvigs
Højskole
Frederiksborg

Udgivet af Elevforeningen
1964

Redigeret af
S. HAUGSTRUP JENSEN

Udgivet af
ELEVFORENINGEN

Trykt i
Frederiksborg Amts Avis bogtrykkeri

Eftertryk uden kildeangivelse ikke tilladt

INDHOLD

Kommentar til et brev	7
Indtryk fra Canada	15
En formiddag i Firenze	22
At lære	29
Klostersonate	35
Huset vart bygt under stjerner	40
Sydafrikas skæbnetime	42
Islandsk ungdom i dag	50
Skoleåret 1963-64	54
Elevforeningen	68
Højskolelærernes stilling	70
Det danske smil	74
En god, dansk Mand	76
Landmanden af i morgen	77
Meddelelser	80
Tarjei Vesaas digt	82
Højskolernes Sekretariat og Landselev- foreningen	83
Elevlisten	85

Kommentar til et brev

Vi bor i et gammelt hus. Så gammelt, at det har haft fødselsdag hundrede og otte gange. Flyttedage har der også været, så forandring og fornyelse har fundet sted. Alligevel er huset gammelt. Skønt det gang på gang fyldes med unge, mærker vi altid fortiden omkring os. En del af denne går det tåleligt med, gulvene, væggene, lofterne, alt det, som håndværkere kan forny. Men den væsentligste del af fortiden – planen med huset – står det til os at tage vare på. Den får kun mening, hvis vi akcepterer den, og den bliver en uomgængelig del af nutiden.

Om husets brug udtalte Grundtvig sig flere gange, bl. a. i et brev, som han i 1854 skrev til gårdejer Peter Larsen i Dons. Denne havde givet et bidrag til den planlagte »Grundtvigs Højskole« på »Marielyst«. Pengene var kommet i et brev, hvori han havde benyttet lejligheden til at gøre ophævelser over, at den ny skole skulle kaldes en »højskole«. De unge var høje nok i hatten i forvejen! Skulle de nu også på højskole! Lod det sig ikke gøre at finde på et andet navn?

Grundtvigs svar er interessant, og det indeholder en vigtig del af fortiden her i hans hus. Han skriver, at den skal hedde »højskole«, fordi det skal være en fri skole for voksne. Det må have foresvævet Grundtvig, at børnenes skole var »lavskolen«, og så kunne det vel gå an at kalde ungdommens skole »højskolen«. Det ligner godt hans lyst til at lave mærkværdige ordspil. Der var iøvrigt folk på Grundtvigs tid, som benyttede ordet »højskole« om universitetet og ville ha' det som navn også på de andre højere læreanstalter. Men den tanke var ny, og det var bare de såkaldte sprogensere, som ønskede det sådan. De havde oversat ordet fra tysk »Hochschule«. Men ordet stod endnu til rådighed. Grundtvig kunne derfor udmærket ta' det til navn på en fri skole med voksenundervisning i modsætning til de små og lave almueskoler for børn.

Men Grundtvig spiller videre med ordet »høj« og nu på en anden måde. Han siger, at højskole skal den hedde, fordi den bør kalde en højere opfattelse af livet frem i ungdommen end de synspunkter, som

ellers er så almindelige. Ordret står der i brevet til Peter Larsen, at højskolen skal stræbe efter at »vække, nære og klare en høiere Betragtning baade af Menneskelivet i Almindelighed og af det danske Folks og Dannemandens Menneskeliv i Særdeleshed, end man sædvanlig møder«. Der står ikke mere. Ikke et ord om, hvilken højere betragtning, Grundtvig vil ha' frem. Og heller intet om, hvad det er for sædvanlige livsbetragtninger, han underkender.

Vi ved naturligvis besked med, hvad Grundtvig afviste. Det var alle de anskuelser, som fører til ensretning af mennesket, til kirkelig, skolemæssig eller meningsmæssig dressur.

Han vendte sig f. eks. mod den udbredte betragtning, at livet er gennemsyret af ondskab, mennesket fordærvet og Verden en jammerdal, og at vi derfor må anstrenge os for at vende ryggen til den og rette blikket mod det såkaldt ene fornødne – saligheden – fordi vore år her kun er en tåget mellemstation på vejen frem mod en fjern fuldkommenhed.

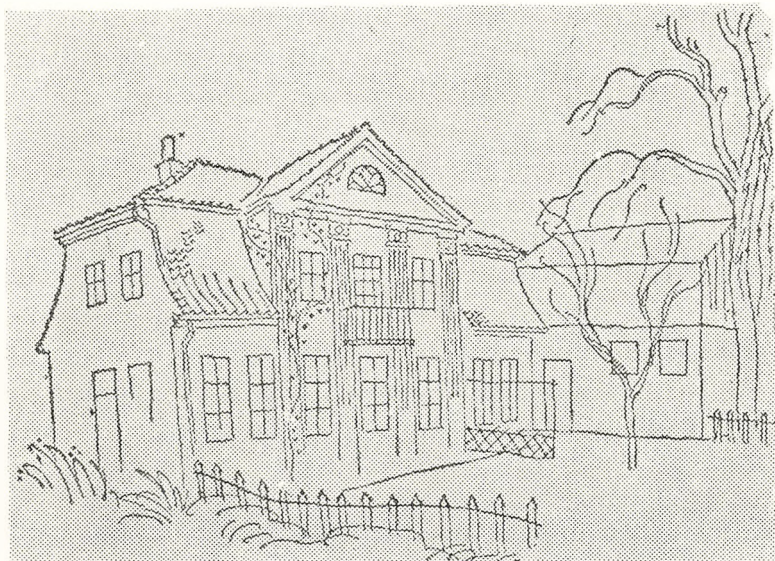
På opdragelsens område vendte han sig imod børneskolens dressur, mod remseri og hukommelseskunster, og desuden imod latinskolens udanskhed og eksamensterperi.

Han forkastede også den tyskprægede idealisme, hvad enten den var fornuftbetonet eller følelsespræget, fordi den så åbenbart opererede ud fra den tanke, at livet kan omskabes til et »tempel for glæden«, fyldt med harmoni og idyl. Han var modstander af at lade alle tilværelsens modsætninger forsvinde op i en højere filosofisk enhed, der berøvede livet dets spænding og det kristne syn på tilværelsen som en kamp mellem det gode og det onde dets mening.

Grundtvigs nej bærer præg af vederhæftighed. Han talte jo af erfaring. »Den sorte skole« havde han selv oplevet. Og i ungdomsårene var han indfanget først af rationalismen, så af romantikken og siden en overgang af livsfjendske, religiøse teorier.

Men lad nu alt dette ligge! For os er det afgørende, om nutiden kender til en lignende problemstilling. Ellers er der jo ikke grund til at beskæftige sig med dette sted i Grundtvigs brev om højskolen.

Også i vore dag møder vi imidlertid i vid udstrækning talen om livet som en jammerdal. Pessimisme er et af vor tids tydeligste signalementer. Der skal selvfølgelig ikke være tvivl om, at nutidens angst og bekymring er til at forstå. Hvad der er sket af mord og menneskenedvær-

Grundtvigs Højskole

»Marielyst«

digelse fra den første verdenskrig til vore dages terrorbalance er baggrunden for nutidens mørke syn. »Det store drama ved Hiroshima blev vores klima«, skriver Halfdan Rasmussen. Det har ført til, at der sættes spørgsmålstegn ved »livsværdierne«, fordi de ikke er blevet forstået eller forvaltet, så de kunne forhindre katastroferne. En omfattende nedvurdering af tidligere tiders virkelighedsopfattelse er i gang. Og pessimismen forstærkes, ved at så mange siger nej til gammel tro og tænkning uden at have noget at sætte i stedet for. Den holdning kaldes nihilisme. Man er ikke sortseere på samme måde, som de gamle kunne være, for over dem hvælvede sig trods alt »Himlens Frydesal«. Nihilismen er ikke sådan. Her er »nat før fødsel, nat bag død, uberørt af livets gnist«, som Tom Kristensen skrev allerede under den første verdenskrig. Digterne nu, f. eks. Uffe Harder, taler »som om du flygtede fra en flyvemaskine, der altid vil finde dig« – den nemlig, som bærer bomben. Alt er håbløst. Livet er fuld af ulmende angst, smitsom panik og absurditet. Dette er i høj grad en sædvanlig livsholdning i dag, hvor falsk og farlig den end er. Farlig, fordi man er med til at kalde det frem, som man frygter.

Den stik modsatte opfattelse, at Verden kan gøres til et hjem for glæden, træffes også atter og atter. Tanken ligger bag ved mange af de

utopiske romaner, som er blevet til fra ældgammel tid og op imod vore dage. Den lå også bag det 19. århundredes fremskridtsoptimisme. Og der er splinternye eksempler. »Humanistisk Forbund« har således forsynet en bog, »Min livsanskuelse«, med et forord, hvor der tales om »den rationelle tanke som det vigtigste værktøj, hvis vi vil opbygge en lykkelig verden«. Tilhængerne af »Moralsk Oprustning« giver sig også af med lykkelandet, når de hævder, at de vil oprette Guds rige på Jorden. Vi véd desuden, at det, som forandrer mange politiske anskuelser til hårde ideologier, er forestillingen om idealsamfundet. F. eks. påstår Sovjets kommunister, at de vil kunne stille de økonomiske vidunderer, som er sket i USA og Vesttyskland, i skyggen, og at de nok skal nå frem til den slaraffenlandstilværelse, som jo udgør det egentlige kommunistiske stadium. Bagved ligger troen på, at mennesket i grunden er godt, og at samfundstilstanden derfor kan gøres idéel i enhver henseende. Det er den slags, som giver den kommunistiske propaganda slagkraft. Men samtidig vidner det jo om en utilladelig naivitet.

I 1964 har der været mange tegn på opløsning i kommunisternes verden: splittelsen mellem Sovjet og Kina, Rumænien, som sparker bagud i det østlige fællesmarked, Sovjets voksende handelssamkvem med Amerika o. s. v. Fredelig sameksistens er i færd med at afløse den kolde krig. Men samtidig holder russerne fast ved, at ideologisk sameksistens ikke er mulig. Man opgiver ikke sit syn på mennesket og samfundet, men holder fast ved drømmen om det klasseløse samfund, som skal blive til gennem ophævelse af privatejendomsretten. Krustjof gav udtryk for det samme under sin rejse til Norden. Skønt han er (eller var) realpolitiker, er han også barn af den russiske revolution og har ikke kunnet rive sig løs fra den forestillingsverden, der hele livet har været hans.

I de kapitalistiske lande er der andre lykke-ideologier. Selve ordet »velfærdssamfund« er afslørende i så henseende. Hos os talte visse fremtrædende personer for en halv snes år siden om, at vi i Danmark var ankommet til det ideelle samfund, og at der kun var bagateller tilbage at rette på. Det tjener vel som undskyldning, at udtalelserne blev bragt til torvs, før der gik skred i samfundsstrukturen og opløsningen af de gamle miljøer satte ind med masser af uventede problemer og uforudsete krav til de fleste af os.

Men lykketroen er ukuelig. Nu knyttes den til de personer, man

kalder planlæggerne. Ingen venter, at de skal tænde store ledestjerner over os og mane til følgeskab. Men man ser hen til, at de skal varetage eller, som det nu hedder, tilgodese alle behov, samtidig med, at de må tjene den samfundsudvikling, der kræver et større behov og forbrug hos den enkelte. Det rædsomme fremmedord »tilgodese« var under valgkampen i september flere af de ledende politikeres hovedord. Og deres partier høstede stemmer på det. For selv om vi lever i en art demokrati, er vi hurtigt på vej mod, at samfundet omskabes til et velsmurt tandhjulssystem, et socialt protektorat. Folk venter i stigende grad, at staten skal klare uhyre meget for dem, at det offentlige skal tilgodese alles velfærd. Derfor holder enkeltmand sig pænt tilbage på tilskuerpladsen i lænestolen foran fjernsynet og bøjer sig uden megen mukken for de forskellige indgreb og systematiseringer. Bagved ligger den uudtalte betragtning, at livet på den måde nemmest bliver idel lykke. At samfundet samtidig forandres fra et demokrati, præget af debat og samtale, til et teknokrati, ledet af specialister, bemærker man ikke.

Erik Aalbæk Jensen har i en ny roman, »Perleporten«, skildret, hvordan mennesker på mange flere måder, end her antydtes, higer efter sikkerhed og harmoni, og hvor svært det er at holde sig fri af de ideologier og lykkeplaner, der til enhver tid bydes på.

* * *

Men hvad var det, Grundtvig skrev til Peter Larsen om planen med det hus, som han var ved at få indrettet på »Marielyst«? Jo, højskolen skulle kalde på, understøtte og afklare en højere betragtning af tilværelsen end dem, man sædvanligvis stødte på. Indtil nu har vi peget

på og set nogle af de almindelige opfattelser, og vi har set på dem, også under en nutidig synsvinkel. Der er selvfølgelig eksempler på, at forkerte synspunkter ikke behøver at føre til dårlige resultater. Men det er også selve betragtningerne, at mennesket er egentlig ondt eller egentlig godt, som må vække vores kritik, fordi de er utilstrækkelige, ja, ofte – som sagt – både falske og farlige.

Den højere betragtning, som Grundtvig ville, at højskolen skulle og skal fremelske, kom han ikke ind på i sit brev. Men da han nogle måneder senere talte på »Marielyst« ved højskolens indvielse, vendte han tilbage til emnet. Han sagde, at han ville fastholde den tanke, at mennesket er *»en forunderlig Skabning af Støv og Muld, der dog med Ordet, det fuglevingede Ord paa Tungen, bærer Lyset usynlig i sig, kan bære et heelt Himmerig eller Helvede i sig, og bærer sædvanlig lidt af begge Dele«*. Det er selve hans forståelse af vor situation som mennesker, han prøver at fastholde med de ord. Han mente, at vi som personer og som folk altid må leve, spændt ud mellem lys og mørke. Og det er ikke spekulationer fra hans skrivebord. Han byggede på erfaringer, egne og andres, og ikke mindst på dem, historien har på lager. Det var typisk for Grundtvig, at han, som det levende menneske han var, gang på gang lod erfaringerne sejre over de ideer og meninger, han havde mødt og var blevet indfanget af. Derfor forkastede han jammerdalsfolkene. Vel er vi egoister til hobe – »syndere«, som kirken kalder os. Vel må vi leve øst for paradiset. Men selve den erkendelse rummer jo en forudforståelse af menneskets høje bestemmelse. Også lykkefolkene afviste han, fordi de var og er blinde for kløften, der er imellem den harmoni, de søger, og virkeligheden.

For Grundtvig var virkeligheden hverken en afgrundssort fortvivelse eller en romantisk idyl. Men den var en stadig strid – eller i hvert fald en aldrig afsluttet modsætning mellem godt og ondt, sandhed og løgn, liv og død. Hvis menneskets grundvilkår er sådan – og der er næppe mange, som tør afvise Grundtvigs realisme – da må dette også træde frem i højskolens undervisning. Ikke sådan, at der doceres livsanskuelsesteorier. Men på den måde, at højskolens undervisning, hvad fag det end drejer sig om, og hvilken metode man end betjener sig af, har et element i sig, som driver den enkelte til større selverkendelse – så vidt man i det hele taget kan nærme sig menneskets virkelighed. Lykkes et højskoleophold, må det blive en tilskyndelse til, at man lærer

bedre at tage imod tilværelsen, som den er. Livets egen reelle virkelighed skal begynde at drage ånde i de unge og få betydning i deres hverdag. Derfor afsluttede Grundtvig også brevet til Peter Larsen med et par sætninger, som endnu egner sig til fundament under det hus, der nu er blevet gammelt: »*At vække, nære og oplyse det Menneske-Liv, man hos den danske Ungdom tør og maa forudsætte, det er den dansk-folkelige Højskoles eneste Øiemed*«. Med andre ord: det er enkeltmands og folkets frie udfoldelse af deres bedste egenskaber, det gælder. Begge dele – både de menneskelige og folkelige kræfter – kalder højskolen på, for at de kan komme frem til valg, ansvar og indsats i den modsætningernes verden, som er vort vilkår.

Lad det til slut blive fremhævet, at det er den danske ungdom, Grundtvig vil »vække af Dvale«. Det siger sig selv, at hans ord har gyldighed i ethvert land. Men hans sans for realiteter får ham til at trække de nære ting i forgrunden.

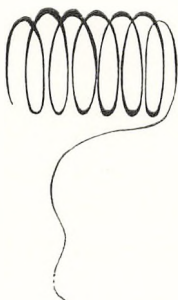
* * *

I disse dage for hundrede år siden blev der sluttet fred i Prag. De sidste kampe havde fundet sted på Als omkring den 1. juli. Tabet af Sønderjylland var den dystre baggrund for det højskolearbejde, som efter 1864 forgrenede sig over hele landet. Soldaterne blev afmønstrede og hjemsendt. Huse, gårde, landsbyer og små købstæder ventede dem. Aldrig havde de set deres hjem tydeligere eller elsket det mere end nu efter de blodige måneder. Men i samme øjeblik de nærmede sig hjemstavnen, vidste de også, at ville de eje, hvad de holdt af, så forlangtes der meget af dem. De ydre støtter var styrtet sammen – staten, grænsen, monarkiet, flaget, hæren. Det var, som folket var blevet slået tilbage til sin inderste forskansning: den enkeltes indsats og arbejde. Det spændingens land, som livet er, var så at sige rykket helt ind i hverdagen. Og hvad man måske ikke vidste i forvejen, meldte sig med oplevelsens kraft, at den enkelte ikke har anden fremtid end den, der kan blive hele folket til del. De unge indså umiddelbart, at mennesker ikke er enere, men led i et fællesskab. At et sandt menneskeliv altid er et liv i solidaritet med andre, altså et folkeligt liv, hvor det ikke er nogen nytte til at jamre eller drømme, men hvor der kræves kamp med alle opgaverne. Det var fra denne 1864-oplevelse, at der faldt lys over fremtidsvejen trods nederlagets mørke. Og det var på den samme virke-

lighedsbaggrund af lys og mørke, af undergangsangst og fremtidshåb, at højskolen kom til at udføre sit arbejde. Der var ligefrem noget i tiden, som umiddelbart stemte overens med den »høiere Betragtning baade af Menneskelivet i Almindelighed og af Folkets og Dannemandens Menneskeliv i Særdeleshed«, som Grundtvig ville, at højskolen i sit arbejde skulle gå ind for at forsvare.

Nu er der gået hundrede år, og højskolen er gammel af dage. Af dage, ja – men ikke af år. Løbet er ikke kørt endnu. Der kan næppe være brug for en lang pegefinger for at vise, hvor aktuel den del af husets fortid er, som fandt udtryk i Grundtvigs brev til Peter Larsen. Vi må gå ind på den tankegang, at der også nu findes synspunkter på vores tilværelse, som ikke blot er sædvanlige, men også tynde, utilstrækkelige, lave, eller hvordan man nu vil karakterisere dem. Det gælder de atomfysiske, pessimistiske stemninger såvel som de utopiske illusioner om en fuldkommen menneskelig harmoni, om et tusindårsrige af fred og glæde. Begge dele fænger i mennesker som smitsomme sygdomme. Langt mindre fængende er Grundtvigs »høiere Betragtning«. Og dog bør nutidens overhængende vanskeligheder på mange områder kunne give os særlige muligheder for at forstå ham. Vel at mærke, hvis vanskelighederne ikke driver os på flugt fra virkeligheden ud i angst, ensomhed, livslede, overåndelighed, borgerlig idyl, tom protestholdning eller lignende. Vel at mærke, hvis vi begynder at begribe, at det er det moderne menneskes storhed og opgave at skulle leve i spændingens komplicerede situation uden hele tiden at kræve løsning af den. Under den forudsætning kan de mange brændende problemer i nutiden blive baggrunden for vore dages højskolearbejde på samme måde som tilstanden efter 64-krigen blev det, dengang skolens hus endnu var nyt. På den måde bliver den oprindelige plan med huset en uomgængelig del af nutiden.

S. Haugstrup Jensen.

Indtryk fra Canada

Da vort fly fra det hvide Grønland med isbjerge svømmende i det blå hav drejede ind over det nordlige Canada, mødte der os et syn, der blev et billede på alt, hvad jeg fik at se i de tre måneder, jeg var i landet: hvor er Canada uendelig stort. Mod nord det vældige, uberørte land, set her oppe fra som afrundede, brunlige klipper, med floder, som snor sig frem imellem dem. Lidt efter bliver landet grønt, og ensomme hovedveje tegner lige streger mil efter mil med enkelte huse, – langt er der imellem dem. Mærkeligt, at der alligevel er veje! Det må være en begivenhed, når der kommer en bil forbi. – Efterhånden bliver landet skovklædt, bebyggelsen tættere – og nu ser vi mod vest Hudsonbugten som en vældig lyseblå flade med bredder lysende i gult eller okkerfarvet sand eller grønne af skov. Og til sidst landsbyer, provinsbyer, og nu – millionbyen Montreal.

Vi er knap kommet ud af lufthavnen, før vi ser, hvor forskellige byerne er fra Europas: her breder de sig ugenert. Det ser ud, som om man kan bygge sig et hus eller en barak, hvor det passer én. Snart bliver det til gader, snart ligger der et stort stykke ubrugt og udyrket jord midt inde i byen. Hvor er centrum? Hvor begyndte byen, og hvorfra har den udviklet sig – som det ældgamle København fra Slotholmen og det ny fra Rådhuspladsen. Hvordan kan man følge byens historie? Den har ingen historie i europæisk forstand. Alt er ungt, en broget blanding af primitive nybyggerhuse og de mest moderne boliger, forretninger og skyskrabere kulminerende med Torontos ny rådhus, bygget af en finsk arkitekt, et lyst højhus af form som en elipse, udadtil helt uden vinduer, alt vender indad mod elipsens have, og foran bygningen er der et svømmebassin.

Vi kørte i bil til Toronto, 8 timer. Hovedvejen er bred og god, mærkelig åben, for på begge sider af vejen er der et bredt græsbælte, og græsset er slået hele vejen. De ødsler med jorden, tænker man som dansk. Senere ser vi, at man ved indgangen til Toronto er begyndt at gøre vejbanen tolvbanet, og nu forstår vi vejens åbenhed. Græsbælterne

er det stykke, staten har sikret sig, så der er plads til de tolv baner, som snart vil blive nødvendige. Fortid kan vi ikke opdage, men vi skimter planer langt ud i fremtiden. Canadierne er et folk, der ser fremad.

De fleste af de 20 millioner indbyggere er samlet i store byer, men man kan forudse, at de tyndtbefolkede strækninger i løbet af en overskuelig tid vil blive beboet, og man tager sine forholdsregler. For at sikre de mange byboere friluftsliv er der både inde i byerne og rundt om i skovene vældige naturparker, afspærrede områder, hvor ingen kan købe jord. Landskabet ligner Finland, med tusinde søer i uendelige skove, og der er overalt campingmuligheder: Vand, toiletter og brusebad, ildsteder, butikker med mælk og brød og andre nødvendige ting. Og spredt i terrænet: picnic-borde, bænke og huse, hvor man kan ty ind, hvis det regner. Der er opsyn, og alt holdes rent og fint, der er redningsgrejer ved søerne og ofte tilsyn med de badende. En af de parker, vi besøgte, er næsten lige så stor som Danmark. For 3 dollars om året har en familie adgang til alle Ontarios naturparker. Lørdag er for de fleste mennesker en fridag, så fredag aften ser man sommeren igennem en strøm af biler – vi mødte én kø på 225 km – ud fra Toronto. Nu skal familien campere helt til søndag eftermiddag. Det er ikke for at prale, canadierne kører i store biler, der skal være plads på taget til telte, senge, madrasser, tæpper og liggestole, og inde i vognen til hele familien, alle kogegrejerne og ofte, som hos os, til den store hund, som ligger mellem vore telte om natten og vogter over os.

Og så er Canada ikke blot et stort land, men et rigt land. Uendelige masser af træ. Det ligger gratis til picnic-besøgende, så bålene lyser rundt om en i sommeraftenen – og man kan få det gratis til sin kamin derhjemme, blot man gider hente den. Nord for Huronsøen ligger de store minedistrikter. Slaggerne danner bjerge så høje og tætte, at man må tænke på Tysklands Ruhrdistrikt, men der er mere plads her. »Verdens største nikkeldmine« står der på et skilt, men der er også kul, jern, kobber, guld og uran. Vejene deroppe er tit hugget gennem granitklipper i alle farver, fra næsten hvidt over lys og mørk okker og rødt til helt sort. Et sted stod marmoret som en 10–20 m høj væg på begge sider af vejen. Herfra kommer husfacadernes smukke beklædning og de mange skønne vægge og gulve i moderne bygninger.

Lad mig ikke glemme vandkraften. Overalt ved floder og søer er der

sluser, som dæmmer vand op til elektricitetsværkernes reservebassiner og løfter eller sænker skibene, for der er meget forskellig vandstand i søer og kanaler.

Niagara er det imponerende symbol på denne vandkraft. Elektricitetsværkerne ligger højere oppe ved floden, så de ikke skæmmer faldet. Niagara er vidunderlig smukt om vinteren, når dens sprøjt stivner på rækværker, buske, træer og lygtepæle og danner sælsomme figurer, mens to regnbuer stadig står over faldet, når det er solskin, og det er det langt oftere end i den danske vinter. Og det er skønt, omgivet af sommerens strålende blomsterpragt og om aftenen, når det belyses i regnbuefarver. Ligesom havet spejler det himlens skiften, men på en egen måde, fordi det bestandig er strømmende, selv de 30 grader om vinteren kan ikke binde det. – Vi savner et centrum i byerne. Niagara er et centrum for en hel landsdel, der må man hen både først og sidst.

Når man spejder efter historien, finder man alligevel een ting: de kønne gamle huse i »koloni-stil«. Forretningsgaderne er kedelige og uskønne, men mange sidegader er skyggefulde alléer med hus ved hus med en åben veranda foran med runde, hvide søjler. Husene står så tæt, at man kan nå med hænderne fra det ene til det andet. Ud mod vejen er de smalle og rummer kun indgang og een stue, men de er dybe. Stuen er dyb, og der er et stort spisekøkken og 3–4 soveværelser. Foran huset en lang græsplæne ned til kørebanen, og bagved en lille have, som ofte kun er græsplæne, men også kan være et mylder af blomster og buske. Fra denne hustype stammer de boliger, som bygges i dag, og man kan følge udviklingen. Verandaens søjler får skiftende former og materialer, husene bygges sammen 2 og 2, der bliver lidt større plads imellem dem, men ikke meget, og den langagtige form bevares. Hvis verandaen forsvinder, får man i stedet en overdækket terrasse. Der sidder man i de lune sommeraftener og ser, hvordan naboene i hvert eneste hus har travlt med at vande græsplæner, blomster, buske og træer. Sommerens varme er omkring 30 grader celsius, så planterne dør, hvis de ikke får rigelig vand hver dag – og vand er der nok af, ingen forbud mod havevanding.

Husene har høj kælder, så høje, at vinduerne er lige så store som i soveværelserne. Der er plads til en stor stue, god at ty ned i, når vi nærmer os 40 grader. Der er hobbyrum og en afdeling med vaske- og tørremaskiner, som snarest er en pryd i deres hvide elegance – og alle de skabe, man kan ønske sig.

Der er meget, som i Danmark er luksus, men her en nødvendighed. Min familie bor så langt fra centrum som fra Holte til Rådhuspladsen, men først i disse dage har vi fået en bus helt herud, og her er ingen s-bane i forstæderne. En bil er nødvendig med de afstande. Det er det almindelige, at både mand og kone har udearbejde (kvinderne udgør en trediedel af arbejdsstyrken), og der er ingen hjælp at få i huset. Derfor er det ingen luksus med de vaske- og tørremaskiner, som besørger det meste selv. Butikkerne er supermarkeder af for os ukendte dimensioner. De er åbne om aftenen og om søndagen. Man kan hente varer helt op til kl. 23, for det er et frit land; man bestemmer selv, når man vil lukke.

Reklamen er mere pågående end hjemme. Man betaler ikke radio-licens, men til gengæld må man finde sig i, at filmen afbrydes af reklamer, for det er dem, som betaler den. I de også hos os meget afholdte Perry Mason og The Defenders-films siger dommeren med regelmæssige mellemrum: Retten holder pause til kl. 2. Det er, fordi der skal komme en reklame, ofte i det mest spændende øjeblik. Det er ligefrem enerve-rende, og man kan ikke lukke for reklamen, for man ved aldrig, hvornår stykket går videre. Nej tak, må jeg bede om at betale min licens og slippe for at få gode udsendelser serveret som hakkemad.

Men der gives kunderne en forbavsende service. Man bliver smigret over den tillid, der vises én, selv om man godt véd, at det betaler sig for sælgeren. Der er telefoner overalt i husene og på gaderne. Jeg lægger min 10 ct. i automaten – og kan tale ubegrænset længe og så langt bort, jeg ønsker. Når jeg er færdig, ringer telefondamen op og siger: Det bliver 50 ct. Vær venlig at lægge 50 ct. i. Tak! Men man kan jo lade være at betale. Naturligvis er der nogen, der ikke putter de fem 10 ct.-stykker i, men det er så få, og det bekvemme ved metoden bringer mange og tilfredse kunder.

Stormagasinerne tykke reklamebøger falder ned i vores brevkasse regelmæssig som tagdryp, og man bestiller meget efter dem, for man kan stole på dem, og man kommer aldrig til at brænde inde med noget, man ikke bryder sig om. Det behøver ikke at være et køleskab eller en pels, det kan være et dukke garn – alligevel kommer varevognen med det, og hvis man ikke er tilfreds med farven, henter den garnet igen, og uden sure miner. Selvbetjeningen virker også mere tillidsfuld end hjemme. Man mærker ikke, at der er et opsyn, mens man roder i tøjbunken eller prøver hatte – og man kan gå uden at købe noget og

uden at føle øjne i ryggen – for her er fri konkurrence. Lad aldrig en kunde føle sig ubehagelig berørt, for så kommer hun ikke igen, hun har masser af andre muligheder.

Vi er ikke begejstret for afbetalingssystemet herhjemme. I Canada er det nødvendigt, i hvert fald for emigranterne, og det er organiseret sådan, at det virker opdragende. Det begynder med banken. Vi har selv oplevet følgende: En emigrant kommer over med kone og børn, gældfri og med en god uddannelse. Men rejsen til fire personer tog sparepengene, og nu ser han, at han må tage et kursus for at komme i gang, og det koster 175 dollars. Han går ind i en bank og forklarer sin situation. Banken foretager ingen undersøgelser, men giver ham pengene, og han betaler præcist af hver måned. Det varer ikke længe, før han må anskaffe et køleskab, ellers bliver husholdningen for dyr. Men han kan ikke betale det. »Hvilken bank bruger De?« spørges der. »Et øjeblik«. Der ringes op til banken, og man sikrer sig, at kunden er en pålidelig afbetaler. Så får han, med en lille udbetaling, så godt et køleskab, at han ikke senere må bytte det til et bedre. På samme måde med bilen, og de fleste job kræver, at man har bil. En god afbetaler får en bil for en ringe udbetaling. I de store forretninger har man konto og betaler en sum ind hver måned. Men ve den, der glemmer sit afdrag. Der er kartotek over ham alle vegne, og hvis han ikke kan få kredit et sted, kan han ingen steder få det. Det tvinger en til at holde nøjagtigt regnskab og passe sine afbetalinger.

Det letter på budgettet, at ikke blot vand, men også elektricitet, gas og olie er billigt – for de konkurrerer. Og man belønnes for at bruge meget, så er det billigere. Derfor kan husenes facader og forhavens træer overalt stråle af lys i adventstiden, og derfor er det ikke for dyrt med alle de elektriske apparater, som letter husmoderens arbejde. Benzinfirmaerne konkurrerer også, prisen kan være forskellig i to nabo-gader. Man betaler med kreditkort, men man søger det billigste sted. Kun på ét område har staten måttet gribe ind, nemlig i bilforsikringen. Hvis man har et par uheld, selv om de er ubetydelige, stemples man som uforsigtig, og så kan man ikke komme ind i noget forsikrings-selskab. Men bilerne er nødvendige for produktionen, derfor sørger British Columbia for, at alle bilejere kan få forsikringer, og de andre provinser følger nok efter.

Der er ikke mange tilbage af Canadas oprindelige befolkning:

180.000 indianere og 11.500 eskimoer. De bor i særlige områder, og der sørges godt for dem – hvis de ikke blander sig med de andre og går op i helheden. Men de allerfleste af de 20 millioner er emigranter fra Europa efter ca. år 1790, så nyt er det. Alligevel er her allerede en »adel«, der stammer fra de første emigranter. Jo flere generationer tilbage, jo højere på rangstigen, nederst står emigranterne fra i år! Der er også den anden rangklasse, som findes i alle samfund: den, der har flest penge, står øverst, den fattige nederst. Men omgangsformerne er mere demokratiske. Sproget kender kun »du« og ikke »De«, og man bruger fornavn, også overfor chefen. Man skal ikke stå ængstelig ved døren og vente på, om den høje herre behager at høre på en eller ej, man går lige på med sit ærinde. Man kan siges op med en uges varsel eller selv gå, hvis man har fundet noget bedre. Det er almindeligt at skifte arbejde, man prøver sig frem, til man finder det, som tilfredsstillende en. Man er fri som fuglen – med en tilsvarende risiko.

Det ses tydeligt i byggefagene. Der er ikke noget byggestop. Et firma køber et stort stykke jord i byens udkant og bygger en hel gade eller flere gader med forskellige hustyper: huse til en familie, dobbelthuse, huse, som lejes ud, eller huse med mange lejligheder. En del af dem udstyres fuldstændig med møbler og husgeråd fra et bolighus. Og en dag ser vi de ny gader omgivet af snore med blafrende vimpler i mange farver og hushøje skilte med: Modelhuse. Så ved man, at enhver kan gå ind og se grundigt på alt uden at have sælgeren i hælene, og for hver dag ser man nye skilte på huse med »Solgt«. Det tager 3 måneder at bygge et hus, men når man bygger 100 ad gangen, har man et par gader på samme tid. I den forstad, hvor jeg boede, har vi i sommer fået ca. 200 nye huse, en folkeskole, en realskole, et gymnasium, en kirke og et supermarked – og der er afsat plads og givet tegninger til et universitet. Arbejdet går for fuld drøn hele sommeren uden fast daglig arbejdstid og der tjenes store penge. Om vinteren bygges der en del under plasticelte, men der er megen arbejdsløshed. Byplanerne er morsomme. Hovedgaderne er lige og retvinklede og uendelig lange. Men i forstæderne er der afsnit med hyggelige, svungne veje, som er stilfærdige, uden de tunge lastbiler, så børnene kan lege på den brede gade.

Beboerne færdes ugenert i det tøj, som passer dem, under sommerens 30 grader celsius, med så lidt som muligt, shorts og åben skjorte eller bluse og intet på hovedet; om vinteren mest i varme benklæder og

I n d t r y k f r a C a n a d a

vatterede trøjer og hætter, for nu er der 30 kuldegrader. Man kan ikke se, om folk er rige eller fattige, og det eneste, som røber deres oprindelige nationalitet er hårets og øjnenes farve. I vores gade bor der italienere, tyskere, polakker, jøder, englændere, skotter, irere og skandinaver, og lige om hjørnet en negerfamilie. Der er masser af børn, og det er et broget skue at se dem i børnehaven. En lille negerpige sprang lige i armene på mig, som om jeg også var *hendes* »grandma«. Fra vores have kan jeg overskue – og ikke undgå at *overhøre* – ti andre småhaver, og der er en kvinden på alle sprog mellem de voksne – men til børnene taler de engelsk, selv de fleste italienere; næste generation vil blive canadiere. Men der er forskel på, hvor hurtigt det går. Italienere, tyskere og jøder holder sammen indbyrdes og bevarer deres sprog. For de engelsktalende er problemerne ikke store, men skandinaverne bliver hurtigt canadiere, selv om mange af dem mødes i kirken og til årlige fester. Har man valgt Canada, må man gøre det helt og fuldt, for at børnene ikke skal blive rodløse.

Men hvorfor emigrerede de? En vis eventyrlyst har de fleste nok haft. Men ellers er det meget forskelligt. Mange er flygtninge fra de to verdenskrige. Andre er utilfredse med styret i deres land, f. eks. med Englands udenrigspolitik, eller med arbejdsforholdene derhjemme, som de synes er stivnede. Eller der er vanskelige familieforhold, de vil ud af.

De vidste nok som regel ikke, at de *alle* først må igennem vanskelige år, selv om de har en god uddannelse, indtil de finder deres rette plads. Kan de ikke tage den dukkert ned fra deres tidligere levestandard, er de færdige og må hjem igen. Kommer de godt igennem, er der store chancer for penge og for et job, som passer dem. Jeg har ingen truffet, som kunne tænke sig at flytte hjem igen. – NB! hvis de er raske og har kone og børn. Der er en friskhed og en frihed over livet og arbejdet, som de ikke vil undvære.

Er forskellen da så stor? Vi får efterhånden de praktiske goder, vi ser her med nogen misundelse. Og canadierne udvikler sig henimod vor velfærdsstat. Så er spørgsmålet, om de kan undgå den stivnen, som er faren for velfærdsstaten, så de kan bevare deres fristende muligheder for personlig udfoldelse.

Pip Christiansen.

En formiddag i Firenze

Det er søndag morgen i Firenze. Og der er næsten mennesketomt selv her på gaden mellem domkirken og dåbskapellet, så duerne færdes uforstyrret mellem vandpytterne på den blå skyggede plads.

Den brede gade, som fører bort fra kirken ud forbi Mediciernes palads, ligger øde hen. Man kan se husene uden bilernes urolige rand. Et stykke ude er en lysende gylden plet. Det er den større plads ved *San Marco klostret*. Der skal vi ind.

Vi går forbi paladset. – Inde i lysningen til venstre ligger slægtens kirke, San Lorenzo. Bag sit ufærdige ydre – den har simpelthen aldrig fået nogen facade – rummer den blandt andet *Michelangelos* berømte kapel for nogle af fyrsterne. Og herfra blev kunstneren selv begravet for netop 400 år siden.

Det ufuldendte! – Det kan godt irritere en nordbo, at man dog ikke i de mange år har fået sådan en kirke gjort færdig, det støder ordenssansen. Men værner man sig lidt til husene her, får de liv netop gennem deres slidthed og ufærdighed og blanding af broget nyt og ældgammelt gråt, bliver levende væsener, der lokker indenfor og overrasker. Måske gemmer de, uden at råbe højt om det, på mesterværker, som taler klart til én tværs over tidernes kløft.

Nu er vi ved San Marco. – Standser man et øjeblik, fordi her vil man altså ikke skuffes ved gensynet? Det var jo så smukt første gang for nogle år siden. Nej, man går roligt ind. Og det, man kommer for trygt at gense, er de billeder, som munken og maleren Fra Angelico malede i husets gange og celler og større rum. Det var i første halvdel af 1400'erne.

Men billederne løber ingen steder. Og er man først inde i klostergården, ånder man gladeligt ud en stund. For her er fredeligt og stille og lyst: let gule mure, buegange og – midt i grønnegården – et stort cedertræ, hvis vandrette grene sier solskinnets, så det spreder sig blødt og mildt i hele gårdsrummet.

Fra Angelico, »den englelige broder«, havde oprindelig et borgerligt navn, og som munk et andet igen. Men det er helt i sin orden, at han er

indskrevet i kunsthistorien ved hædersnavnet, som har med hans tro og godhed at gøre. For han udsmykkede ikke i almindelig forstand. Han malede for sine medbrødre, dominikanerne her i klosteret, til deres opbyggelse.

Det begreb er i vore dage næsten falmet bort, eller det er slidt ved misforståelse og lyder sært. Her i det gamle kloster, som nu er ubeboet og museum, får det farve og indhold igen, mens man går og ser på hans billeder.

I kender sikkert mange af dem: Bebudelsen, den store korsfæstelses-scene, munkene, der over døren til herberget byder den fattige, der kommer i Kristi skikkelse, indenfor, munken, som over en anden indgangsdør diskret lægger fingeren på læben og maner til tavshed og ro. Og Dominicus selv, ordenens stifter. Aldrig så snart er man kommet ind i buegangen, før man ser ham knælende i sin hvide og blå dragt ved foden af korset.

Billederne ser man mange steder reproduceret. I virkeligheden er de ikke til at gengive. De hænger nemlig sammen med stedet her, er byggesten i et miljø, brugskunst i klostrets hverdag. I nogle rum er der indrettet museum for nogle af hans flyttelige værker mange steder fra: altertavler og dele af dem. Og de virker da også helt anderledes, smukke, men løsrevne.

De fleste af freskerne ser man i cellerne ovenpå, hvor de små rum ligger side om side. Cellerne er ens store og har været indrettet på samme måde. Ud mod gangen er døren, lige over for den er et lille vindue og ved siden af det, i skyggen, billedet. Det er ikke ret stort, knap to meter på den bredeste led. De fleste af dem har form som et romansk vindue.

Turisterne fra alle mulige lande går stille fra rum til rum. Dørene er små; man er nødt til at give sig god tid. Lige så snart man er her, smittes man lidt af stedet. Ingen finder på at betragte det som en almindelig malerisamling, hvis kostbarheder praler fra væggene. Og man er fri for nærsynet at skulle læse navne under billederne. Hvis han ikke selv har malet dem, er de af hans elever. Det kan være ligemeget for en ikke-fagmand. Og motiverne er kendt af alle. Det er vigtige bevisenheder fra Det nye Testamente. Som tilskuer i billedet ses ofte Dominicus.

Vi er ikke i stand til at opfatte dem, som meningen har været. Men vi forstår alligevel en hel del. Så meget i hvert fald: manden i cellen har levet sin dagligdag med den scene. Billedet hjalp ham i betragtningen, i hans tankers liv sammen med kirkens fader og hans omgivelser. Billederne er altså ment *inderlige*. Også dette misbrugte ord pudses op igen, når man giver sig tid i de små værelser. Det betyder ikke sentimentalt, teatralsk. Det indre liv kendes ikke på de store fagter. Scenerne er nære, men ikke pågående. Hvor er de yndefulde! – Men alligevel, det er voksne, forstandige mennesker, som er malet. Mennesker, som ved, hvad stor undren, stor glæde og stor sorg er, har oplevet det med hele sindet. Og oplever det for vore øjne, uden at det virker ublufærdigt.

Se f. eks. Dominicus derude for enden af gangen! Han klamrer sig ikke til korsets fod eller klynger sig til det. I sin inderlige seen op mod Kristus virker han dog ikke som en sanseløs sørgende. Han føler og lider, men han *ved* også, hvad dette betyder.

Ikke et øjeblik fristes man til at tro, at man kommer i de menneskers situation. Men man genkender – og det overrasker og varner – deres reaktioner. Se! – Ydmygt undrende og redbon sidder Jomfru Marie på sin skammel i en fin florentinsk buegang og modtager engelens budskab. Hans engle har smukke kjoler og sirligt farvede vinger. Penselen er dyppet i regnbuen. Og dog – hvis man ikke står ved billederne selv – forstår man ikke, at han med sine naive virkemidler har kunnet udtrykke, hvad det er, de bringer menneskene, meddeler dem: nåden.

Tiden går. Trafikken vokser ude på gader og plads. Huset ligger næsten midt i byen. Og det gjorde det også den gang, så Medicierne har ikke haft langt herhen. Den første af dem, Cosimo den Ældre, flyttede engang imellem ind hos munkene en tid og boede i et par celler, der stod og ventede på ham. Det var hans refugium, hvor han samlede kræfter og mod til livet derude. Her kom gæster. Og munkene færdedes i byen. I gode tider gav det et lykkeligt samspil. I andre kunne det føre til sammenstød.

I et par af cellerne mindes man om det. Fra et gammelt portræt på væggen lyser i et hvidt ansigt den lidenskab, som er ukendt i Fra Angelicos kunst. Det er billedet af Girolamo Savonarola, som var prior i klostret i slutningen af 1400'erne. Netop da brusede byen af renæssancens jublende pragt og herlighed. Men politisk gik det ikke så godt mere. Og da lyttede man gerne til Savonarola, når han som bodsprædikant talte til store skarer henne i domkirken. Og det blev ikke ved det. Medicierne var fordrevet. Prioeren blev stadens leder, i Kristi navn. – Nu tørnede kravene om strenghed i livsførelse, om renhed og ærlighed, men også fanatisme, mod letsind og ødselhed og skønhedsglæde. Nede foran rådhuset fortæller en rund sten, hvordan det endte. Dér brændte man Savonarola efter få års tid. Han kom til kort. – Hvem havde ret? – Det var to tidsaldre, der stødte sammen med en kraft, som havde med en ny periodes fødsel at gøre.

I kampens år havde mejselslagene tiet derude. Ellers havde man hørt dem klinge ind i klostrets stille gård. Der byggedes jo alle vegne. Og hvad skulle der ikke til af søjler og relieffer og sten af alle slags. I nærheden af San Marco lå en have, som Medicierne ejede. Dér havde de stillet en samling af antikke skulpturer op. Og kort efter Fra Ange-

licos død, men inden Savonarolas tid, kunne man her se en ung billedhugger, Michelangelo, stå og arbejde. Han var en provinsdreng, som Medicierne havde taget sig af. Nu stod han og prøvede på at gøre de gamle kunsten efter. Og han oplevede for første gang fryden ved at se marmorspånene flyve fra stenen og plette græsset – og ved at se en skikkelse blive til; et menneske voksede ud af klødsen.

Firenze blev for stedse den ene pol i hans liv. Den anden var Rom. Begge steder udrettede han storværker. Og begge steder råbte arbejder på ham, som aldrig blev til det, som de skulle have været: vældige værker, han ikke fik skabt eller ikke blev færdig med. Og læser man om ham, forstår man, at hans drømme virkelig var skønnest om det, »som gik i skår«. Her i ungdomsbyen var det en stor vægdekoration, der aldrig blev til noget. I Rom var det monumentet over paven, Julius den Anden. Dét især drillede og pinte år igennem. Og resultatet var kun et sølle brudstykke i forhold til den gigantiske plan. Nej, han nåede ikke, hvad han ville. Andre opgaver blev ham påtvunget, andre mennesker greb ind i oprindelige planer, som havde grebet ham og kostet ham lange tiders slid. Han ville helst leve som billedhugger, men blev sat til at male – og sådan videre.

Gammel og ensom prøvede han stædigt igen at opleve fryden ved at arbejde med stenen. Og natten var da hans egen. I sene timer kunne man træffe ham – og forstyrre ham – i værkstedet, hvor han huggede. I hatten havde han fæstnet et lys, så var hænderne fri. Og huggene sang i marmoret som i haven ved San Marco i sin tid. – Eller der blev stille i det store rum, hvor skyggerne legede over støvede figurer, og den gamle mand faldt i tanker. Arbejdede han alligevel bare som en kraftløs og rastløs olding for at drive angst og ensomhed væk?

Send et sidste blik ind i San Marcos stille grønne gård og gå igen ud på pladsen, hvor der nu er liv og uro og mange mennesker! – I museet i gaden lige overfor står nogle af hans værker. Det kan ikke være langt fra haven, hvor han arbejdede som ung. Der står nu for det første David, som alle jo kender. Den er stillet op i en stor kuppelsal. Men på vejen hen mod den står fire af de ufuldendte »slaver«, som var beregnet til pavemonumentet; hvad de så skulle symbolisere. I mange år var de anbragt i en park i Firenze. Nu står de her. Og det er meget godt. De er jo aldrig blevet dele af noget helt, men er enlige væsener, er – til trods for deres kolossale størrelse – til at flytte med. De er brud-

En formiddag i Firenze

stykker, og ikke færdige. Men de er alligevel selvstændige enkeltvæsener. Det slår én, at der er lang vej herfra over til Fra Angelicos skrøbelige små billeder, der ikke kan være andre steder, end hvor de er. To tidsaldre rækker hinanden hånden tværs over pladsen. De er dybt forskellige. Og vi står i den sidste.

Her kan man se, hvordan han har arbejdet. Selvfølgelig har måske lærlinge og medhjælpere hjulpet til. Men vi véd, at han selv bar sig ad, sådan som man kan se det. Inde i blokken sad det altsammen. Det gjaldt blot om at få mennesket hugget fri, få det vågnende ud af stenen. Først grove hug, senere finere, skraveringer i marmoret. Til sidst har de skullet slibes og pudses.

Den ene af dem skjuler endnu hovedet i stenen. En anden er bundet til blokken med hele ryggen. Han kæmper selv med for at komme fri.

Her oplever man en skabelsesproces stivnet i nuet. Ikke at det giver fantasien næring, så man uden videre digter videre. Det forekommer også én ligegyldigt, hvordan det har været meningen de til sidst skulle se ud. Mesteren har vendt dem ryggen og taget det færdige billede af dem med sig i graven. Ladt ene, uden ham, er de stivnede. Og det er derved de griber.

Vi er kommet ind i en sidegade, der også fører tilbage til domkirken. Kirken er stor. Og det er måske lettere at gå tværs gennem den, end udenom. Her nede ved hovedindgangen er ikke meget at se ud over selve det smukke, kølige rum. Men oppe ved et sidealter til venstre står en af Michelangelos sidste skulpturer. Man mener, han tænkte sig den anvendt på sin grav. Heller ikke det værk blev færdigt. Det er en gruppe på tre mennesker, som er i færd med at løfte den døde Kristus op og bære ham til graven. Øverst i gruppen rager en gammel hætteklædt mand op, Josef af Arimathæa. Hans træk er Michelangelos egne. Tankefuld og sorgfuld ser han ned mod Kristus, som han er med til at bære.

Kunstneren selv. – Ustandselig manden selv! – Hele tiden, mens man står over for hans værker, følger man ham jo. – Hvordan så han ud?

Emil Petersen

Hvordan havde han det dengang? – Men, hvordan så i grunden Fra Angelico ud? Ja, han gik vel klædt som sine ordensbrødre, ligesom Dominicus, han malede så tit. Stort mere tænker man ikke over det.

I Firenze kan man, blandt meget andet smukt, møde de to store kunstneres værk inden for det samme lille område, samme formiddag. Men hvor forskelligt! – De taler til forskellige sider af sindet: den stilfærdige, næsten anonyme maler, der malede sine billeder til opbygelse, og geniet, som kaldte mennesker frem af stenen én for én i en kamp, man ser endnu.

Emil Petersen.

At lære

At lære at forstå, det er at lære, sagde Vilhelm Andersen engang i en tale i Studenterforeningen i København. Og han havde ret. Men der er desværre ikke mange, der ofrer det en tanke. At lære er noget man kan (medmindre man altså er *dum*), mener de fleste. Og derved bliver det. Mangen en håbefuld ung mand eller kvinde bliver forfærdet, når de opdager, at de ikke kan »følge med« eller forstå, når der undervises. Jeg ved ikke, hvilke tanker de gør sig, men jeg håber, at de ikke indrømmer, at de af grund er dumme, det burde de også være for kloge til. Men de forstår altså ikke, hvorfor de ikke forstår. Det at lære er jo at lære, ikke sandt? Så er der ikke mere at sige om den ting.

Og dog er det alligevel forkert. At lære er en langt mere indviklet proces, end man tror. Det er ikke ene og alene en forstandssag. Til-egnelsesevne, indlevelsesevne, fantasi, kombinationsevne og mange flere åndelige idrætter skal man have opøvet, før man kan kunsten at lære. Nogle få har fået evnen til at lære i dåbsgave. Eller rettere, de har bevaret den naturlige indlæringssevne, som de fleste af os har været i besiddelse af som børn. Dog er de fleste af disse få snydere, tror jeg. Det er ikke sandsynligt, at mange af disse »læregenier« virkelig lærer, således forstået at de tager den hele og fulde konsekvens af det lærte. Jeg tror, det i de fleste tilfælde drejer sig om såkaldte hukommelsesmaskiner, eller leksikalt begavede, om man vil. De kan huske stoffet, gengive det og eventuelt også bruge det. Men de er ikke selv blevet ændret ved det.

Naturligvis er det værdifuldt i sig selv at kunne huske et stof, specielt i de praktiske fag er det en stor fordel. Hvem af os har ikke drømt om at kunne hele leksika udenad, huske hver formel på fingrene og have alle regler og remser i hovedet og kunne drage dem frem, når de skulle bruges. Hvor ofte har vi »almindelige« ikke i skoletiden misundt disse huskemaskiner, der scorede det ene point efter det andet på deres fabelagtige hukommelsesevne? Men der er faktisk ingen grund til misundelse. Kun hvis denne huskeevne er kombineret med fantasi og

evne til at bearbejde stoffet, således at der finder en personlighedsudvikling sted, er det en fordel.

Hvad er det så – at lære? Mon det ikke allerede er sagt, at det ikke bare er det at kunne huske. Tusinder, der begynder på at tilegne sig et nyt stof, tror nemlig, at det er hele sagen. Og især gør dette sig gældende blandt nybegyndere. Der er ikke megen tvivl om, at det er hovedårsagen til den store frafaldsprocent ved mange kurser og skoler de første måneder.

Hvis det at lære kun var at skulle huske det læste eller det stof, man nu arbejdede med, så kunne de fleste af os ret nemt blive ideelle elever. Som bekendt begyndte man for længe siden i Amerika med den såkaldte lynlæsning. »Bevægelsen« er forlængst nået til Danmark. Lynlæsningen går ud på, at man på et kursus opøver sin læsehastighed til det dobbelte eller mere. Men vigtigere er unægtelig, at huskeevnen ikke nedsættes af den grund.

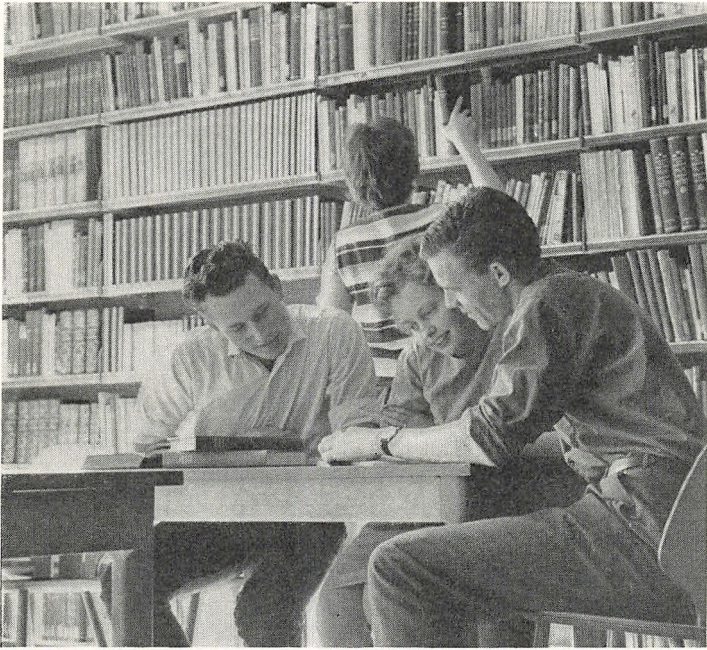
Der var i sin tid en amerikansk videnskabsmand, som ved hjælp af et hold studenter eksperimenterede med opøvelse af indlæringsvevnen. I et mørkt rum havde han konstrueret en lyskasse med en talrække. Ved hjælp af et knapsystem kunne han belyse disse tal og fremvise, hvilket tal han måtte ønske. Samtidig kunne han også kontrollere den tid, de forskellige tal skulle lyse på tavlen. F. eks. 489675 i en tiendedel sekund. I begyndelsen kunne mange af studenterne ikke engang huske et femcifret tal efter et sekunds belyningstid, men ret hurtigt voksede evnen til at huske tallene, samtidig med at belyningstiden blev nedsat.

Der blev opnået fantastiske resultater. I løbet af ret kort tid kunne studenterne opfatte mangecifrede tal ved så kort belyningstid, at et enkelt tal næsten ikke var til at skelne for uøvede. Men samtidig viste det enestående sig, at disse studenter også var i stand til at læse et stof og huske det næsten tilsvarende hurtigt. De ligefrem løb bøgerne igennem i en imponerende fart og huskede bedre end ved tidligere læsning. Det var vel nok en fidus at tage med sig i skolen!

Det fortælles, at præsident Kennedy kunne kunsten, og at det var umådelige mængder af bøger og rapporter, han havde læst og kunne huske. Det er en kæmpefordel, netop for mænd i lederstillinger, at beherske denne kunst. Og den kan læres af de fleste.

Når jeg alligevel stiller mig tvivlende overfor »systemet«, er det simpelthen, fordi det i hvert fald, når det gælder begyndere, ikke er hurtig-

At lære

hed, de behøver, snarere ro og tid. Det kan være udmærket for folk, der allerede har lært den kunst, men for uøvede gælder det, at de skal have lov at dvæle ved problemerne, indtil de er fortrolige med dem og således har forstået dem.

At lære at forstå, det er at lære. Det er at gøre sig klart, at det stof, man bliver stillet overfor, ikke alene er et middel til opnåelse af større færdighed, men også til udvikling af ens egen horisont og karakter. Den personlighedsudvikling, der skal foregå sammen med læsningen, og som er et af indlæringens resultater, er umådelig vigtig.

At lære at forstå er ikke noget man umiddelbart kan, men noget, der kræver et forarbejde, noget, der skal modnes i én. Derfor er det sådan set ligegyldigt – med hensyn til personlighedsudviklingen – hvor lang tid indlæringen tager. Men vigtigt er, at man forstår det ene problem, før man begynder på det næste. Huller, som er opstået, ved at man har sprunget over begyndelsen, så at sige, kan have alvorlige følger. Alvorligst måske hvis eleven får den tvangstanke, at han er dum.

Vi er alle mennesker, hedder det jo. Når vi udtrykker os sådan, betyder det, at vi har en masse fejl, at vi er både gode og onde og så

videre. Det er ikke menigen at blive filosofisk, men skulle det ikke være nok at sige, at vi *er*? I hvert fald er vi underlige på ét felt: Jeg har aldrig truffet nogen, som virkelig ønskede, at de var en anden. Der er sikkert nogle, der mener, at de har mødt mange, og at de såmænd selv ofte har ønsket at være den eller den. Jo, hvem har ikke det! F. eks. Rockefeller, fordi han har så mange penge, eller Clark Gable, fordi han var en flot fyr, der øjensynlig var i vælten blandt kvindeskønnet. Men hvem har ønsket, at han var en anden uden sin egen karakter, sit eget bevidsthedsliv og sine egne tanker og følelser? Det gælder for os alle, at vi er os selv, og det, at vi til tider vil skifte ham, er blot en snurrighed hos os.

Hvad jeg egentlig ville sige med dette er, at de fleste af os er såre tilfredse med deres eget jeg. Altså med deres karakter og deres tanker og følelsesliv. (Ellers var vi faktisk ikke helt raske). Og hvis der derfor kommer noget, vi mener, vi ikke forstår, så er der noget, der reagerer inden i os. Vi nægter at indømme, at mangelen på forståelse er vor egen sag, at fejlen er vor. Navnlig sker nok dette ubevidst, tror jeg.

Punkt 1 i indlæringens teknik skulle altså hedde: Man må lære sig at indse, at er der noget, man ikke forstår, så er fejlen ens egen. Nu skriver vi »fejl« for kortheds skyld, for der er ikke tale om nogen fejl, det er ganske naturligt, at det er således. Man mangler simpelthen den baggrund som forståelsen skal hvile på, før man kan forstå!

Dette er også årsagen til den tilbagevendende komiske diskussion og avispolemik om moderne kunst og digtning. Folk, der rimeligvis ikke har den mindste baggrund for forståelse (hvorfor aner jeg ikke), udtaler sig med en sikkerhed, som er til at le ad. For når det gælder kunst, så har vi alle forstand. Men når det gælder at forstå kunst, er sagen den samme, som når det gælder at lære, nemlig at baggrunden for forståelse er en gennem længere tid bevidst udviklet personlighed, indtil man når den modenhed, at man kan forstå.

Altså: Man kan ikke gøre sig nogen forhåbninger om forståelse, før man har sine »papirer« i orden. Lad så dette være punkt 2: I stedet for at blive bange eller vred, eller hvad ved jeg, må man sørge for at bringe sin viden, sin erfaring, kort sagt sin baggrund i orden, før man kan forlange af sig selv, at man kan forstå. Man giver sig dog heller ikke i kast med at skælde kineserne ud, fordi man ikke kan forstå deres

sprog. Selv om man skal bruge fem gange så lang tid som beregnet til forberedelsen, må man ikke gå videre, før fornuften siger klar. Ellers kommer der bare kludder i det hele, og alt standses, både forståelse, lysten til at lære og personlighedsudviklingen.

Det kan være svært at lære! Egentlig skulle det være såre simpelt, det burde blot være en fortsættelse af barndommens naturlige indlæring. Men på et eller andet sted i vor udvikling fra barn til voksen, er der sket en fejl. Der er noget, vi har fået forkert ind. Hvorfor kan vi ikke tage så naturligt på det som et barn, der står over for et problem? Først begynder barnet at spørge om det mest elementære. Det har ingen forudfattede meninger om, at det er særlig »fint« at vide dette. Det er heller ikke belemret med de voksnes angst for at blive grinet af, fordi vi ikke ved bedre. Men fremfor alt giver det ikke op, før det har forstået. Hvis problemet er af en sådan art, at det ikke kan forstås af et barn, vil formodentlig kloge forældre mage det således, at spørgsmålet bliver udsat til en anden og bedre gang. Men man kan være forvisset om, at problemet dukker op igen som en naturlig nødvendighed, når barnet har nået den modenhedsgrad, der betinger forståelsen. Hvis barnet altså i mellemtiden ikke har nået at blive voksen. For så er mulighederne nemlig mange, for at problemet bliver skudt til side, henkøgt og stuvet væk på bevidsthedens bageste hylde. For »det kan man ikke være bekendt ikke at vide«. Måske er det således, at vor vanskelighed ved at lære begynder.

Det er i børneskolen, at børnene skal lære at læse. Det er fra begyndelsen, de skal have »læreteknikken« lært. Det er vigtigt, at de lærer at læse »rent og klart«, men mon ikke det er vigtigere, at de forstår, hvad de læser? Hvor mange gange har man ikke oplevet, at elever var fuldstændig uvidende om indholdet af den tekst, de lige havde læst igennem? Hvilken værdi har så læsekunsten?

At man stadig holder sit åndsliv levende ved at give det ny næring, f. eks. ved flittig læsning af fornuftige bøger, er vigtigt. Det skulle nødtig gå således med os, som det lidt ondskabsfuldt fortælles fra et amerikansk universitet. Ved den første forelæsning for de nye studenter, løftede professoren en bog i vejret og udbrød opgivende: »Mine damer og herrer! Dette er en bog«.

Man kan af ovenstående se, at det er en lærer, der har skrevet det. Læreren er nemlig ikke nævnt med et eneste ord. Han bliver ellers af

mange regnet som den vigtigste person i en skolestue.

Når læreren ikke er nævnt, skyldes det to ting: For det første er læreren bestemt ikke skolestuens vigtigste person, det er naturligvis eleven. Og for det andet: Hvis en elev på forhånd mangler evnen til at lære, hjælper det ikke meget, at læreren er dygtig. Medmindre han gør sig klart, at eleven først skal lære at lære. Og det er et langsommeligt arbejde. Og læreren har ingen steder fået at vide, hvordan man bærer sig ad med at lære andre at lære. Han har ikke lært, hvordan han skal lære eleven indlæringens mysterium. Det er nemlig ikke pædagogik. Det ligger snarere forud for pædagogikken.

Pædagogik er kunsten at lære fra sig. Men hvad hjælper det en lærer, at han kan bruge alle kunster i sin undervisning, hvis elevens baggrund eller elevens bevidsthed om nødvendigheden af at lære ikke er tilstede?

Selv om læreren véd, at kunsten at lære ikke beherskes af nogle af hans elever (det gælder voksne elever), kan han hjælpe noget, men ikke meget. Det bliver til syvende og sidst den voksne elevs egen opgave at lære sig at lære.

Fritz Norlan.

Klostersonate

»Ved klosterets sydvæg står et ganske lille stenkors. I dets granitflade er hugget et billede af en mand, to mejsler og en hammer. Man mener, at stenmesteren ligger begravet her, og at han selv har hugget sit kors, møt af dage, med fred i sit hjerte« . . .

Nej, jeg kan lige så godt holde op. Siden broder Joek forlod klosteret, har det ikke været mig muligt at skrive bare et sammenhængende afsnit på klosterhistorien. Ustandselig dukker Joek op – en sætning, et ord, en tone, og Joek står i min bevidsthed. »Mæt af dage«, det sagde han dengang . . . dengang . . . at dø møt af dage må være det samme som at dø med fred i hjertet. Jeg har altid længtes efter at få fred med mig selv. Når man først har det, så vil alting gro af sig selv, glæden ved at leve, velgerningerne . . . eller er det forkert? Skulle jeg have taget fejl?

Joek er gået, vi ved ikke hvorhen eller hvorfor, og dog måske . . . udtrykket »mæt af dage« brugte han den dag, da han sagde til mig, at den musikform, han elskede mest, var sonateformen. Hvad tænkte jeg vel ved det. Enhver har et eller andet, han holder særligt af, det er der ikke noget besynderligt i. Og for Joek måtte det være noget med musik, han var organist i klosterkirken og vor musikkyndigste mand. Men han brugte netop ordet »elsker«, og det lød hverken påtaget eller krukket, som når broder Jeronimus siger, at han »elsker« Jesus. Musik var Joeks liv, det samme kan næppe siges om forholdet mellem broder Jeronimus og Jesus. Visse tønder i vor kælder med en særlig brændende medicin har større plads i Jeronimi hjerte; en kendsgerning som dog ikke en levende sjæl vil kunne få ham til at indrømme. Joek nøjedes ikke med at sige, at han elskede sonateformen, han fortalte mig hvorfor, trak mig ved ærmet over til vort kirkeorgel, komponerede ud af hovedet et lille musikstykke så enkelt, at selv jeg opfattede ideen, eller måske fordi jeg er mere vant til at opfatte ord end toner, var det den forklaring han gav, som fik mig til at forstå. Dette ville jeg dog ikke indrømme den dag hverken over for mig selv eller ham. Jeg var træt af

forklaringer, og hans tolkning mindede mig i begyndelsen irriterende om fader Mikael's symbolske træer, hvor vi, brødrene, er grenene og Kristus stammen, eller – ja, det kan laves på mange måder sådan et træ, men aldrig står der i hans prædikener et ganske almindeligt, ærligt træ med ujævn stamme og krydrede safter i veddet.

»Tænk dig, at en ny skabning er kommet til verden,« sagde han. »Kvindeskrig, barneskrig – jubel, gråd – trompeten melder det skingrende, uarticuleret som en fanfare; men så med ét har røfløjten ordet helt solo, hæst, blødt, som bærer den alene i sig alverdens glæde, alverdens melankoli, alt det der skal komme. Det er *indledningen*. Nu kommer *hovedtemaet*. Dets melodi kan godt være ganske kort, men gentages snart med den ene, snart med den anden pibe, alle piberne skal have lov at præsentere hovedtemaet. Måske kan du ikke lide denne melodi, den er ofte hård, uskøn, og det er ikke sikkert, du husker den bagefter. Men det er den, der bestemmer, om sonaten blir god eller dårlig. Jo mere robust og skarp den er, jo bedre blir hele stykket. Du kan sammenligne det med menneskeskabningen. Blir den ikke forsynet med en vis ballast, en bund at spille på, ja, så svæver den jo og risikerer at spille sit liv.

Men nu ændrer spillet karakter, din opmærksomhed blir fanget. Du hører en besnærende lille sang. Det er sidetemaet, som altid kommer lige efter hovedtemaet. Du blir betaget af det, ønsker fra nu af kun at høre denne sang. Men tag dig i agt, den er kun smuk med hovedtemaet som baggrund, en dag vil du ledes ved den, føle dens tomhed, hvis du ikke har hovedtemaet at ty til. De kan ikke undvære hinanden de to – menneskets baggrund, dets karakter, væsen, oprindelse – og de ord det siger, de handlinger det udfører, de ting det gør. Slet ikke den dag, tvivlen dukker op. Pas på, for nu er vi i *modulationsdelen*. Nu skal begge temaer bestå deres prøve. Snart hører du en stump af det ene, snart af det andet. Pludselig er de borte begge to, og du synes ikke at kunne finde nogen sammenhæng, kun toner, der står uden mål og retning i det tomme rum.«

Joek gjorde ikke stykket færdigt. Midt i det han kaldte modulationsdelen, holdt han op, på et helt umuligt sted. Et skingert kvintfløjt hang dirrende i hvælvingen. Det var en underlig fornemmelse. Som når man blir afbrudt midt i en god samtale og aldrig finder tråden igen, eller som når man i drømme falder ned fra et højt tårn og

Klostersonate

falder og falder uden nogensinde at ramme jorden. Jeg fik lyst til at råbe eller kaste et eller andet på gulvet bare for at få den lyd til at ophøre, så der ligesom kunne være en afslutning. Men Joek lagde låget hen over manualen og sagde med et blegt, nærmest undskyldende smil: »Hvis temaerne slipper levende gennem denne sonatens midterste del, kommer de igen til sidst, hver for sig, som du hørte dem før. Man kalder det reprisen, gentagelsen. Måske er de da en smule ændrede, bli-dere, hårdere, jeg ved det ikke. Til sidst codaen, et par afslutnings-takter, og sonaten er forbi.

Mennesket dør, mæt af dage.«

Når jeg nu tænker efter, så ville fader Mikael, om han ellers havde haft øre for musik, ikke have udlagt sonateformen på den måde, og da slet ikke have holdt op på det sted. Tværtimod ville han have skyndt sig frem til reprisen og dvælet længe ved den med ord om frelse, harmoni, som »havet efter oprør« . . . jeg er lige ved at vrænge ad ham i tankerne, for hvad kender fader Mikael til et hav i oprør, han som har levet hele sit liv inden for klosterets mure og kun kan fremsige smukke symbolske billeder . . . sidetemaer uden . . . hovedtema.

Joek gav mig – uden overvejelse – det dyrebareste han ejede. Andre kan også godt tale om det, de holder af og ejer, men de fortaler sig ikke, blotter sig ikke, gir det ikke bort. Joek tænkte: Kan det ikke tåle at blive sagt, har det ingen værdi.

Jeg tror ikke, Joek spillede et stykke i sonateform efter den dag. Han spillede i det hele taget sjældnere. Sad for det meste ved brønden ude midt i klostergården, uvirksom. I begyndelsen tænkte vi ikke på, at der skulle være noget ejendommeligt i det. Han havde for vane at sidde der og meditere eller komponere. Men forandringen viste sig deri, at han ikke – som han plejede – pludselig styrtede ind til orglet for at afprøve sin idé. Han blev siddende, sad bare, indtil en messe tvang ham til at bevæge sig ind til det en gang så kære instrument. Og vi lod ham sidde! Åh hvad, tænkte vi, en så sprudlende kunstner har vel også sine døde punkter. Desuden havde vi jo hver især nok i vore egne bekymringer, vor egen travlhed.

Jeg var således stærkt optaget af mit arbejde med klosterets historie. Sansede så at sige ikke andet. Jeg sad ofte til langt ud på natten på vort bibliotek. Og det må kaldes skæbnens ironi, at det blev Joek, der hjalp mig, da jeg ikke kunne komme videre i mine skriverier.

En nat kunne jeg ikke få ordene til at hænge sammen, og jo mere jeg spekulerede, jo mere fik mismodet tag i mig.

Hvilken værdi var der i grunden i det, jeg lavede? Hvem havde overhovedet brug for min skribentvirksomhed her på stedet? Alle vidste de bedre end jeg, hvordan livet skulle leves. Hvad interesse havde de vel af mine krøniker? »Se nu på broder Natanael,« sagde jeg til mig selv, »han passer urtehave, han koger urter til de syge. Og broder Jeronimus, som »elsker« Jesus, lærer børnene at læse i bibelen. Fader Mikael holder skønne prædikener. Han glæder mennesker med sine billeder. Broder Laust laver dejlig mad, og køkkendøren står altid åben for tiggerne og de støvede pilgrimme. Alle spreder de glæde og godgørelse om sig, alle kan de have fred i deres hjerter.«

Jeg gik ned i klostergården. Der sad Joek. »Og Joek« tænkte jeg, »Joek kan spille.« Jeg tænkte slet ikke på det mærkelige i, at han sad der ved brønden på den tid af døgnet. Først siden er jeg kommet til at tænke på, at han vist så ud, som om han ville mig noget.

Joek spillede for mig den nat. En Bachfuga, løbende, ensformig, som ville han tvinge sig selv ind i en harmoni, han havde mistet. Det indser

Klostersonate

jeg først nu. Midt i den lange fuga gik jeg, opløftet, inspireret tilbage til biblioteket – og fuldendte første bind af klosterets historie. Det var, som havde jeg lagt hele min sjæl i dette natlige slutkapitel. Men det fortalte jeg naturligvis ikke til nogen.

Tidligt om morgenen vendte jeg tilbage til min celle. Her fandt jeg en seddel på mit bord med Joeks fugleagtige skrift:

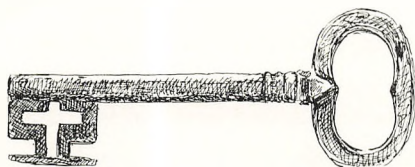
»Kære broder Emanuel! Søg ikke efter mig.
Mit hovedtema var ikke stærkt nok. Sonaten
gik i stykker.

Joek.

Da broder Natanael hørte, at Joek var gået, sagde han: »Jeg sagde jo til broder Joek, at han kunne komme og hjælpe mig i stedet for at sidde der ved brønden dagen lang. Arbejde er sundt for sjælen!« »Ja, og jeg,« faldt broder Laust ind, »jeg spurgte ham, om jeg ikke skulle koge tidselsuppe til ham.« Så gik de begge ned i urtehaven for at aftale midt-dagen. Broder Jeronimus sagde: »Du skal elske Jesus, sagde jeg til ham, du skal elske Jesus.« Og fader Mikael så drømmende ud i klostergården: »Ham vil jeg bruge som billede på tvivlen.« Således nynnede de videre på sidetemaets dejlige melodi – og havde stedse fred i deres hjerter.

Men hver gang jeg sætter mig ned for at begynde anden bog af klosterets historie, ser jeg Joek for mig, som han må have set ud, da han sluttede sin fuga og opdagede, at jeg ikke var der mere. Hvorfor blev jeg ikke? Hvorfor fortalte jeg ham ikke, hvad jeg ville skrive, hvad hans musik havde inspireret mig til? Det var ikke sandt, det der stod på hans lap papir. Han var den eneste her, der ejede et hovedtema, der var stærkt nok. Dette kunne *jeg* have fortalt *ham*. Jeg kunne måske have reddet ham . . . eller ville han slet ikke reddes? Var dette hans sidste store gave til os, at gå for at vi skulle komme til besindelse, før det er for sent, før modulationsdelen

Hanne Rydal.

HUSET VART BYGT UNDER STJERNER

(Folkehøgskolen 100 år)

Dette hus har alltid
hatt varme i sin midte.
Bygt imot kulden, torsten
og mørkret.
Bygt for det unge på jord:
det kleke hjartet.
Hjartet det nye,
det opne, det sårberre.
Bygt for det veksande.
Huset reis opp av dei reinaste ønske.
Huset vart bygt under stjerner.

(Då *vi* eingong frysande
nådde fram til huset,
var gloen der
for lenge sidan tend.
Då *vi* stod og kjende
i vår ungdom detta nye,
til jord var alt
bygningssmannen vend.)

Det verk har vermt
i hundre år.
Kva veit vi vel
om skapingsstund?
Men varer gjennom hundreår.

Kva veit ein vel om første dag?
Eit menneske med lykke til å
kjenne kva i lufta låg.

Men første gneist – som ingen såg –
kven åtte den?
Her som i anna: Bølgjer går
på måfå i det vide rom.

Frå einsamt kammer i eit fjell,
ifrå ein dal, ifrå ei strand.
Går kvar for seg frå tusen sinn.
Frå tette by, frå sletteland.
Alt søker seg eit skjeringspunkt:
ein open hug som fangar inn.

Slik var det her.
Den opne hug.
Dertil ein draum
som byggegrunn.
Det var alt skjedd:
alt draumen fanst,
men slo seg ned som ny hos oss.
Vart styrkt av dagen, våren, lyset.
Vend mot våren,
skjerr og vaken.
Vend mot lyset. Alltid lyset.

Lyset blandar seg i spelet.
Spreidde glimt blir heilt bilete.
Formar seg til ferdig tanke.
Tanken ferdig, utolmodig
– bu for slikt er fint å bygge.

(*Vi* tenkte ikkje etter –
Søkte berre framtil.
Vår ungdom var ei gåte
og ei bør.
Spent nærma vi oss staden;
skulle det bli annleis?
Skulle ting bli
klårare enn før?)

No finst ein ring av slike hus
kring i vårt land.
På grøne vang. Ved blanke sund.

Huset vart bygt under stjerner

Med blanke ruter imot oss.
No helsast ifrå alle dei
som fann seg sjølv i denne ring,
som kjende grunn,
som skimta veg,
stod lydande ein bortgøymd kveld
og sansa fjerne fuglars flog.

Eit sekel sidan første dag.
Og stadig nye bølger skyt
frå einsam hug
mot vide rom
– så nye skjeringspunkt blir til
hos den og den
for framtids år,
der huset kanskje skifter kår
og kanskje skifter gammel form.
Alt vekse må *inn i si tid*,
og andre sider vekse fram,
ved ungdoms endra syn.

(Var just som vi trudde,
og dertil mykje annleis.
Det ligg nok som ein tone
i oss enn.
Vart til einslags bakgrunn
som aldri vi har angra
– med tida snøgt or hendene
oss renn.)

Det lid mot haust.
I år som før
blir stelt i stand
bak husets dør.

Den lange korridor er still,
der alle unge gjekk sin gang

kvar vokstervinter.
Flokk på flokk.

No går der einast husets folk,
i kvile? sagn? Halvt om halvt.
Snart er det liv og ståk på ny.

Ja, husets folk –
Hos dei som råder innom her
er kravet hardt og klart.
Ein streng som dirrar stilt men spent:
Eg veit kva eg har ansvar for,
eg ser vel dei som møter opp
(eg ser det endå ikkje *nok*).
Ei bør av ansvar, ny kvar gong.
Men også gledeskjelder vil
som før om åra springe fram.
Eit spel imellom alt skal gå.

Dei nykomne,
dei står i tun
ein viktig dag.
Og vegen hit var kanskje vrang,
men no er no
og her dei er,
ein viktig dag.
Den som skal møte dei, blir brydd,
blir glad, blir rådvill, kanskje støkt,
for slik dei er,
er komne fram.
Dei seier stumt:

Eg kjem i dag med hjartet mitt.
Eg kjem til deg med det som svir.
Eg kjem til deg med lengt.

Tarjei Vesaas.

Sydafrikas skæbnetime

En hastig rundrejse i en halv snes afrikanske stater giver ikke muligheder for dyberegående undersøgelser, men derimod for at drage sammenligninger mellem de forskellige lande. Hovedformålet med min rejse sidste forår var med de respektive myndigheder at diskutere udvælgelse af deltagere til det første kursus på »Rural Development College – Højskolen for Udviklingslandene«. Udenfor dette program var et besøg i Den sydafrikanske Republik, og det kom på en udmærket måde til at stille Afrikaturen i relief.

Der er i Afrika allerede nu mange tegn på, at man er ved at komme sig oven på koloniperioden, selv om det selvfølgelig vil tage mange år, før begge parter – både moderlande og tidligere kolonier – kan vurdere perioden på en uhildet måde. I dag kan man f. eks. høre en afrikansk politiker sige, at de ikke fortsat kan give europæerne skylden for alle forhold, som ikke er i orden. De må erkende, at efter UHURU (frihed) ligger hovedansvaret hos det selvstændige lands regering og parlament.

Den hvide overklassementalitet er selvfølgelig ikke helt udryddet; men den holdes i stramme tøjler. På restauranter hedder det ikke mere »boy«, når tjeneren skal tilkaldes. At råbe »boy« i et selvstændigt land er i dag det samme som at bede om en udvisningsordre. Et af de mest slående eksempler på, hvor hurtigt udviklingen går, er den ændrede indstilling over for de afrikanske ledere. Det er velkendt, hvilke grove angreb, der tidligere rettedes mod f. eks. Jomo Kenyatta i Kenya og dr. Banda i Malawi. Skulle de komme til magten, ville det betyde kaos, og alle europæere måtte omgående forlade landet. Nu siger mange europæere: »Blot vi endda har Kenyatta – blot vi endda har dr. Banda – så skal det nok gå altsammen. Men når de ikke styrer mere – – – hvad så?« Ja, så vil der sikkert stå andre ligeså dygtige ledere parat til at overtage deres pladser.

»Danmark i Afrika«.

Under en samtale med premierminister Banda i april måned spurgte jeg, hvad der stod øverst på programmet. Svaret lød: Økonomisk vækst understøttet af en udbygning af undervisningssystemet. Dette udbyde han nærmere: »Mit mål er at gøre Malawi til »Danmark i

Afrika«, d. v. s. et land, der især er henvist til landbrug, og som så – efter at have udviklet dette til et højt stade – tager fat på den industrielle udvikling«.

Under et foredrag i »Zomba Diskussionsklub« talte dr. Banda om kommunisme. Han gik, som rimeligt er, ind for neutralitet, men tilføjede en advarsel mod fjernstyret kommunistisk infiltration. »Efter selvstændigheden (6. juli 1964) kommer der også kommunistiske ambassader, og folk derfra vil møde jer med søde ord og vodka, og de vil tilbyde jer mange stipendier til at studere for i deres lande; men I må huske, at disse folk ofte tænker mere på fordele for deres eget land end for Malawi«.

I talen blev der opstillet plus- og minussider ved både det sovjetiske og det amerikanske system. Intet af dem kunne bruges i Malawi. »De fremmede forhold, vi helst vil stile mod, er det velfærdssystem, som er blevet udviklet i England, Danmark, Norge og Sverige, hvor individet har sin frihed – i en fornuftig indramning af statskontrol«.

Talen var på flere måder mere »vestlig«, end det ville have været muligt for en europæer – i Afrika – at holde den. Alligevel er dr. Banda ofte blevet beskyldt for at være kommunist. – At bruge urigtige beskyldninger som argumenter er ikke velanskrevet blandt fornuftige mennesker. I Sydafrika står denne »mundkurvs-filosofi« stadig i fuldt flor.

Apartheid.

Konflikten i Sydafrika er iøjnefaldende. På den sidste del af flyturen til Johannesburg var vejret meget klart. Et sted så jeg som i en nøddeskal Sydafrikas dilemma: midt i frodige, veldyrkede marker lå et storindustrielt område flankeret af de karakteristiske tårne til fremstilling af stål. Der var et smukt beboelseskvarter med villaer i velholdte haver, og til den ene side var villakvarteret begrænset af et mindre skovområde. Bag skoven boede de afrikanske arbejdere i deres »township« eller »location«, som disse ghettoer kaldes. De var anbragt i behørig afstand fra de »hvide«, men dog ikke længere borte, end at man havde mulighed for at udnytte deres arbejdskraft i fabrikkerne.

Nogle samtaler i de to ministerier for »hvid« og for »bantu« undervisning fik en helt anden drejning, end jeg havde ventet, når emnet var undervisning. Men i Sydafrika er alle emner fyldt med sprængstof, fordi raceproblemet griber ind i alle forhold. Selv om man har bestemt

sig til først og fremmest at ville lytte, så kommer man øjeblikkelig ind i en diskussion, når nogle embedsmænd hævder, at *afrikanerne ikke bryder sig om at omgås de hvide, og at negrene heller ikke synes, det er mærkeligt, at de skal bo i særlige kvarterer, og at de skal undervises for sig selv i bestemte skoler.* Den særlige bantu-undervisning er lavet for afrikanernes skyld, for at de herigennem bedre kan bevare deres egen kultur og deres eget sprog. Havde de hvide ikke gennemført denne undervisning, ville man sikkert om nogle år have bebrejdet dem, at de ikke havde taget tilstrækkelige forholdsregler for at bevare afrikanernes særpræg.

Under alt dette sad jeg og erindrede mig, at statsminister Verwoerd engang har sagt, at bantu-læreren ikke må kunne så meget, at han på nogen måde kan komme til at føle sig hævet over sine egne, for i så fald vil han ønske at blive optaget i de hvides samfund. Og da der ingen plads er for afrikaneren i det europæiske samfund – udover at han kan få lov at udføre visse former for arbejde – så har han kun brug for »fundamental« undervisning.

Jeg forsøgte at argumentere: »Vi erkender, at situationen i Sydafrika er mere kompliceret end de fleste andre steder, og særrettigheder og overgangsbestemmelser er måske ikke et helt urimeligt forlangende. Men apartheidspolitikken er ond, er urealistisk – den virker som en anakronisme, er helt ude af takt med tidens strømninger. De ydre kendetegn på sygdommen er måske endda ikke de værste, selv om de slår hårdt ved første øjekast: »Whites only« på en bæk, »2nd class bus« på et stopskilt. Men hvordan mon det virker på de mennesker, der altid må stille op under skiltet »2. klasse«? Altid at være anden classes borgere må give mindreværdsfølelse. Og kan I hvide med alle jeres rettigheder ikke let blive hildet i en urealistisk følelse af merværd? Er alle disse sjælelige handicap, som apartheidspolitikken giver de forskellige befolkningsgrupper, ikke tilstrækkeligt til at vise jer det uholdbare i den nuværende politik?»

Det viser sig at være umuligt at få klar besked om, hvor selvstændige Transkei og eventuelle andre Bantustans skal være. Vil afrikanerne f. eks. kunne gøre ting, der går imod de hvides politik? Og flere argumenter trænger sig på: »Hvad ville De selv gøre, hvis De som politisk vågen afrikaner gerne ville have politisk medindflydelse? Når man er afskåret fra at bruge parlamentariske metoder, må man gå over til

Mrs. Mandela og Bjerre

uparlamentariske. Jeg føler det naturligt, at man i en sådan situation søger samarbejde med alle, der vil give én støtte, det være sig kommunister eller andre yderliggående. Det er i pagt med engelsk og nordisk frihedstradition at gøre oprør mod undertrykkelse. I hvide hernede påstår, at I er et bolværk mod kommunismen. Og så er sandheden den stik modsatte: jeres apartheid fremmer kommunismen mere end noget andet. – – Apartheidpolitikken virker på mig som en ouverture til selvmord. Vi har mange historiske eksempler på, at en overklasse, der modsætter sig uomgængeligt nødvendige, sociale reformer, hurtigt kan blive sat ud af spillet og fuldstændig tabe sin indflydelse«.

Ved denne og andre lejligheder var det meget karakteristisk, at det var særdeles vanskeligt at diskutere. Mange af modargumenterne bestod i eksempler på uheldige forhold i andre lande – hvorfor boykottede vi så ikke også disse lande? Men det er svært at se, hvordan dårlige forhold andre steder kan tjene som undskyldning for den sydafrikanske politik.

Økonomi og menneskerettigheder.

På mange af de hvide virkede det som en rød klud, når FN's erklæring om menneskerettighederne blev draget frem. En af de ubehageligste oplevelser var en snærren ad de menneskerettigheder, der, som

man sagde, ikke betød noget, og som altid vil komme til kort overfor den økonomiske egeninteresse. Der var så store økonomiske interesser knyttet til det nuværende styre i Sydafrika, at det var naivt at tro, at menneskerettighederne skulle komme til at betyde noget.

Det var de dårligst stillede hvide, der varmest og voldsomst forsvarede det nuværende regime, f. eks. fremførtes det, at de – boerne – jo trods alt havde sejret i Boerkrigen (!), og at de til enhver tid kunne holde afrikanerne nede. Eller: »Det er os, der har bygget landet op. Afrikanerne duer ikke til noget. Man kan virkelig ikke bo ved siden af dem«.

Det sociale skel er ubestrideligt. Mange hvide har villaer i Hollywood-stil. Netop i år har der været enormt salg af swimming-pools (priser fra 10.000 kr. og opefter), så de nu er blevet ganske almindelige.

Efter Sharpville-massakren tog en del hvide til Australien og New Zealand, men da »ro og orden« var genoprettet, kom de tilbage igen. Der er flere bekvemmeligheder i Sydafrika, hvor det er let at få billig arbejdskraft og billig hushjælp.

Folk af boer-afstamning var tydeligvis de hårdeste, de mest konsekvente i deres synspunkter. Kun i et enkelt tilfælde oplevede jeg en blottelse: »Apartheid kan måske se noget hård ud, men den er nødvendig. Giver vi os blot en brøkdel af en tomme, er vi færdige. De må ikke tro, at vi ikke spekulerer over situationen. Vi er nok dem, som problemet hviler hårdest på. Vi tør ikke opgive apartheid«.

Folk af engelsk oprindelse gav ofte udtryk for en vis kritik af den førte apartheidpolitik. De sagde, at boerne var for ærlige – de var håbløse som diplomater. Nøjagtig den samme samfundsordning kunne let have været gennemført uden alle de øretæveindbydende love. Disse »liberale« (ikke at forveksle med meget få virkelig liberale, der slutter sig til Det liberale Parti, som grupperer sig omkring forfatteren Alan Paton) havde et mere menneskeligt syn på forholdene – men de havde ikke noget rigtig alternativt forslag til apartheid. Deres moderate politik er derfor håbløst forældet. Deres hovedsynspunkt er, at den sociale udvikling går så hurtigt i dag, at den vil underminere apartheidspolitikken, ligemeget hvad regeringen end gør. Der vil derfor komme en fornuftig løsning på problemet hvid/sort sameksistens alene ved hjælp af udviklingen – blot udlandet ville lade være at blande sig i forholdene. – Men mange af de hvide, som privat fremsætter udtalelser

som ovenstående, stemmer alligevel for apartheid på valgdagen.

Sammenfattende kan det siges om de hvide, at de fleste er helt stivnede i det synspunkt, at de ikke vil have noget med afrikanerne at gøre (bortset fra, at man selvfølgelig ønsker dem som arbejdere og som kunder, idet de i kraft af deres mængde repræsenterer en stor købekraft). De hvide giver udtryk for, at de vil kæmpe til det sidste for deres forrettigheder; men bag alle hårde ord lurer frygten. De kender alt for godt baggrunden for negerpræstens ord i »Ve, mit elskede land«: »Jeg er bange for, at når *de* en dag kommer til at holde af *os*, så er *vi* kommet til at hade *dem*«. Men det store flertal af de hvide formår tilsyneladende alligevel ikke at ændre noget i deres holdning, langt mindre i deres politik.

Når forhandlinger er nyttesløse.

Det var meget sværere at komme til at tale med afrikanerne end med de hvide. Nogle afrikanere – ligesom enkelte hvide – var bange for at udtale sig. Ønsker man at komme til at tale med afrikanske ledere, kan det være nødvendig at besøge en »ghetto« uden for besøgstiden og uden at have fået den fornødne passérseddel. Og vil man have noget at vide, kan man heller ikke undvære at tale med folk, der er på den sorte liste som kommunister. Men at gøre noget sådant betragtes af somme folk som en »forbrydelse«!

En af lederne fra African National Congress fortalte mig, at han var kommunist; men typisk nok kunne han ikke gøre nærmere rede for sin placering i forhold til de forskellige kommunistiske ideologier. Han var først og fremmest *kommunist* og *imod apartheid*. En leder fra People's African Congress ønskede derimod ikke at samarbejde med kommunister, specielt ikke udenlandske, selv under frihedskampen. Kom man til magten sammen med kommunisterne, skulle man bagefter til at have besvær med at få dem smidt ud igen.

Min kontaktmand oplyste, at den sidstnævnte leder endnu for et halvt år siden havde været imod voldsanvendelse, og at han tidligere ofte havde været med til at køle unge rebeller ned. Men nu ønskede han våben: »Vi har pistoler, men vi behøver maskinpistoler«. Dette synes efterhånden at være den fremherskende indstilling fra afrikanernes side.

Disse afrikanere var fuldt på det rene med de skandinaviske boykot-aktioner og udtrykte deres taknemmelighed for sympatitilkende-

givelsen. Det bedste, vi kunne gøre, var at få England og USA med i en total boykot, så ville regeringen snart være færdig, mente de.

I Pretoria overværede jeg nogle af retsmøderne i Rivonia-processen. Uden for højesteret mødte jeg fru Nelson Mandela, en myndig og klog kvinde. Det glædede hende meget at høre om de protestadresser, som Dansk Ungdoms Fællesråd og Danske Studerendes Fællesråd indsamlede til fordel for de anklagede. Fru Mandela bad mig tage en hilsen med hjem til Danmark:

»Tak for den interesse, som De viser vor frihedskamp. De må forstå, at vi sørger over den nuværende udvikling. Det er en tragedie, at de hvide ikke vil forhandle med os, og det vil føre til en endnu større tragedie, til en blodig frihedskamp, – for de kan ikke blive ved med at holde 12 millioner mennesker nede«.

Da vi kom ind i forhallen, sagde fru Mandela med et lille smil, at her måtte vi skilles, europæere skulle sidde til den ene side, afrikanere til den anden. Der var ikke mange tilhørere i retten – en sådan sag kan man ikke vise interesse uden at komme i søgetlyset. Flere af de anklagedes slægtninge var der – de var jo hængt ud i forvejen, og til den europæiske side var der udelukkende folk, som havde deres på det tørre. Hvis de nemlig ikke i forvejen er »på hat« med politiet, vil deres forhold snarest blive undersøgt.

Ingen årsag til lovsange.

Denne dag blev Mbeki krydsforhørt, mens de otte andre anklagede hørte på, med Mandela, »Den sorte Pimpernel«, siddende på fløjen. Anklageren spurgte bl. a., om regeringen da slet intet godt havde gjort for afrikanerne. Det ville Mbeki ikke afvise; men alt taget i betragtning, sagde han, var der ingen grund til at bryde ud i lovsange! – Afrikanernes ranke fasthed gjorde et dybt indtryk på mig. Mens jeg sad i retssalen, måtte jeg tænke på Nelson Mandelas forsvarstale, hvori han åbent vedkendte sig, at han havde planlagt sabotage for at komme de hvides tyranni til livs. Hans ideal var et samfund, hvor *alle* kunne leve harmonisk side om side. Skulle det blive nødvendigt, var han rede til at dø for dette ideal.

Udresedagen blev noget dramatisk, takket være Secret Service, der havde fundet ud af, at jeg måtte være kommunist! Lad mig her nøjes med at nævne nogle af deres afskedsbemærkninger: Vi kender godt

de mennesker, der arrangerer boykot mod Sydafrika. Hvordan kan Dansk Ungdoms Fællesråd tillade sig at gøre noget sådant? Jeg fik at vide, at jeg kun var kommet ind ved en beklagelig fejltagelse. Og de undrede sig over, hvorfor de mest udtalte modstandere af apartheid altid viste sig at stamme fra Danmark, Norge eller Sverige.

Et besøg i Sydafrika sætter ikke én i godt humør. Bag den økonomiske fremgang – der er ganske uomtvistelig, de hvides Sydafrika er simpelthen et overflodens land – bagved lurer frygten, og ingen af de samtaler, jeg havde med repræsentanter for de to befolkningsgrupper, levede meget håb om en fredelig løsning, og ansvaret herfor er først og fremmest de hvide sydafrikaneres.

Realisme.

Her i landet er det især Dansk Ungdoms Fællesråd, der har organiseret boykotten mod sydafrikanske varer. En forbrugerboykot er altid svær at gøre effektiv, og virkningerne af den i Sydafrika kan aldrig blive store, medmindre den bakkes op af stormagterne. Derfor er aktionen især en sympatitilkendegivelse over for afrikanerne i Sydafrika, og den er endvidere et godt middel i oplysningsarbejdet.

Oplysning om Sydafrika er fortsat det centrale punkt for D. U. F. Med i planerne for at forstærke arbejdet er bl. a. at starte salget af et anti-apartheid-emblem, dels for at sprede oplysning og dels for at indsamle penge til arbejdet.

Børsen i Johannesburg og de omkringliggende banker og finanspalæer er imponerende elfenbenstårne med store guldreserver. Hvad kan et ungdomsråd gøre over for en sådan pengemagt? Ja, hvad kan selv regeringerne i de mindre lande gøre? Den danske regering har jo glædeligvis taget flere initiativer i sagen. Sådanne realister vil kalde arbejdet naivt og nytteløst.

Sådanne bemærkninger er ofte blevet fremsat op gennem historien, men mange ting er blevet opnået, som ingen tidligere turde drømme om. I vore dage blæser »forandringens vind« kraftigere end tidligere. De hvides nuværende stærke stilling kan forhale, men ikke standse udviklingen. For os, der tror på det vestlige demokrati, er sagen forholdsvis enkel, selv om vi erkender, at situationen i Sydafrika er kompliceret. Vi må efter fattig evne søge at hjælpe de kræfter, der arbejder for menneskeværdige forhold og lighed mellem forskellige befolkningsgrupper.

Sv. Erik Bjerre.

Islandsk ungdom i dag

Hvordan er det at være en ung islænding? Er det i ret mange tilfælde forskelligt fra at være en ung dansker?

I de følgende linier skal der gøres rede for nogle af disse spørgsmål.

Børnenes skolegang i Island begynder for de flestes vedkommende ved 7 års alderen, og den obligatoriske skolegang slutter, når de er fjorten. I de senere år viser statistikken alligevel, at de allerfleste fortsætter fremover. Nu i efteråret siges der fra Reykjavik, at 95 % studerer videre. Alle vil jo om muligt blive realister, enten i boglinien eller også i de mere praktiske faglinier. I øjeblikket er der 1500 elever studerende ved samtlige gymnasier (undtagen læregymnasiet), det betyder ca. 1 % af befolkningen. De fleste af skolerne begynder i september-oktober og slutter i maj-juni. Her støder vi altså på et specielt islandsk fænomen, som sikkert ser tiltalende ud i danske elevers (og måske også læreres) øjne. Vi har nemlig 3-4 måneders sommerferie. Der er praktisk talt ingen skoler i funktion i hele landet fra midten af juni til midten af september. Det må være en fin tid for ungdommen.

Her står vi ved det, jeg anser for at være den største forskel på at være ung i Island og i Danmark. Ungdommen her arbejder på de mest forskellige områder om sommeren. Der er så stor mangel på arbejdskraft, at børnene kan vælge mellem mange arbejdsfelter. I byerne er det næsten kun børn, som bærer aviserne til de faste købere, de cykler med varerne fra butikkerne til kunderne, arbejder i fiskeindustrien o. s. v. Mange af byens beboere er indflyttet fra landet og har derfor slægtninge der. Børnene bliver sendt til dem for at hjælpe til på gårdene. Men det bliver dog stadig færre og færre, som får lejlighed til dette. Gårdene bliver jo hvert år mere og mere moderniserede, besætningen vokser ved hjælp af moderne maskiner og antallet af gårde går ned i omvendt forhold til antallet af byungdommen. Den stærke befolknings-tilvækst foregår kun i byerne, hovedsagelig i Reykjavik, som 1940 havde 37.000 indbyggere, i dag bor der over 70.000 mennesker i byen.

Ingen steder i landet er mangelen på arbejdskraft så stor som i silde-

Kabelarbejde i sommerferien.

byerne, når sildefangsten ellers er god, som den har været de sidste 4–5 år. Der sker det, at små børn, helt ned til 7–8 år, arbejder med at lægge sild ned i tønder. Man arbejder nat og dag i kapløb med tiden og i forsøg på at redde så meget af fangsten som muligt fra at blive lavet til mel og tran.

Der er mange, som anser denne situation for at være ganske uheldig og kræver, at børnene skal have længere skolegang og mindre arbejde. Således begyndte skolerne nu i efteråret en uge før end tidligere. Det gik dog ikke uden modstand. Lærerforeningen hævdede, at børnene kun havde godt af at arbejde udendørs, vinteren gav jo ikke anledning til så meget friluftsliv, og desuden kunne industrierne ikke undvære skolebørnenes arbejdskraft.

Det, som tidligere har været en af årsagerne til den korte skole, er jo, at bønderne ikke kunne undvære børnene fra gårdene hverken om foråret eller efteråret. I dag har dette ændret sig på grund af industrialiseringen i landbruget, men nu er det så byindustrien og almindelig mangel på arbejdskraft, som stadigvæk gør dette nødvendigt.

På grund af denne opdragelsesmetode bliver ungdommen på en måde selvstændig i en meget ung alder. Tænk jer f. eks. en ung, som seks år gammel har begyndt at udlevere aviser og derigennem tjent sig en anelig sum penge, og som dernæst ved 10–12 års alderen er begyndt at arbejde i en fiskefabrik, hvor lønnen er betydelig bedre. Jeg traf for eks. en 11-årig på en sildestation, som så ganske glad ud og fortalte mig, at nu var det gået helt godt for ham, han havde i den sidste uge tjent sig gennemsnitlig 50 danske kroner pr. dag!

Mange af de unge er kloge nok til at spare deres penge sammen og bruge dem til at betale deres fremtidige skolegang, hjælpe familien etc. Men for manges vedkommende er sagen dog den, at de værner sig til at bruge mange penge og ikke altid til de mest ønskværdige formål. De køber sig alle mulige slags grejer og sager, for ikke at tale om dem, som begynder alt for tidligt at bruge tobak og alkohol.

Denne situation giver sig også udslag i en ganske stærk tendens til materialisme, som blandt andet resulterer i et stærkt ønske om at tjene så meget som muligt for så lidt arbejde som muligt. Man tænker ikke på uddannelse på linie med højskolen, som på bred basis forsøger at udvide ens horisont og lære eleverne at nyde livets mangfoldige værdier bedre, men man tænker kun på en snæver faguddannelse, som giver eksamen og adgang til et bestemt teknisk arbejde med god løn.

Da jeg for nylig var kommet hjem fra Grundtvigs Højskole, besøgte jeg en tidligere forstander på en ungdomsskole og snakkede med ham om min interesse for at opføre en højskole herhjemme i Island. Han var godt bekendt med højskoletanken og syntes selv, at vi sandelig havde brug for sådanne skoler. Men, sagde han, sagen er, at islændere går ikke i skole for at uddannes, de går der for at få rettigheder og for at komme til at tjene mere!

Islandsk ungdom er altså efter min mening meget vital og i mange henseender dygtig. Det er ganske naturligt, at de mange muligheder, som nu åbner sig for denne generation, og som aldrig før har været tilstede, iblandt giver uheldige udfald. Men ikke desto mindre er det netop nu den rigtige tid til at fremme tanker, som på en eller anden måde kan modvirke den negative udvikling, idet man benytter sig af mulighederne, som den almindelige velstand og optimisme skaber. Jeg er helt overbevist om, at opførelsen af højskoler for islandsk ungdom vil kunne komme til at spille en stor rolle. Desuden synes jeg, at is-

Islandsk sildefiskeri.

landsk ungdom i voksende antal skulle rejse til Danmark og de andre nordiske lande på højskole.

Forholdet mellem Island og Danmark har aldrig været bedre end netop nu og vil forbedres yderligere, når håndskriftsagen har fået en heldig løsning. Der er mange i Danmark, som frygter amerikanisering i Island. Den er jo betydelig, men sådan er det også i de øvrige nordiske lande. Her har islandsk højskole i forbindelse med nordiske højskoler en meget vigtig opgave: at fremme samnordisk arbejde, skabe gensidig forståelse, opmuntre ungdommen til at gøre studierejser, bytte arbejde én, to, tre måneder o. s. v., o. s. v.

Jeg vil til sidst takke alle mine venner fra sidste vinter på Grundtvigs Højskole og ønske dem held og lykke i fremtiden. Jeg vil aldrig glemme de mange morsomme oplevelser, vi havde sammen. Jeg har længe været interesseret i højskolen og kom til Grundtvigs Højskole fuld af forhåbninger. Det kan være farligt. Men under opholdet fik jeg bekræftet, at forhåbningerne ikke var falske. Det lille frø, som Grundtvig såede med sine skrifter for omkring 130 år siden, er vokset til at blive et kæmpetræ, som stadig strækker sine rødder og grene videre ligesom »askr yggdrasill«. Jeg håber, det snart vil nå til Island.

Vilhjalmur Einarsson.

Skoleåret 1963-64

Den 3. november rykkede 160 elever ind på Frederiksborg og indrettede sig på værelserne. Der var lige mange piger og karle på et par stykker nær. Det var unge fra vidt forskellige steder, der mødte hinanden. Der var 79 fra Nørrejylland, 27 sønderjyder, 18 fra Fyn, 23 sjællændere og 1 fra Møen. Desuden 2 fra Grønland, 2 islændinge, 5 norske, 1 fra Finland, 1 amerikaner og 1 fra Ghana. 74 havde været på efter- og ungdomsskoler, 13 på højskoler eller landbrugsskoler og 38 på mellem- og realskoler og gymnasier.

I lærerkollegiet skete nogle ændringer. *Agnete Bjerre* havde fri for at gå til engelsk- og danskundervisning på Danmarks Lærerhøjskole. Forhenværende Frederiksborgelev, tidligere højskolelærer på Vrå og Hallingdal, *Lars Thorkild Bjørn*, vikarierede for hende. For første gang blev en islandsk lærer knyttet til kollegiet, nemlig *Vilhjalmur Einarsson* fra skolen »Bifröst« i Borgarfirdi. Det var tydeligvis de ny islandske højskoleplaner, som er opstået i forbindelse med genoprettelsen af Islands gamle kulturplads, Skálholt, der havde fået Vilhjalmur til at søge hertil, hvor han nu gik ind på den plads, som normalt bestrides af en norsk højskolelærer. *Anny Graulund*, Karise, blev ansat som pianistinde, og som leder af pigernes delingsførerafdeling kom gymnastiklærerinde *Jane Erik Nielsen*. I selve undervisningsplanen skete ikke store ændringer. *Filmkundskab* og *Islandsk samfunds- og kulturliv* rykkede for denne vinter ind, takket være de nye lærere. Stoftryk forsvandt midlertidigt. *Kajsa Hellerstedt* overtog Agnete Bjerres Dramatiske Hold, og *Anton Mariegaard* havde fornøjelse af et nyt særhold, som fik navnet *Danmark under forvandling*. I de to måneder før jul overtog landbrugslærer *Holger Pedersen* fra vor naboskole landbrugsundervisningen for *H. O. Stryhn*, der fortsatte efter nytår. Inddelingen af eleverne i frifag og på særhold og grupperingen af den store flok i dansk, regning, engelsk m. m. foregik med usædvanlig lethed, så skolearbejdet i løbet af ganske få dage kom i gang i skolens ti store og små undervisningslokaler.

Foredrag, diskussioner og foreningsaftener

Igen i år blev de seks månedsmøder et godt indslag i skolelivet. Ved det første i november talte lederen af Højskolernes Sekretariat, *Jørgen-Bent Kistorp*, om den amerikanske forfatter Ernest Hemingway. Før mødet var som sædvanlig udsendt ca. 600 indbydelser til folk omkring os. 20 gav møde. Det er ikke så let at være kulturcentrum! Heldigvis fik taleren alligevel en stor forsamling, idet vi selv stillede 170 og landbrugsskolen 40 deltagere. – Decembermødet første søndag i advent samlede derimod mange deltagere ude-

fra Frederiksborg Valgmenighed havde nemlig lånt hus til en bazar, som indbragte op mod 3.000 kr. til elektrisk lys i kirken. *Pip Christiansen* talte ud fra en påstand om, at Danmark er sterilt. Anklagen var kommet fra en tysk skolemand, som hævdede, at Finland var inspirationens land – Danmark guldhedens og ufrugtbarhedens land. En hård beskyldning, men mulig at gendrive, sagde *Pip Christiansen*. Godt er det, at mange danske selv er klar over faren. Dagen sluttede med underholdning af fru *Jolando Rodio* fra Schweiz med fortælling og sange fra mange europæiske lande. – Den 8. januar afholdtes et meget stort møde med magister *John Danstrup* som taler. Denne gang var det ikke udenrigspolitik. Men han fortalte os om de indenrigske forhold i USA, der jo efter kuglerne i Dallas er kommet i skarpt søgelys. Det gjorde foredraget særlig levende, at *Danstrup* kort forinden havde opholdt sig i landet med den høje levestandard, med fattigdom trods velstanden, med raceopgøret omkring de sorte amerikanere, med gangsteruvsen og meget mere. – 1. februar talte radioens direktør, *Hans Sølvhøj*. Foredragsholderen berørte emnerne: kulturdebat, pop, levestandard og kunstforbrug samt massepåvirkningsmaskinerne P1, 2, 3 og TV. – Da den 10. februar – Nordslesvigs afstemningsdag – i år faldt sammen med fastelavn, blev det sønderjyske møde, som efter traditionen holdes i fællesskab med »Sønderjysk forening«, flyttet en uge. Det stod denne gang naturligvis i 1864-mindernes tegn. Museumsdirektør *Jørgen Paulsen* fra Frederiksborg slot fortalte historie under forevisning af en god 1864-lysbilledserie. Aftenen indledtes med en sangkoncert ved vinterens elevkor, dirigeret af *Sigurd Kramer*. – Sidste månedsmøde i marts havde professor *Frederik Nielsen* som foredragsholder. Med mange eksempler fra litteraturen behandlede han det udmærkede emne »Der er ingen, som forstår mig«.

Af andre, vi fik lejlighed til at høre i vinterens løb, skal nævnes en af skolens 50 års jubilare, fhv. forstander *Jens Marinus Jensen*, Århus. Han fortalte minder, især om *Begtrup* og sig selv.

Kort efter besøgte den islandske forfatter *Bjarni M. Gislason* skolen. Han holdt foredrag om håndskriftsagen, »inspicerede« *Vilhjalmur Einarssons* studiekreds og gav os en fin underholdningsaften med sagafortælling.

Den første af vinterskolens diskussionsaftener havde cand. psyk. *Gunnar Hjelholt* som indleder om emnet »Lederskab i det moderne samfund«. Han arrangerede en stor gruppe-diskussion; det blev for de fleste en ny oplevelse at se en hel salfuld mennesker aktiviseret i debatten. Næste diskussion var af moralsk art, den drejede sig om, hvorvidt vi nyder for meget og yder for lidt i vores velfærdssamfund; *Fritz Norlan* havde forberedt aftenen. – Næste gange drejede det sig om »Kooperation, truster og den »frie købmand« med en så »komplet« indledning ved sekretær *Poul Brøndsted*, at debatten ligesom på forhånd blev afskåret. – Mere gav emnet »Ungdom og kirken«. *Emil Petersen* og *Hanne Rydal* havde sat et ektemporalspil i gang som indledning. Lederen af civilundervisningen for marinesoldaterne i *Arresødallejren*, orlogspræst *Henning Rørskou*, repræsenterede sagkundskaben.

Tilbage at nævne i denne sammenhæng er en emnedag i marts, tilrettelagt af *Svend Erik Bjerre*. Den samlede sig helt om foreningsarbejdets problemer. Oplægget fandt sted aftenen før. Selve emnedagen gik med en indledende film og samtaler i mindre og helt små grupper samt udarbejdelse af referater

Elevværelse.

og forelæggelse af disse for den ganske forsamling. Aftenen efter kom det i foredragssalen til en lang afslutningsdebat, som navnlig samlede sig om festerne i de unges foreninger, spørgsmålet om klubbildning for de yngste unge og desuden om fremtidens tværgående samarbejdsformer mellem foreningerne.

Skuespil, udveksling, udflugter m. v.

Vinteren igennem forløb skolearbejdet, som det skulle. Men bare fem små minutter, før vi begyndte den 3. november, afsluttedes opstillingen af nye møbler i foredragssalen. Vi fik gode egetræsbænke med hynder og en lille skrivepult foran hver plads. De gamle bænke var opslidt; de værst medtagne spyttede skruerne fra sig gang på gang; til sidst blev de kun forhindret i deres »usædelighed« ved hjælp af ståltråd og på andre mærkelige måder. Tegningerne til de nye møbler lånte vi hos arkitekt Tyge Arnfred, der oprindeligt har udarbejdet dem til Rødding højskole.

Skolearbejdet blev med mellemrum afbrudt af de traditionelle udflugter: til Frederiksborg slot, desværre i for dunkelt vejr – til Fredensborg med vandretur hjem gennem Gribskov, som forlængst havde kastet sine blade i oktobers storm og regn – til Helsingør med besøg i Kronborgs sale, kasse-matter og gemakker, i Karmeliterklostret og på det store skibsværft – til »Louisiana« i Humlebæk med en værdifuld udstilling af van Gogh-malerier –

til Æbelholt Kloster-museum som sædvanlig i regnvejr – til Frederikssund og Roskilde med Willumsens billeder og de historiske minder i domkirken. Første københavnstur før jul bød på et fortræffeligt fabriksbesøg på »Danmax« køleskabsfabrik i Holte, visit på Statens Museum for Kunst, overværelse af finanslovdebatten i Folketinget, besøg på Frihedsmuseet og til slut svenskeren Bo Sköld's debutskuespil »Min elskede er en rose« på Det ny Teater. Turen sidst i marts begyndte i Frilandsmuseet og Mindelunden i Ryvangen. Derpå gik vi gruppevis til Landsretten, Glyptoteket, Kunstindustrimuseet, Kofoeds Skole og Børsen. Eftermiddagens sidste punkt var en time i Synagogen, jødernes kirke, hvor overrabbiner Marcus Melchior fortalte levende og alvorligt. Til sidst var vi delt mellem tre teatre. Nogle så Henrik Ibsens »Gengangere«, andre bivåned Dürrenmatt's »Biedermann og brandstifterne«, men de fleste var i Det Kongelige til Shakespeare's »Helligtrekongers aften«. Skal vi gå lidt mere kronologisk frem, da husker vi fra tiden før jul en »Nordisk Aften«, arrangeret af Kajsa, Vilhjalmur og Bjørn og med de nordiske elever som hovedaktører. Vi fik viser, sange, musik, film og lysbilleder og recitation fra Finland, Norge, Sverige, Grønland og Island. – 25. november kom budskabet om mordet på præsident Kennedy. Det gjorde på os alle et dybt indtryk, som vi prøvede at forme i ord ved aftensangstid og i næste dags morgentale. Flaget var på halv en dag. Og vore tanker om fremtiden var i mange dage præget af den forfærdelse, som mordet fremkaldte. Collageforestillingen om negerspørgsmålet i USA, som Lars Thorkild Bjørn havde arrangeret sammen med lørdagsbestyrelsen, fik af det, der var sket, en sær undertone på scenen foran det amerikanske flag.

På denne tid gjorde vi den observation, at meget vand desværre forsvandt fra skolens varmesystem. En tid var de forhenværende soldater under mistanke for at tappe af radiatorerne. Men da det efterhånden beløb sig til et par hundrede liter pr. døgn, kunne det ikke være forklaringen. Det viste sig at være en læk på hovedledningen under gårdspladsen mellem østfløjen og vestfløjen, og der måtte en kostbar reparation til i juleferien. – 7. december var der »fætterbal« med 80 fætre og kusiner som gæster. Kort efter blev det »Lucia« – den decemberskik, som er kommet til os her på stedet med de svenske lærere. Jomfruen i Syrakus kunne aldrig have drømt om, at man oppe i det høje Norden skulle lave sådan et rabalder omkring hende. Næsten ikke en avis eller et ugeblad, uden der er stort spektakel. Hvor er det trist. På skolen kan vi glæde os over – dennegang takket være Kajsa Hellerstedt – at fejre Sankta Lucia i værdig tysthed. – Kort efter var vi fremme ved aftenen med juleafslutning, tale recitation, korsang, julespil og ind-under-jul-sange. Så hastede de fleste hjem allerede samme nat, den koldeste hele vinteren, ÷ 22 grader.

Vi samlede igen den 5. januar. Tre elever tabte vi undervejs. En havde allerede forladt os af hjemlængsel, en gik efter en irretsættelse på grund af forsømmelighed, og en amerikaner kunne ikke tilpasse sig, bl. a. med hensyn til at stå op om morgenen, men han fandt en anden skole, hvor der var rart at være. Mange fremmede gæstede skolen, især efter jul. Her var en ægypterinde fra »aftenskolenævnet« i Kairo, en højskolelærer fra Sund i Norge, studerende fra Ceylon, Syrien, Kenya og Ghana, tre fra den sovjetrussiske ungdomsorganisation »Komsomol«, tre meget energiske udspørgere fra det polske un-

Vinterskolen

Lærere på »Louisiana«.

dervisningsministerium, en studiegruppe fra told- og handelsorganisationen GATT o. fl. Det bedste besøg havde vi dog på *forældredagen*. I betragtning af vores afsides beliggenhed blev det et kæmpeforældremøde med 145 deltagere.

Et par uger før havde vi selv i et antal af 80 været ude på besøg i hele otte dage. Jeg tænker på *den nordiske udvekslingsuge* sidst i februar måned. Hanne Rydal rejste sammen med 25 herfra til Ringerike folkehøgskule ved Hønefoss i Norge, og Fritz Norlan var med 55 på Wendelsberg folkhögskola i nærheden af Göteborg. Vi er taknemlige for den store gæstfrihed, som vore elever mødte, og for de programmer, der var lagt for dem på begge skoler. Tilsvarende store grupper kom hertil fra Sverige med fil. mag. *Kerstin Gustafsson* og fra Norge med højskolelærer *Jon Fanavoll* som anførere.

Endnu skal nævnes vinterfesten for tidligere og nuværende elever ved fastelavnstide. Om formiddagen prædikede Vilhelm Nielsen i valgmenighedskirken, som er blevet så hyggelig, efter at det ikke længere er »mørkets gerninger«, der foregår – takket være den ny belysning. Ved eftermiddagsmødet talte jeg med udgang i hundredåret for 1864 om Grundtvigs »Fædreland ved den bølgede strand«. Efter aftensmadsen løb vinterens skuespil af stabelen. Det var *Arnold Wesker's »Livets rødde*«, iscenesat af Kajsa Hellerstedt og spillet af lærerkredsen. Jane Erik Nielsen trak det store læs med den unge pige Beatie's rolle. Stykket er sprogligt grovkornet, men i øvrigt fortrinligt, det handler om det levende menneskes kamp for sin værdighed i modsætning til masse menneskenes levende død. »Det er nødvendigt at tage del i tingene – ellers dør man«, lyder en af Beatie's replikker. Efter skuespillet var der fastelavnstid i en sal, der var forvandlet til en afrikansk urskov med palmer og mystiske figurer. – Men for at vende tilbage til skuespillene, så bød vinteren på en lang række oplevelser i så henseende. Repertoiret for oplæsning og opførelser var langt: Thornton Wilder's »Den lykkelige rejse« og »Vor by«

(sidstnævnte på statsskolen), Ibsens »Et dukkehjem«, Leck Fischers »De røde tjørne«, Finn Methlings »Rejsen til de grønne skygger«, Edgar Lee Master's »The Spoon River Anthology«, Harold Pinter's »En tur i byen«, Milne's »Dengen vender hjem«, Paul Géraldy's »De store drenge« og enkelte andre. En række filmforevisninger i vinterens løb havde i første række Lars Thorkild Bjørn som arrangør og operatør. Mellem de mange gode aftener vil de fleste huske en elevaften med oplæsning af moderne dansk lyrik, gennemført af Fritz Norlans frifagsgrupper. Og så var der jo urpremieren på Vilhjalmurs morsomme farvefilm, optaget rundt om på skolen i månederne efter jul. Hans hensigt med filmen var at skaffe sig et hjælpemiddel til højskoletankens udbredelse mellem islandske unge.

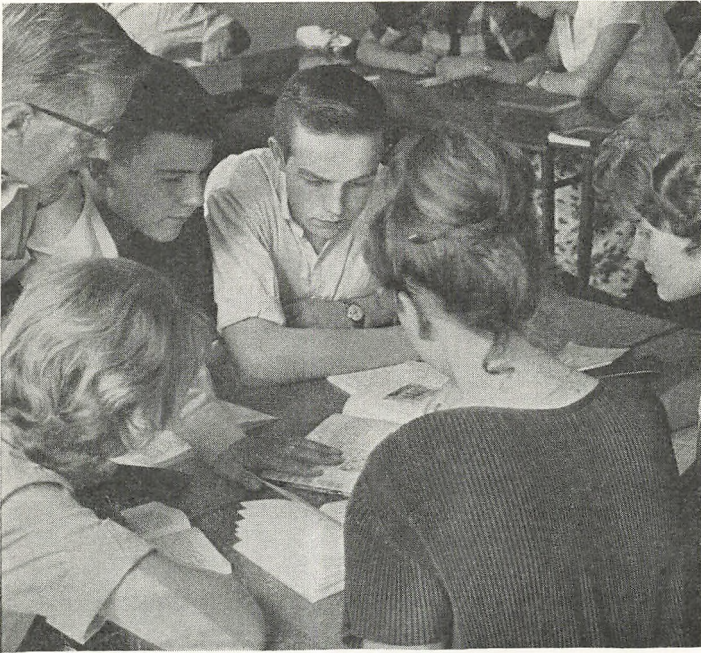
Det er klart, at mangfoldige andre træk fra vinterskolen kunne drages frem. Når tiden går, som den skal, efterlader den sig gode minder. Mangt et »Husker du« vil lyde, når Frederiksborg'ere fra 63-64 træffer på hinanden. Men pludselig måtte vi standse. Påsken kom så tidligt, at vi havde afslutning tre dage før den traditionelle dato, og endda blev langfredag brugt til hjemrejsen. Ved afskedsamværet blev der talt meget, bl. a. af de afgående, veltjente lærere, Agnete og Bjerre og Vilhjalmur Einarsson. Førstnævntes gode vikar måtte vi også tage afsked med. Skønt det var planen, at han fra november 64 igen skulle holde højskole her, har det vist sig, at gensynet må udsættes noget, idet han endnu en tid har lyst til at færdes i de fremmede lande. På elevernes vegne takkede Frede Hansen og Solveig Vedel Petersen. Holdet efterlod sig som erindringsgave en dejlig stentøjsvase til foredragssalens sir.

Efter skolens afslutning holdt vi to fester. Den første var afskedsfesten for Bjerres. Allerede kort efter nytår stod det klart, at nu nærmede opfyldelsen sig af Bjerres drøm om en u-landshøjskole, en engelsksproget skole for yngre ledere fra udviklingslandene. Karen og jeg har været sammen med Bjerres her, siden vi alle fire for 12-13 år siden ankom til Grundtvigs højskole, og vi kan ikke sige dem tak nok for fortræffeligt samarbejde med os og med alle andre om den opgave at føre »Frederiksborg« videre efter afslutningen på de berømmelige dage under Christiansens og Begtrupperne. En overgang var der tegn til, at Bjerres skole skulle installeres lige i nabolaget, nemlig på Tietgens »Strødam«. Men valget faldt på en bedre egnet ejendom i Holte. Der har de nu fået sig indrettet godt, har haft åbningsmøde med ministre, skolefolk og mange andre, og nu er de i gang med deres første elevhold, 22 østafrikaniske konsulenter.

Den anden fest var vores 25 års bryllupsdag, som vi fejrede sammen med vore nærmeste, men ikke herhjemme. I den forbindelse kan jeg imødekomme en henstilling, jeg har fået fra flere sider, om at nævne lidt om vores børn. Henrik er 23 år; efter studentereksamen var han løjtnant et par år og mangler nu godt et årstid i sin læreruddannelse; Lone er 16 år og går i 1. gymnasieklasse på Frederiksborg statsskole; den mindste, Torben, er en glad skole-dreng på 9 år.

Efter vinter kommer april med påskeferie, reparationer, hovedrengøring, havearbejde, møderejser o. s. v. Fra Grete Søndergårds køkkenstab rejste Hanne Hansen og Connie Steensen. Inger Buus og Betty Schmidt fra vinterskolen hjalp os med aprilsliddet. Vi siger dem alle fire tak for venlig omgængelse og flittigt arbejde.

Sommerskolen

Isakstuen.

Sommerskolen

Sommereleverne ankom den 3. maj. Vore havefolk havde fikset op udendørs i den anledning, og naturen havde også gjort lidt ud af dagen på egen hånd. Vejret var i hvert fald smukt og klart, rigtigt maj-vejr med en himmel, som endnu var temmelig blå imellem grå skystumper, med en fugtig sol, som stod højt over husene, og som gav de ny, halvtudfoldede blade lidt brunlig og lilla lød. Der var pyntet op med alle vore flag, fordi flokken kom fra både Danmark, Norge, Island og Færøerne samt Israel. De senere års sommertal holdt sig nogenlunde. Vi blev efterhånden knap 70. I skolens fortsættelseskursus, som fandt sted parallelt med sommerhøjskolen, deltog i alt 20; de var alle tidligere højskoleelever enten herfra eller fra andre højskoler. Tyve af eleverne var unge mænd. Alle samlede sig støt om deres højskoleophold, og det var en flink og arbejdsivrig elevflok.

På timeplanen og i læsekredsen skete kun få ændringer, dog overtog sygeplejerske *Metha Lyngø* (vk. 1955–56) fysik og *Tine Tang* stoftryk.

Som andre år var den første dag den længste for eleverne. De fik ordensforedrag, skemagenngang, småprøver i dansk og regning, fagorientering og en time, hvor Emil Petersen fortalte om den egn og by, de var kommet til. Men det var også 4. maj og nitten år, siden Danmark blev befriet for den tyske besættelse. Desværre silede regnen ned, da vi gik hjem fra mindeguds-

tjenesten i kirken, så at det ikke var vejr til fra haven at glæde os over hovedbygningens udsmykning med 4. maj-lys. Men regnen gjorde godt. Snart var skolen omgivet af grøn bladepragt og blomstrende frugttræer og med farvestrålende tulipanklynger i den store plæne. Den sædvanlige forkølelsepandemi, som kan lægge en halv højskole i sengen, udeblev heldigvis. Og udflugterne til Fredensborg, Kronborg og Frederiksborg samt til kunstsamlingen »Louisiana« fandt sted i det blåeste forsommervejr.

Ved månedsmødet i maj holdt fhv. forstander *Erik B. Nissen*, Antvorskov, foredrag. Kristi himmelfartsdag spadserede vi i Indelukket og Slotsparken, og om aftenen fik vi fortælling og lysbilleder fra Island ved Bent Jakobsen. Bare tolv dage efter skolens start var det pinse og ferie. Men som følge af det tidlige tidspunkt blev en hel del elever på skolen, og der blev nattevandring til Esrum sø, hvor solen denne gang virkelig dansede. – Den sidste weekend i maj havde vi besøg af nogle aftenskolelærere fra Frederiksborg amt; de diskuterede deres virksomhed »midt i en poptid«. 70 elever og lærere fra Gråsten landbrugsskole på vej til Sverige overnattede. Og der var to korte besøg, en elevflokk på 40 fra Östra Nylands folkhögskola i Finland, vintereleverne fra Utgarden folkhøgskule i Norge med forstander Knut Myksvoll i spidsen. – Allersidst i måneden fik skolen en stor tysk bog gave på 100 bind, formidlet af ambassaden i København. En tysk præst, som opholdt sig her en tid på et kursus, havde lagt mærke til, at vort biblioteks bestand af tysk litteratur var ringe og mest bestod af gamle nazistiske og antinazistiske skrifter. Herpå er der nu blevet rådet bod, selv om vor behov for bøger på tysk ikke er synderlig stort.

Nogle få dage ind i juni havde vi gymnastiksalen fyldt til sommermøde. Det var grundlovsdag, og rabbiner *Bent Melchior* talte om »Loven og samvittigheden«. Loven definerede han som den udefra over mennesket befalende faktor, samvittigheden som den i mennesket indefra virkende kraft. Hermed var problemstillingen allerede antydet, idet disse to magter uvægerligt må krydse hinanden. Efter Melchior talte forstander *Asger Baunsbæk Jensen* fra Glamsbjerg efterskole. Han kaldte sit foredrag »Kan det folkelige overleve?« Sommermødet sluttede med et afvekslende Shakespeare-program, ordnet af Hanne Rydal og fremført af elever og lærere.

Også i juni havde vi en del gæster, men vi værgede elevernes højskoleophold, så de kun mødte de fremmede, som det var rimeligt, at de kom i kontakt med. Her var 30 små, skaldede buddhistpræster fra Japan under ledelse af fhv. biskop Halfdan Høgsbro. I en udrejseweekend kom et stort selskab af gamle københavnere fra Absalonskirkenes sogn, anført af deres sognepræst K. A. Berg. En dag dukkede en flok børn op fra Kolt friskole, der ligger på Karens og min hjemegn i Østjylland. Senere arriverede 30 socialpædagogiske kvinder fra diakonissestiftelsen i Düsseldorf-Kaiserswerth. I nogle dage blev vi »studeret« af højskolelærer Heikkinen fra Otava i Finland. Endelig var der småbesøg fra Önnestad lantbruksskola i Skåne, fra Tanganyika, Philippinerne og Trinidad. De fleste af gæsterne får orientering og foredrag og samtaletime om folkehøjskolen. Som regel er det interesserede folk, men desværre må flere besøg betegnes som meningsløs ulejligelse af os. Denne sommer gjaldt dette f. eks. besøget af en gruppe internationale studerende fra Det sociale Institut ved universitetet i Haag. Før besøget var

Sommerskolen

Sommerymnastik.

der stor ståhej, der kom breve først fra udenrigsministeriet, så fra undervisningsministeriet, så fra gruppens danske leder, så kom der en flere sider lang fortegnelse over deltagerne med deres data og til sidst endnu et brev med billeder af dem alle 75. Jeg forberedte mig grundigt, byttede timer bort, hvorefter der ankom 15! Et par u-lændinge var åbenbart interesserede, resten bare høflige turister, men hovedparten var blevet »trætte« efter den gode hotelfrokost og opholdt sig nu i Hillerød. Ak ja, internationalt samarbejde er tit en velsignelse! Om aftenen var der smørrebrød i den hollandske ambassade.

Som midlertidig afløsning for den årlige »musiklejr« afholdt vi ved Sankt Hanstid en enkelt musikdag. Her medvirkede først og fremmest Hanne Rydals sangkor, som blev sat under Sigurd Kramers taktstok. Ved afslutningskoncerten spillede Anny Graulund, Emil Petersen læste en »musikalsk« historie og operasanger Ole Holm (vk. 1955-56) underholdt med en række danske

sange og Kramer med lystige viser. For at skaffe mange tilhørere havde vi gjort aftenen til et gæstebud med festmiddag først og fætterbal sidst, så vi fik en dejlig dag og aften ud af det.

Sidst i juni og en lille uge ind i juli samarbejdede vi med »Dansk Kvinde-samfund« om et kursus for 33 unge grønlændere. De var alle under uddan-nelse her i Syddanmark, som de siger, og kunne ikke komme hjem på som-merferie. Lidt skeptiske var vi overfor at skulle have så mange nye unge ind midt i sommerskolen. Men vi blev glædeligt overrasket. Grønlændernes kursus beskæftigede sig navnlig med familiekundskab og kunst, og det var særdeles godt ledet af fru Eva Rude og Else Westerberg samt grønlænderinden Persida Lund. Grønlænderne talte dansk så godt som nogen, de var glade og venlige, ivrigt optaget af deres problemer, og hvor kunne de synge og danse. Skønt vi holdt de egentlige undervisningstimer hver for sig – hvad vi måske ikke helt skal gøre ved en evt. fremtidig lejlighed – så blev de dage, grønlænderne var her, en god oplevelse. Imellem dem var i øvrigt Elisabeth Malakiassen, Nuka Poulsen og – nu og da – Christian Rosing, som alle tre er tidligere Frederiksborgelever.

På denne tid var forberedelserne til elevmødet i gang. Da dagene oprandt den 11., 12. og 13. juni blev vejret ringere, end det plejer. Alligevel fik vi besøg af knap 500 deltagere, og det blev en god fest, skønt havens tradi-tionelle elevmødesmil næsten ikke sås. Bjerre indledede mødet lørdag efter-middag med at fortælle indtryk fra sin rejse i april og maj til Østafrika og om det kommende skolearbejde, som han og Agnete snart skulle begynde. – Ved aftenfesten i gymnastiksalen dirigerede Hanne Rydal elevsangkoret til en række flerstemmige sange, Ole Holm sang, og derefter opførte nogle af eleverne en collage af brudstykker fra moderne skuespil. Spillet, der var arrangeret og indstudert af Kajsa Hellerstedt, indeholdt scener fra »Hvad skal vi lave?«, »Frihed – det bedste guld«, »Livets rødder«, »Teenagerlove«, »En duft af honning« og »Vred ungdom«. – Søndag begyndte vi med mor-gensangsgudstjeneste i valgmenighedskirken ved tidligere Frederiksborglærer, forstander Vilh. Nielsen, og derefter fulgte gymnastikopvisningen i haven ved Jane Erik Nielsen – nydeligt og fugtigt! Ved middagsbordet var der i den store forsamling ikke så få jubilarer. De blev hyldet af elevforeningens for-mand, konsulent H. O. Stryhn. Jeg kunne oplæse en lang række hilsener fra tidligere lærere og elever, først og fremmest fra Pip Christiansen, der denne sommer opholdt sig hos sin søn i Canada, og fra Cecilie Tøpholm, der ikke kunne være med, fordi hun var indtrådt i Pips sommerembede på højskolen i Rastede i Oldenburg. Men der var hilsener i mængde fra mange fhv. danske elever, bl. a. fra nogle vandrebojskompagner, og fra Østrig, Sverige, Italien, flere fra Norge og England, mange fra Island, fra Polen, Tyrkiet, USA, Skotland, Tyskland og fra Casablanca i Marokko. Efter kaffen var der, takket være regnen, talrig tilslutning til generalforsamlingen i Elevforeningen; se omtalen andetsteds i elevskriftet! Ved eftermiddagsmødet, som måtte foregå i gymnastiksalen, talte undertegnede om forskellige synspunkter på menneske-livet og folkelivet og navnlig om det syn, som vi har fået fra Grundtvig som grundlaget for folkehøjskolens arbejde. Emil Petersen talte – inspireret af 1864-nederlaget for hundrede år siden – om offertanken og belyste emnet med eksempler fra litteraturen. Også sommerskuespillet, denne gang »Elver-

høj«, instrueret af Bent Jakobsen, måtte foregå indendørs, mens regnen styrtede ned udenfor. Dagen sluttede med aftenkaffe og fællessang og farvel til dem, der måtte af sted. Mange blev dog til en svingom. – Mandag holdt Fritz Norlan foredrag om Arnulf Øverlands livsskæbne og forfatterskab og Hanne Rydal præsenterede den tykke, ny højskolesangbog og indøvede nogle sange med os. Mellem foredragene var der gymnastiktimer for gamle elever; et par fyldige hold stillede sig under Bents og Janes ihærdige kommando. Så sluttede det lange møde med tak til alle sider, ikke mindst til Grete Søndergård, på hvem store dele af det praktiske arrangement hviler.

Efter elevmødet løber sommerskolen hurtigt til ende. Endnu havde vi et hyggeligt forældremøde, hvor friluftsspillet i øvrigt blev gentaget på sin rette plads og i fint sommeraftenvejr for mange tilskuere fra egn og by.

Flere sider af sommeren 1964 burde nævnes, vore udflugter, vore lørdagsaftener, lærernes fælleslæsninger, filmene og lysbillederne, vor rare sommergæst, *Hjalte Skovgaard*, som restaurerede sin fars kalkmalerier i kirken og – sidst, men ikke mindst – det gode sammenhold, som lidt træt, men alligevel sikkert og tilfredsstillende voksede frem mellem de gamle (fortsætterne) og sommerholdet. Ved afslutningen hørte vi sangerne endnu engang. I mine afskedsord takkede jeg specielt gymnastiklæreren *Jane Erik Nielsen*, der forlod skolen sammen med elevholdet. *Annelise Hjort*, som af kammeraterne blev valgt til at repræsentere sommerholdet 1964 som repræsentant i Elevforeningen, takkede på alle elevernes vegne for de tre skolemåneder og overrakte en smuk bog gave til skolen.

Kort efter sommerholdet måtte vi også tage afsked med gartner Poul Nørreskov, som nu er gårdejer i Midtjylland. Og fra køkkenafdelingen afgik i løbet af efteråret Anna Helene Thomsen, Else Marie Nielsen og Maren Lauridsen. I kursustiden fik vi hjælp af Anna Lauridsen, Karen Lynggaard Nielsen og Laila Fraenkel. De tre og alle de bortdragende skylder skolen tak for den tid, de var her.

Fra august til november

I denne tid gav skolen plads for en række kursus. August havde to uger besat, først én med et familiekursus, arrangeret af Folkeligt Oplysningsforbund, derpå én med et personalekursus for arbejdere og funktionærer fra forskellige fabrikker og afdelinger under Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger. Derpå kom fra sidst i august til lidt ind i september elever, lærere og forstanderpar fra Dansk Fritidshjemsseminarium. Straks derefter fulgte den traditionelle, store weekend for sparekassefunktionærer fra Sjælland og Lolland-Falster. Og næppe havde de forladt huset, før det overfyldtes af lærerstuderende og lektorer fra Th. Langs seminarium i Silkeborg, anført af seminarieforsøger Knuud Gro Nielsen. I slutningen af september lagde vi hus til nogle korte weekend-stævner, et for lærere og ledere fra Folkeligt Oplysningsforbund, et for lægfolk og præster om kirkeligt ungdomsarbejde i Helsingør stift og endelig et for en lille flok unge fra organisationen »Mellemfolkeligt Samvirke«. I alle disse møder deltog sammenlagt ca. 800 personer. Selv om det bekommer os, at mange slags mennesker befinder sig godt her,

Fra august til november

så er vor interesse i hele denne kursusvirksomhed i det væsentlige af økonomisk art. Skønt der på »fremmede« kursus naturligvis bygges mange små »broer« ud til højskolefremmede kredse, så ville det være af større betydning, tror jeg, om vi noget hyppigere end hidtil havde tid og navnlig råd til selv at påtage os gennemførelsen af nogle ikke alt for store otte og fjorten dages højskolekursus hvert efterår.

I august havde vi besøg af en af de studiegrupper, som Den interparlamentariske Unions kulturelle komité havde nedsat i forbindelse med unionens jubilæumskongres i København. 30 parlamentarikere fra forskellige lande ankom, ledet af folketingsmand Viggo Hauch. Mag. Rosenkjær talte om højskolens idé og jeg om højskolens arbejdsformer i nutiden. – Senere modtog Emil Petersen en international gruppe pædagoger, som på Krogerup højskole drøftede voksenundervisning.

Midt i september var der for 13. gang elevtur til Norge, ordnet og ledet af *Bent Jakobsen*. Rjsen gik denne gang via Oslo og Gudbrandsdalen helt over til Vestlandet ved Sognefjorden, og på hjemvejen besøgte Inger og Olav Akerlie på Hallingdal folkehøgskule.

Umiddelbart efter Norgesrejsen afholdtes efterårsmødet, der i år af hensyn til folketingsvalget var blevet skubbet en uge ud. Ordførerne var magister Jens Rosenkjær, valgmenighedspræst Hakon Mandøe, Vartov, forfatteren, programsekretær Erik Aalbæk Jensen, højskoleforstander Johannes Rosendahl, Søhus, studiesekretær Gurli Vibe Jensen og forstander Jakob Andersen fra Rantzausminde efterskole. Ved aftenunderholdningerne medvirkede recitatrice Grethe Tønnesen, Odense, og organistparret Gudny og Aage Lund, Randers. Efterårsmøderne samler år efter år mange mennesker, hvoraf en mindre flok, bl. a. nogle jubilarer, indlogerer sig på skolen i de dage.

Hermed er årets store og små begivenheder igen engang blevet skrevet på regnebræt. Og nu må vi tage afsked med hinanden. Der skal også være tid for bogtrykkeren til at gøre de over 4000 elevskrifter færdige, så de kan nå ud til jer før jul med en hilsen fra jeres gamle skole, en hilsen både fra dem, der virkede ved skolen, og fra dem, der virker ved den endnu. Et ny skoleår er begyndt. 160 svende og møer har indtaget jeres gamle pladser og gjort dem til deres. Og vi, som har vort arbejde her, fortsætter i godt samarbejde om forsøget på at holde højskole. Vi vil gerne – samtidig med at undervisningen og skolelivet udfolder sig – gøre »Frederiksborg« til et skolehjem, hvor »hjemmets børn« mærker, at der er godt at være. I en urolig tid på mange områder oplever vi, at voksne unge fra stadig større kredse – også fra vore nabolande mod nord – synes, at de har brug for et sted – en tid – en skole, hvor der er mulighed for – i en venlig atmosfære – at få mere overblik over tidens spørgsmål og tilværelsens mangfoldighed og at opøve evnen til at tænke selvstændigt og ansvarligt. Der har alle dage lydt kritik af højskolen. Men så længe den er trofast mod sine gamle mål, som der i øvrigt er fortalt om andetsteds i årsskriftet, er det vores overbevisning, at den – hvilke nye former og skikke der end præger dagliglivet og undervisningen – har et arbejde at gøre. Og så længe vil der også være elever til den.

— — — —
Vi sender til tidligere elever og til skolens venner hilsen fra alle på »Frederiksborg«. Glædelig jul!
Karen og Haugstrup.

Elevforeningen

På elevforeningens generalforsamling, der blev afholdt den 12. juli 1964 i forbindelse med elevmødet, aflagde formanden årsberetning og sekretæren gjorde rede for regnskabet. Begge beretninger godkendtes. Regnskabet, der har været bekendtgjort i elevbladet »Frederiksborg« (juni 1964), balancerede med 32.816,11 kr. Udgifterne ved trykningen af årsskriftet har udgjort godt 11.000 kr., og portoudgifterne beløb sig til knap 7000 kr. Der var ved regnskabsårets afslutning en kassebeholdning på knap 6000 kr.

Da der for 1963-64 var et underskud på ca. 2600 kr., blev det fra bestyrelsens side foreslået at forhøje årskontingentet med 1 kr. til 8 kr. Denne forhøjelse godkendtes af generalforsamlingen. Desuden blev det vedtaget, at elevunderstøttelsen (1200 kr. årlig), indtil anden beslutning træffes af generalforsamlingen, fortsat skal gå til elever fra udviklingslandene, som besøger skolen. Man drøftede endvidere betimeligheden af, at de bestyrelsesmedlemmer, der hidtil har været valgt for to år af eleverne som opholder sig på skolen, også ud over den nævnte periode bør betragte sig som repræsentanter for deres »årgang«. De skulle da bl. a. forpligte sig til at sende meddelelser til kammeraterne om tidspunktet for jubilæumssammenkomster m. v. på skolen. Disse elevrepræsentanter kunne da ved forhandling med skolen være med til at bestemme på hvilken tid af året, man bør arrangere sådanne møder. Bestyrelsen forpligtede sig til at tage stilling til spørgsmålet inden generalforsamlingen i 1965.

Som nye bestyrelsesmedlemmer indvalgte Metha Lyngø, Hillerød (1955/56) og Holger Hasle Nielsen, København (1957/58) i stedet for fru Karen Nielsen, Birkerød, og gårdejer Ejnar Pedersen, Kvinderup, der ikke ønskede genvalg. Bestyrelsen har derefter følgende sammensætning:

Konsulent *H. O. Stryhn*, Hillerød, formand. På valg 1966.

Landmand *Vagn Ebbesen*, Blanke. På valg 1965.

Lærerinde *Karen Margrethe Jessen*, København. På valg 1965.

Instruktionslaborant *Metha Lyngø*, Hillerød. På valg 1966.

Agronom *Holger Hasle Nielsen*, København. På valg 1966.

De 4 seneste elevhold har valgt følgende bestyrelsesmedlemmer:

Svend Birkedal Pedersen, Rørth, Odder (1962/63). Afgår 1965.

Gudrun Mortensen, Kongsted, Fredericia (1963). Afgår 1965.

Frede Hansen, Staugård, Dybbøl (1963/64). Afgår 1966.

Annelise Hjorth, Asnæs (1964). Afgår 1966.

Foreningen har 3614 medlemmer (august 1964), hvoraf 117 er udlændinge eller danske med ophold i udlandet.

I august-nummeret af »Frederiksborg« opfordredes medlemmerne til at betale kontingentet forud for modtagelsen af årsskriftet (senest 15. november). En sådan fremgangsmåde medfører så store besparelser i portoudgifterne, at alle, der indbetaler årsbidraget inden den nævnte tidsfrist, kun behøver at

Familien Bjerre.

sende 7 kr., mens de, der ikke har fået betalt, bliver afkrævet det fulde kontingent altså 8 kr. De to betalingsmuligheder gælder også for medlemmer, der er bosat i udlandet.

En betydelig del af foreningens medlemmer har betalt kontingentet forud, og selv om dette jo ikke forbedrer økonomien her, er vi taknemmelige for, at så mange har foretrukket denne betalingsmåde. Det er værdifuldt for alle parter, modtageren, postvæsenet og afsenderen, at eventuelle adresseændringer bliver registreret inden udsendelsen af årsskriftet. Der er hidtil hvert år kommet ca. 250 skrifter retur, fordi postvæsenet ikke har kunnet finde frem til adressaten, og et lignende antal forsendelser kommer først modtageren i hænde efter flere dages forløb, fordi man ikke har opgivet sin nye adresse her. Det er imidlertid indlysende, at jo flere, der betaler forud, desto flere årsskrifter kan sendes herfra med korrekt adresse.

Denne korte redegørelse fra elevforeningen må derfor slutte med en opfordring til alle om at give besked om eventuelle adresseforandringer, og for pigernes vedkommende opgives tillige det nye efternavn, hvis man får et sådant, f. eks. ved giftermål. Og så til allersidst den uundgåelige bemærkning: Opgiv altid årgangsbetegnelse ved henvendelse til foreningen.

Med venlig hilsen
Anton Mariegaard,
Tjørnevang 4, Hillerød.

Breve og brudstykker

»Højskolelærernes stilling«

Kære elever, kære kolleger, kære allesammen her på skolen! For en del år siden var Tøp og jeg sammen på et internationalt sommerkursus, som blev afholdt på Göhrde Højskole nede ved Lüneburg. Den første aften vi alle var samlet, godt et halvt hundrede deltagere fra 10–12 europæiske lande, skulle vi præsentere os. Og i stedet for en langstrakt, mere eller mindre interessant beskrivelse af vores private forhold blev vi bedt om at nævne vores yndlings-hobby. Der blev fortalt om en masse forskellige ting, skiløb, sejlsport, vandski og bjergbestigning i alperne for eksempel. En tysk dame fortalte med henrykkelse, at blandt de mange ting hun dyrkede var den allerinteressanteste – og nyeste – at fotografere løver; det overgik i spænding alt andet!

Der sad vi . . . Ingen af os stod på ski eller tog på bjergbestigning i alperne, og vi havde aldrig været hverken på løve- eller elefantjagt; vi havde simpelthen aldrig haft tid til andet eller mere end vores arbejde, fordi der altid var nye områder, som skulle opdyrkes og inddrages i undervisningen. Der var ikke tid til for lejligheden at finde på noget – altså ikke andet for end at sige sandheden: at vi var to danske højskolelærere fra Grundtvigs højskole i Nordsjælland, hvor vi underviste håbefulde unge mennesker i gymnastik, dansk og regning, havde forskellige studiekredse med dem o. s. v. Om vi ville nævne en hobby? Ja, vores arbejde var vores hobby. Vældigt bifald – damen med løvejagten blev ganske slået ud, og vi blev anset for nogle yderst rosværdige personer. – Jeg vil gerne omskrive det til: så *heldige* har vi været. At have et arbejde, hvor vi kunne tage vore interesser ind som fag, opdyrke dem og arbejde videre med dem år for år.

Det er sådan et arbejde, man er glad og taknemlig for at have, et godt arbejdssted, et miljø med utallige muligheder for udfoldelse og udvikling; men til daglig går man jo ikke rundt og siger alt for store og højtidelige ting til hinanden, de bliver opsat til de mere sjældne lejligheder. I aften er det sidste frist for mig. Den skole, som har udgjort så stor en del af jeres tilværelse de sidste fem måneder, har været mit halve liv, til tider næsten mit hele, så opslugt har jeg været af den, i så vældig lang en tid som tolv år. En uoverskuelig række af år, da jeg kom hertil i april 52. Nu da jeg ser tilbage, er det ikke nær så lang tid, årene er gået alt for hurtigt, og havde jeg ikke mine tre poter at måle tiden med, så ville jeg vel knap tro det.

Hvad er det da, vi siger farvel til i aften, alle vi, som nu skal rejse herfra?

Ja, jeg siger farvel til 3. november med dens festlige rykind af nye elever, med boghandel nede i den røde skolestue og en helt overvældende mængde af unge, ukendte ansigter. Og mon ikke det er den dag, hvor alle parter tænker med en vis bæven: hvordan i alverden skal dog dette spænde af? Jeg siger

Højskolelærernes stilling

farvel til Haugstrups velkomsttale i foredragssalen, den aften da sangen lyder allersmukkest deroppe: Nu velkommen enhver under ungdommens tag – – – Og til et aftenkaffebord uden ret megen snak; den store optøningsproces, som sidenhen skal føre til regulære oversvømmelser af både den ene og den anden art, er ikke rigtig kommet i gang endnu. Man ser hinanden lidt an – det skal man også. De næste dage er der prøver og holdinddelinger, og lidt efter lidt lærer vi hinanden at kende.

Vi siger farvel til december – med julegran og kalenderlys og hvad ved jeg på værelserne, med Gretes store adventskranse i spisesalen og i dagligstuen, med forræderisk julekagebageduft fra køkkenet nu og da og med hvisk og hemmelige tegn i krogene, hemmeligheder, som til sidst munder ud i Lucia-morgen med stjärngossar og Sancta Lucia og alle hendes terner – næsten alt for smukt til at være sandt på en mørk decembermorgen. Senere er der lidt mere hemmelighedskræmmeri, og så er vi endnu engang nået frem til den dag, da halmmåtterne skal findes frem sammen med krybben og den gamle lygte – og vi ser igen det lille julespil og lytter til de kendte salmer, før alle rejser hjem til jul.

Vi siger farvel til januar og februar – og ærlig talt – sommetider har vi skam her på stedet været nogle stykker, som i allerhøjeste grad har både tænkt og sagt: ja, farvel med dem, jo før, jo heller – for hvor *kan* højskoleelever dog være søvnige og uoplagte en mandag morgen i februar, det er næsten ikke til at begribe. Det kan da vist ikke være undervisningen, som trætter dem i den grad? På den tid af året må man som lærer – for ikke at synke helt hen i fortvivlelse mørke – søge trøst i psykologien, der fortæller os, at i al udvikling findes der såkaldte »fortvivlelsens plateauer«, perioder, da al fremgang synes standset eller i hvert fald rent foreløbig umuliggjort af »hæmmende faktorer« – hvad det så ellers kan være for nogen. Med stille vemod tænker man da på forrige tiders højskoleelever, der jo siges at have været så vågne som sultne fugleunger og så kvikke som små søm – det var dengang, da man i fuld alvor kunne og turde skrive i en højskolesangbog: Se ud, stryg duggen af sjælens rude! Det må i sandhed have været andre tider, for nu om stunder . . . Ja, der er vel stadig lidt sjæl indeni, men ruderne kan man nu ikke ret let få øje på, i hvert fald ikke klokken otte en mandag morgen i februar, og den omtalte dug kan tilsyneladende ikke stryges af, hverken med sang eller med grovfilen, den lader sig kun *skylle* af – i strømme af kaffe.

Men heldigvis så lever vi jo også i et underets land, hvor *alt* kan ske. Mennesker som næsten helt var opgivet, så syge de var, kan pludselig rejse sig og gå, nej rettere: storme omkring en hel aften, fuldstændig helbredte. Ja, længe leve dansen, festen, glæden, for hvad kan den dog ikke udrette med menneskene!

Vi siger farvel til marts med al dens følelse af afslutning og med al dens iver efter at få gjort tingene færdige, de ting, som kun kan vokse sig færdige, uafhængigt af vore anstrengelser. Men lad os nu blot holde os til de ting, som kan gøres færdige og i orden, protokoller, håndarbejder, vævning, kjolesyning, gymnastik. For en glæde det dog er på forældredagen at gå rundt og beundre det hele, ikke mindst de ting, hvis forfærdigelse fortaber sig i det mystiske – og sådan har jeg det både over for et sangkor, som synger så rent,

så det er en lyst, et gymnastikhold, som følges på tiendedel sekunder, overfor fine, vævede løbere med kanter, å så lige, og overfor en lille skål af tin, kort før kun en flad plade. Hvordan går det egentlig til med alle de ting, som sker i marts?

Ja, hvordan går det egentlig til altsammen. Det er på denne tid, da man kun tør liste sig igennem opholdsstuen, thi her sidder år efter år de samme tre par, eller næsten de samme, ømt omslyngede og med fortvivlelse i øjnene, som var deres eneste opgave at fremstille i tableau Blichers berømte strofer:

»Den største sorg i verden her

Er dog at miste den, man har kjær«.

Og ser man ud ad sit vindue er det ikke spor bedre: her vandres der af andre ømme par. Om deres stilling i forhold til hinanden kan kun siges, at de er draperede, draperede på en yderst udspekuleret måde, og når dertil kommer, at de helst skal se hinanden dybt i øjnene, mens fodvandringen foregår, så siger det sig selv, at de frembyder den allerstørste fare for trafikikkerheden på Teglværksvej i almindelighed, og for deres egne bens fortsatte sundhed i særdeleshed. Ja, vidste man ikke fra tidligere års erfaringer, at – men det ved man da heldigvis – ja, så var det hele slet ikke til at bære. Nu må man nøjes med rent foreløbigt at konstatere megen digtnings store upålidelighed: forelskelse har slet ikke noget med glæde at gøre. Og så må vi ellers fortrøste os til elevmødet i juli, for erfaringen har lært os, at da er alle ansigter glade, og alles øjne stråler – og forelskelse synes pludselig igen at have fået lidt med munterhed og glæde at gøre.

Alt dette og meget, meget mere, siger vi farvel til – og jeg siger til mig selv den ene gang efter den anden:

hvor vil jeg komme til at savne det –

hvordan i alverden skal jeg dog kunne undvære det – – –

og til sidst:

hvor har vi dog oplevet meget i de år!

Elevmødet med al travlheden og feststemningen, og ikke mindst de store forberedelser, hvor jeg især tænker på de mange aftener nede på friluftsscenen, hvor myggene bed, og Shakespeare, Holberg, Methling eller hvem det nu var på krykker slæbte sig over scenen aften efter aften, og vi alle syntes, at det var så aldeles håbløst ud, det blev der aldrig en anstændig forestilling ud af. Og så en skønne aften kom der alligevel, ved fælles hjælp og forenede anstrengelser, en form for helhed frem.

Men det jeg først og sidst kommer til at savne, er nok alligevel ikke så meget festerne, skuespiloplæsningen og hvad det nu ellers kan være – skønt de har betydet forfærdelig meget i årenes løb. Det bliver nok mest det daglige arbejde, de ganske almindelige timer, hvor man arbejdede sammen – – – slet ikke alene de sjældne timer, hvor det hele gik, som det var smurt, og hvor man engang imellem kunne få den forfængelige tanke, at det måske alligevel ikke var så forkert, at man var blevet lærer, som man ellers somme-tider kan gå og tænke – ikke mindst en mandag morgen i februar – for slet ikke at tale om de gange, da man oplevede et hold, der simpelthen kunne af sig selv, et hold, hvor nogle stykker kunne sætte sig hen og lave en spændende time for os andre over et eller andet digterværk – eller holde foredrag – eller lave diskussion – eller måske sætte et skuespil op på egen

Højskolelærernes stilling

hånd. Ikke bare de timer vil jeg savne, nej mindst lige så meget dem, der af en eller anden grund gik lidt trægt, – fordi det måske var et vanskeligt stof, vi arbejdede med, og fordi vi alle nu og da kan være mindre oplagte, timer, hvor vi i fællesskab skulle slide os igennem, hele holdet som gode kammerater, fordi der var en opgave, som vi havde sat os for at løse... Og efter sådan en slidsom time kan man tit ha en ganske rar fornemmelse over for sig selv og andre, en følelse af, at selv om vi slet ikke havde nået noget særlig strålende resultat, så var vi i hvert fald nået så langt, som vi på nogen mulig måde kunne – og det kan nu engang ikke være lige fint og beåndet altsammen her i tilværelsen. Sliddet, fællesskabet og forpligtelsen over for dette fællesskab er det, vi må bygge på i hverdagen.

Og disse ting er i hvert fald nogle af de blivende fra den lange tid her på skolen: forpligtetheden over for arbejdet, både det morsomme og det der morede mindre – og uløseligt forbundet hermed: fællesskabet. Fællesskab med elever, som altid har for vane at rejse, når mulighederne synes allerstørst, og fællesskab med kolleger, som heldigvis er her endnu, så jeg kan takke jer for mange års godt samarbejde, både med vanskeligheder og med glæder og ikke mindst med et meget levende og inspirerende fællesskab.

Levende, ja – men ikke altid lige harmonisk, til tider endda direkte uharmonisk, for vi ville jo ikke være mennesker, om vi ikke af og til var rygende uenige om dette eller hint. Men netop dér, i sin tilsyneladende modsætning, der har fællesskabet bevist sin styrke, idet det har holdt gennem alle årene. Og for mig er det kommet til at betyde stadig mere, en klar oplevelse af, at det i det hele taget kun er i fællesskab med andre, at vi rent menneskeligt bliver til, kun dér kan vi udvikles. Det er altid svært at bryde ud af et sådant fællesskab. Endnu er vi sammen, men om lidt er vores Frederiksborg-tid forbi. Når I kommer igen til elevmødet, forhåbentlig mange, så er I blevet »Vinterholdet 63/64«, og vi bortdragende lærere er blevet en del af gruppen »gamle Frederiksborglærere«.

Men når nu vi har knust de tårer og slugt de klumper, som trænger sig frem på højt generende vis ved den slags lejligheder, så lad os glæde os over, at der stadig vil skabes nye fællesskaber her på skolen. Der vil snart komme nye elever hertil; de vil sidde på jeres plads ved bordet og i skolestuerne, de vil slide i gymnastiksalen, de vil gå på slottet og i slotsparken, og de vil tage ud at opdage det vidunderlige land, som ligger lige uden for døren. De vil komme ud til Pibe Mølle, måske vil de en aften finde vej ud til Lille Lyngby for at se solen gå ned over Arresø, og hvis de er heldige, vil de få nattergalen at høre nede i højskolens have. Og der vil komme andre lærere i stedet for os, med andre erfaringer og med nye ideer, og de vil være med til at bygge videre på det, som denne skole er.

Dog – enhver er jo sig selv nærmest, og derfor vil jeg slutte med at ønske for alle os, der i aften siger farvel – elever som lærere, at vi må blive i stand til, hvor vi kommer hen, at virkeliggøre og videreføre det fællesskab, som denne skole i så rigt mål har givet os muligheder for at opleve.

Agnete Bjerre.

Jeg sender hermed de varmeste hilsener til alle venner hjemme med tak for året, som gik.

Betlehem, før jul 1964.

Lars Thorkild Bjørn.

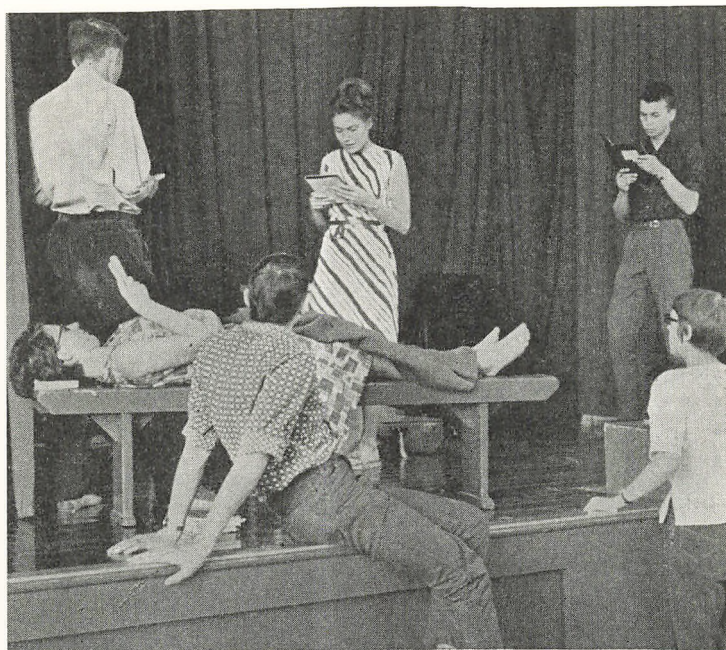
Det danske smil

Att Danmark är Leendets land i långt högre grad än Mao Tse Tungs Kina är en gammal nyhet och det danske smil är också det första svensken möter, när han raglar i land i Nyhavn, men då är han tyvärr varken i stånd till att upptäcka det eller förstå det. Som dansksvensk ler man kanske litet mer vemodigt åt den stele svensken i upptinat tillstånd och skäms över att det inte ryms mer under den korrekta fasad, vi svenskar visar omvärlden. Man ler också åt de andre som går i land. Mannen med portfölj, som nervöst vinkar till sig en taxi för att hasta till något affärsmöte utan att se att vädret är vackert och dagen hans. Eller den långa kö av damer med prismedveten blick och tom bag, som snarast skall fyllas med smör, ost och kött. Blicken förändras däremot icke. Den ser ingen sol eller har i varje fall inte tid med den. Och något komiskt kan man i varje fall inte se hos sin person. Men det kan dansken. I varje fall hos andra. När tyska soldater klampade runt här upp och tillvaron var nog så allvarlig kunde dansken med Chaplinsk klarsyn se det komiska i det skrämmande och tysta sin fruktan. Kriget efterlämnar många prov på fin dansk humor, då man i de svartaste situationer kunde se en försonande komik. Men det är en konst »to keep smiling«. Jag har funderat på om detta smil är uppfostrat fram, om det så att säga är arv- eller miljöpåverkat. Kan man få en hel nation till att le?

Nu har det inte alltid Chaplins djup, detta smil. Det kan många gånger vara rent odrägligt. Jag har fått flera djupt allvarliga teaterföreställningar sönderskrattade av en publik, som troligen trott, att i teater där skall man skratta, annars kanske skådespelaren blir ledsen och tror sig ha gjort fiasko. Jag har sett samma pjäser både i Malmö och Köpenhamn och alltid har Malmöregissören betonat allvaret, medan Köpenhamnsinstruktören tagit vara på roande poänger och skådespelarna framhävt dessa. Publikens roas, men jag betvivlar om man i Köpenhamn anat, vad författaren egentligen ville ha sagt. Tag Vem är rädd för Virginia Wolf, Se men inte höra, Min älskade är en ros . . . som är gränsstycken mellan komik och tragik och där en regissör lätt kan frestas till publikfrieri, och ni skall förstå vad jag menar. Visst är ett igenkännandets leende på sin plats, men vad skrattade man åt i Köpenhamn? Jo, när någon svor, drack sig full, horade eller bara använde ett »vågat« språk, så asflabbade man och det kallar jag ett billigt grin från buskteater-epoken, och detta tycker jag Köpenhamnspubliken skulle ha vuxit ifrån.

Men det finns andra sammanhang, då det kan vara ansträngande med smil. Blir man t. ex. bortbjuden gäller det att inte »förstöra« kvällen genom att tala allvar eller diskutera. Då överanstränger man värdinnan, som hela tiden skall ha kulinariska avbrytelser parata. I en vetenskaplig debatt händer det också irriterande ofta, att mannen med fakta förlorar mot mannen med historierna. Man kallar det folkligt detta att ej vara exakt och det folkelige är populärt genom sin bredd men sällan genom något djup. Det är för mig en aning komiskt att gå runt i denna smilende höjskolevärld, där man lär sig ej ta det så tungt, medan upphoven till denna tillvaro, Grundtvig og Kold, blickar ner ur sina ramar utan att dra på smilbandet. Det är nästan

Det danske smil

Dramatik.

det allvarligaste man kan se i Danmark, dessa två män, som bröt mot den svarta skolan och ville skapa något mer levande. Detta skapande allvar, som är humorns och kärlekens grund, måste finnas någonstans bakom den leende fasaden och ger det danske smil en annan dimension av livskonst, försonande och värmande. Det skulle jag önska mina djupfrysta svenskar, när de går iland, för Sverige är nog världens mest undernärda land, när det gäller vänlighet och kärleksfullhet. Man har inte funnit melodin i daglig mänsklig samvaro. Det avslöjar bl. a. film efter film. Kontaktlöshet och fumlighet, som kanske är komisk, men som jag inte kan skratta åt – än, är temat, som förs vidare från generation och till generation. Det är det tragiska. Men »den som kun tar spög for spög og alvor kun alvorligt, han og hun har faktisk fattet begge dele dårligt,« säger Kumbel vist, smilende og tillägger »Husk at elske, mens du tør det, husk at leve, mens du gør det,« herr Svenskson.

Kajsa Hellerstedt-Nyholm.

Lille ordliste: leende, smil – ragla, vakle – upptäcka, opdage – stel, stiv – upptinat, optøet – medveten, bevidst – prov, bevis – odräglig, uudholdelig – lelsen, ked – pjäs, skuespil – roa, more – asflabba, skrupgrine – buskteater, diletantkomedie – fumlighet, klodsethed.

En god dansk Mand

Vinteren 1907–08, da jeg var Lærer paa Frederiksborg Højskole og endnu ugift, var der to Elever, som jeg fik særlig Forbindelse med, en Forbindelse, der for den enes Vedkommende er i Live endnu. Det var Sønderjyden *Henrik Carstensen* og Dansk-Amerikaneren *Hans B. Holst*. Om den sidste kan det siges, at skønt han var født i U. S. A., var hans Tonefald tydelig sønderjydsk. Hans Forældre var da ogsaa Sønderjyder. Faderen var Redaktør af et dansk Blad i Cedar Falls, Iowa, et Arbejde, Sønnen senere fortsatte.

De to unge Mænd, Henrik Carstensen og Hans B. Holst, blev Venner, og deres Venskab varede Livet ud. De to Elever var begavede, interesserede og havde et tiltalende Væsen. Man kunde lide dem. Man kan vist godt sige, at vi alle tre var paa Bølgelængde med hinanden, og med Hans B. Holst har jeg som nævnt haft Forbindelse siden.

Henrik Carstensen fik en bevæget Skæbne, paavirket som den blev af Verdenshistoriens voldsomme Bølgeslag. Han døde den 1. Januar 1964, og det er om ham, der her skal fortælles. Henrik Carstensen var født den 23. Maj 1886 i Vester Sottrup i Sundeved som Søn af Slagtermester *Didrik Carstensen*. Hans Mor døde, da han var lille, og han blev opdraget hos en Moster i Mølmark ved Broager. Hjemmet var dansk. Efter Konfirmationen kom Henrik i Lære hos den kendte danske Boghandler *Carl Nielsen* i Haderslev, og her deltog han i det danske Ungdomsarbejde, ligesom han jævnlig kom i Hjemmet hos en af de ledende danske Sønderjyder, *Schmidt* paa Vojensgaard, hvis gode danske Paavirkning han altid siden omtalte med Taknemmelighed. Den danske Linie i hans Liv blev yderligere forstærket ved hans Ophold paa Frederiksborg Højskole 1907–08, og her blev Venskabet med Hans B. Holst og deres senere Forbindelse gennem Brevveksling af stor Betydning for hans Udvikling.

Nogle Aar før den første Verdenskrig oprettede han en Kunsthandel i Flensborg. Han handlede baade med Antikviteter, og med nye Kunstgenstande: Malerier, Grafik, Kunsthaandværk, Keramik, Glas og meget andet. Han var en fin Kunstkender, og han fik en stor Kundekreds baade fra tysk og dansk Side. Hos ham var man sikker paa at faa noget virkelig smukt. Mange Hjem baade syd og nord for Grænsen skylder ham Tak for god Vejledning i Udstyret af deres Hjem. Han udfyldte, siger en af hans Venner, en Mission ved at aabne Menneskers Blik for ægte Skønhed. Gennem Udstillinger og Salg understøttede han mangt et ungt Maler- eller Tegnertalent.

Men saa kom Bølgeslagene. Grænsedragningen i 1920 kom til at skade Forretningen i høj Grad. Nordslesvigerne faldt fra paa Grund af den skillevende Toldgrænse, og syd for Grænsen havde Afstemningskampen, under hvilken Henrik Carstensen ikke havde lagt Skjul paa sin Danskhed, skabt bitre Følelser mellem de to Nationaliteter. Salget skrumpede ind, og Carstensen led desuden betydelige Tab som Følge af den Inflation, der i Aarene efter Krigen ramte Tyskland. Han maatte indskrænke sig og flyttede til et mindre Lokale, ligesom han optog en Kompagnon i Forretningen, nemlig Arkitekt *Richard Langloff* fra Hamborg. Men det hjalp altsammen ikke. Derefter flyt-

tede de Forretningen til Kiel, hvor den blev anbragt i det fornemme Hansa-Hotel. Men saa kom den anden Verdenskrig. Hitlers Tyskland blev bombarderet. Det fine Hotel i Kiel blev bomberamt, og hele Kunsthandelens Lager ødelagt.

Efter Krigen tog Carstensen og Langloff fat paany, atter i Kiel, men Forsøget mislykkedes. De to Mænd forlod nu Byen og begyndte i Gettorp, en lille By mellem Egernsførde og Kiel, men heller ikke der gik det godt. Langloff døde nogle Aar efter som en nedbrudt Mand, og Carstensen, der havde mistet alt, hvad han ejede, og nu tilmed var sagt op af sin Lejlighed, døde som anført den første Dag i det nye Aar.

Ved Begravelsen opstod der en beklagelig Uenighed om, hvorvidt Dannebrog maatte lægges paa den afdødes Kiste, hvad den ikke maatte. Det viste sig senere, at dette Oprin, der medførte en Del Avisomtale, hvilede paa en Misforstaaelse. Ved Begravelsen var flere af afdødes Slægninge og en Del af hans Venner til Stede, Slægt og Venner fra Hjemegnen havde medbragt nogle Haandfulde Jord fra Fødebyen i Nordslesvig, der som en sidste Hilsen blev lagt paa Kisten. Og saa blev der ved Graven talt Dansk. Redaktør *J. Kronika* fra Flensborg traadte hen til Graven og udtalte: »Tak for din Trofasthed mod alt skønt. Tak for din Trofasthed mod alt Dansk. Tak for din Trofasthed mod dine Venner, de tyske saavel som de danske. – Gud i Vold. – Guds Fred med din udødelige Sjæl.«

Efter disse Ord forlod den tyske Præst Stedet, mens det danske Følge blev tilbage og forenedes i en dansk Salme. –

Henrik Carstensen, der var ugift, havde efter et bevæget Liv fundet Hvile. Digteren *Gunnar Gunnarsson* fremsætter i en af sine Romaner disse lidt bitre Ord: »Vi er alle Strandvaskere paa Livets Strand.« Om Henrik Carstensen kan det vel nok siges, at han var en Strandvasker paa Livets Strand.

To Verdenskriges Dønninger var blevet hans Skæbne. Men hans gamle Lærer ønsker at tilføje endnu en Ting, der bekræftes af de Udsagn, hans Ven, Redaktør *J. Kronika*, har fremført om ham. Naar man her i Kongeriget vil sige noget godt om en afdød, som man havde ubetinget Tiltro til, siger man, at han var en Hædersmand. I Slesvig – nord saavel som syd – siger man: Han var en god dansk Mand. –

En god dansk Mand var Henrik Carstensen.

Anders Uhrskov.

Landmanden af i morgen

Fra mange sider lyder der røster, om at landbruget skal gennemgå en strukturændring og tilpasse sig den nye tid. Umiddelbart tænker man på brugenes størrelser, arbejdskraften, mekaniseringen og meget andet. Det er problemer, som skal løses, og de finder også en løsning.

Men landmanden bag det hele – hvad med ham? Før havde han god tid til at fundere over de uløste opgaver, og det, han ikke fik gennemtænkt den ene dag, nåede han dagen efter. Siden er der kommet større problemer. De skal også klares, men der er mindre og mindre tid til hver enkelt »sag«, og derfor bliver det måske dårligt gennemtænkte afgørelser.

I forrige århundrede blev andelsbevægelsen startet af fremsynede mænd, der fandt, at der var opgaver, man kunne løse i fællesskab. Man besejrede vanskelighederne gennem sammenhold. Landmanden var idealist. Han gik tit ind for en sag for sagens skyld og ofrede personlige fordele for det, han troede på.

Hvor mange landmænd i dag ville f. eks. stille hele ejendommen som kaution for at opnå lån til nyoprettede andelsselskaber, som man så det ske i 1800-tallet.

Tiden er gået, og nu har andelsorganisationerne eksisteret i mere end 75 år. De har vist deres levedygtighed og løst mange problemer. I enkelte tilfælde ser man at vedtægter for andelsselskaber, der ofte blev skrevet af bønderne selv uden hjælp af jurister, endnu er i kraft. Man kan tage det som et udtryk for, at lovene har været vel udformede. Men samtidig må vi i dag tænke på, at lovene ikke kan svare til udviklingens krav i al fremtid.

Det er tid nu at tage mange vedtægter op til à jour føring – og nu bliver det næppe for 75 år.

Det er klart, at der ikke er patentløsninger på alle problemer. Men alligevel er der nok visse linier, man bør tage hensyn til.

I dag dukker der planer op som »Mejeriselskabet Danmark«, foreningen »Danmarks Brugsforeninger«, slagterisammenslutninger, og i den kommende tid vil sikkert flere samarbejdsplaner se lyset.

Karakteristisk er det, at næsten alle nye planer er baseret på hele landet i modsætning til andelsbevægelsens start på lokalt plan. Danmark er dog ikke større, end det naturligste fremover må være landsomfattende samarbejdsformer.

Men der er lang vej til dette mål. Af vanskeligheder man støder på, er der først og fremmest den lokalpatriotisme, som hersker overalt. Det er det ældre slægtled, der har svært ved at forliges med nye tanker. Den yngre generation ser mest på økonomien; det er jo en forretning, der skal drives. For at få det bedste resultat bør det lokale mejeri måske gå i samarbejde med de nabo-mejerier, som man før kappedes med om størst mulig efterbetaling til andels-haverne. Måske skal mejeriet oven i købet nedlægges eller forandres til et moderne, rationelt anlæg.

Brugsen har nu ligget i landsbyen i årtier og hører med i landsbysamfundet. Det kommer den også til i fremtiden, men dens problemer på langt sigt løses lettest i samarbejde med andre brugsforeninger.

Slagterier er der ikke nær så mange af som mejerier, men fremtidsspørgsmålene er alligevel de samme. Økonomisk og produktionsmæssigt samarbejde må være målet, så bl. a. udvidelsen af forarbejdningsvirksomhederne bliver koordineret mest muligt.

Men hvordan løses opgaverne bedst? Der er to veje at gå. Enten kan planerne udarbejdes og gennemføres »fra oven«, eller det kan ske »fra neden«, efterhånden som problemerne modnes.

Det sidste er at foretrække. Det, der er accepteret på lokalt plan, kan gennemføres i praksis og vinde tilslutning. »Fra oven« kan man være med til at koordinere de fælles bestræbelser uden at diktere. Der skal tid til at gennemføre landsomfattende ændringer. Men det må også hellere tage længere tid og så blive effektivt end være hastværksarbejde.

Landmanden af i morgen

En del af de opgaver, landmanden i dag står overfor i andelsvirksomhederne, er af et sådant omfang, at det bliver stadig mere uklart at se konsekvenserne. For landmanden tager det for megen tid, hvis han på hvert punkt skal sætte sig tilbunds ind i problemerne. Derfor er det nødvendigt, at han ved valg af tillidsmænd til bestyrelsesposter virkelig anlægger arbejdsdelingens princip. Man må søge at vælge netop de mænd, man har tillid til, og som man tror kan overskue de uløste opgaver. Disse omhyggeligt valgte tillidsmænd må have den dispositionsfrihed, som deres arbejde for fællesskabet kræver.

Kun hvis problemerne derigennem løses på bedste måde, bør der på en generalforsamling foreslås »genvalg« til bestyrelsen. Genvalg må aldrig finde sted, fordi »man ikke kan være andet bekendt«, men kun, når en mand er virkelig velegnet.

Når man skal tage fat på en ny, stor opgave som koordineringen af andels-selskaberne, gør man klogt i at se, hvad andre i lignende situationer har fundet frem til. Ser vi på samfundets opbygning, har vi jo der for længst indset det fornuftige i arbejdsdelingens princip. Og vi har udstyret de folkevalgte med de nødvendige bemyndigelser til at handle hurtigt efter bedste evne. Naturligvis er der i et lands styre mindre heldige sider, men vi kan også lære af de dårlige erfaringer – princippet virker jo.

Landmanden af i morgen skulle gerne forstå at se problemerne i tide. Kan han ikke det, vil andre være parat til at løse dem for ham. Og så vil der uden tvivl blive brugt metoder, der ikke just tager hensyn til landmandens interesser.

Jeg tænker her på den udenlandske kapital, der er klar til at gribe til og »løse problemerne«. For tiden bliver der f. eks. investeret store amerikanske formuer i Europa, og interessen for dansk landbrug og dansk forarbejdnings-industri er til stede. Man vil i givet fald kunne vente, at der vil blive anvendt de samme forretningsprincipper som i USA.

Vi ved allerede, hvilke metoder andre vil benytte, hvis de får indflydelse på dansk landbrug. Derfor vil det være rimeligt, om vi også her ser på, hvad vi kan lære af dem og selv bruge.

Deres kontraktproduktion, hvor avleren aftaler med aftageren at producere en vis mængde til en bestemt pris, vil uden tvivl få større indpas i landbruget, end den har i dag. Fremgangsmåden sætter avleren i stand til at beregne sin fortjeneste. Aftageren er sikret den aftalte mængde og kan derfor planlægge den videre produktionsproces. Dette er en fordel for både avleren og aftageren, der i mange tilfælde vil være et andelsselskab, som producenten selv er medejer af.

Vi må være villige til at se på andres arbejdsmetoder og ikke være bange for at lære deraf. Det bedste, vi kan gøre, er at tage kampen op med de samme våben, som vi selv møder.

Fra mange lande kommer unge til Danmark for at studere vor andelsbevægelse, og vi er stolte af at vise, hvad vi har præsteret. Vi skal blot passe på, at vi ikke midt i stoltheden glemmer at udbygge den linie, der er lagt. Vor egen linie er én gang lagt, og det bliver landmanden af i morgen, der kommer til at tillempe linien til den kommende tids forandrede vilkår.

Holger Hasle Nielsen,
(vk. 1957–58).

Meddelelser

FREDERIKSBORGLÆRERE m. fl. *Agnete* og *Svend Erik Bjerre*, som var lærerfolk på Frederiksborg 1951–64, har nu adressen: RDC, Højskolen for Udviklingslandene, Kongevejen 195, Holte. RDC er et af de mange ny, mærkelige initialnavne; det betyder: Rural Development College. – *Vilhelm Nielsen* (1946–54) er fra august 1964 seminarielektor ved Zahles Seminarium i Kbhvn. med kristendom og verdenshistorie som fag; adressen er den gamle: Kildehøjvej 26, Birkerød. – *Erik Rostbøll* (1947–48) er for kort tid siden blevet sognepræst på Møen i Magleby pr. Stege. – *Niels Zandhers* (1958–59) er nu lærer i sit hjemland på Hola folkehøgskola, Prästmon. – *Inger Mysen*, norsk lærerinde vinteren 1961–62, underviser nu i sin hjemstavn, Trøndelagen; adressen er Jacob B. Bullsvei, Trondheim. – *Ingegerd Blomstrand* (1960–62) bor igen i sit hjem, Fjellie præstegård i Skåne, og studerer videre ved universitet i Lund, samtidig med at hun har et undervisningsarbejde. – *Kathrine Johnsen*, gift Østergård Nielsen, Barrit, (1959–62), har i september bekommen sig en liden datter. – Skolens første islandske lærer, *Vilhjalmur Einarsson* (1963–64) bor på »Bifröst« i Borgarfirdi, Island. – Gymnastiklærerinde Elisabeth Winther Madsen, og kaldet *Lisbeth Winther* (1962–63) blev gift i juli og har nu adressen Lisbeth Jørgensen, Rugvænget 15, Ballerup. – Hendes efterfølger, *Jane Erik Nielsen* (1963–64), bor Vedbæk Strandvej 322, Vedbæk, hvorfra der i oktober indløb melding om, at hun har forlovet sig med fabrikant Gorm Skifter, Malmö. – Skolens svenske lærerinde siden 1962, *Kajsa Hellerstedt*, og Ib Nyholm (1963–64) fra Jyderup har giftet sig i oktober; han arbejder på Det ny Teater og uddanner sig i København, Kajsa er stadig på skolen. – *Lars Thorkild Bjørn* (1963–64) opholder sig i vinter bl. a. i Kairo; hans hjemadresse »Bjørnegården«, Dalby, er den sikreste. – Skolens gartner fra 1962, *Poul Nørreskov*, og hans kone, Grete, er siden 1. september gårdmandsfolk på Silkeborgegnen, hvor de har købt »Kjeldgård« pr. Lemming. – Skolens altmuligmand i de sidste to år, fhv. gårdejer *Svend Rasmussen* fra Vrigsted døde i juli. – Som nye lærere er fra november 1964 ansat lærerparret *Inge* og *Thomas Bruun*, tidligere Tåstrup. Desuden som norsk lærer *Pål Vannebo* fra Namdalen i Norge; tidligere højskolelærer på Skogn folkehøgskule, og som gymnastiklærerinde *Elisabeth Fredsted Ravn* fra Over Jels i Sønderjylland. ELEV MØDET bliver i 1965 lørdag, søndag og mandag den 10., 11. og 12. juli. Reserver de dage. Programmet kommer i Frederiksborgbladet i juni. Der er nu gået ti år, siden sommerpigerne 1955 var på skolen. Sæt hinanden stævne på elevmødedagene! De ældre jubilarer er holdene 1940 og 1940–41, 1925 og 1925–26, 1915 og 1915–16, som er 25, 40 og 50 års jubilarer, – til dem kommer der særlig indbydelse til efterårsmødet (se nedenfor). I øvrigt er alle tidlige elever og deres pårørende hjertelig velkommen til elevmødet. FASTE LAVNSSØNDAG den 28. februar er der traditionen tro *vinterfest* på

Meddelelser

skolen for nuværende og gamle elever. Gudstjeneste, foredrag, elevkomedie og dans. Vel mødt!

EFTERÅRSMØDET bliver i 1965 afholdt i dagene lørdag, søndag, mandag den 25., 26. og 27. september. Program i augustnummeret af Frederiksborgbladet.

MÅNEDSMØDERNE i vinterhalvåret 1964-65 afholdes den 11. nov., forstander Uffe Grosen, Vallekilde, 29. november Pip Christiansen og filmforfatteren Niels Fenger, Viborg, 16. december redaktør Hans Rütting, tidl. Berlin, 13. januar John Danstrup, 10. februar, bibliotekslektor Lorenz Rerup, Flensborg, og 17. marts dr. theol. Kaj Thaning. Det er onsdag aftener undtagen den 29. november, da mødet holdes 1. søndag i advent kl. 16.

FREDERIKSBOR GKREDSENES møder lå i 1964 alle i efterårstiden. Østjysk Frederiksborgkreds samledes lørdag den 19. sept. kl. 19 på Odder Højskole, Nordjysk Frederiksborgkreds søndagen efter til eftermiddagsmøde på Salling Ungdomsskole i Jebjerg, og mandag aften Fynskredsen på Nordisk Landboskole ved Odense hos den tidligere CPO-elev Fritz Teichert og frue. Ved de tre møder medvirkede Hanne Rydal, Emil Petersen, Karen og Haugstrup. Alle tre møder var velbesøgte, navnlig viste det sig, at aftenmøderne kunne samle tillusning. Glædeligt var det mellem deltagerne at se også en række elever både fra Begtrup og Christiansens tid. Møderne i Vestjysk og i Østjysk Frederiksborgkreds fik den 4. og 5. oktober husly på Bregninggård Efterskole og Gråsten Landbrugsskole med Bjerre, Bent Jakobsen og Fritz Norlan som skolens repræsentanter. Skønt møderne foregik en lørdag aften og en søndag eftermiddag, må tidspunktet have været dårligt, for tilslutningen var ikke helt tilfredsstillende. Alligevel forløb også disse møder godt, og der var igen et hyggeligt samvær med gamle elever. – Vi skylder alle de fem skoler, som vi fik lov at invadere, stor tak for gæstfrihed. – Her er nogle oplysninger fra kredsene:

Østjysk Frederiksborgkreds. Formand: Jørgen Brandt Jensen, Godthåb pr. Beder, tlf. (061-80411) Fløjstrup 19. I bestyrelsen: Marianne Krog, Harlev-Framlev skole, og Svend Birkedal Pedersen, Rørth pr. Odder. Suppleant: Vagn Mikkelsen, Berthasminde pr. Odder.

Nordjysk Frederiksborgkreds. Formand: Per Pinstrup, Astrup pr. Arden, tlf. (085-64111) Astrup v. Hobro nr. 50. I bestyrelsen: Børge Michelsen, Ullits, Hanne Odgård, Øster Grønning pr. Jebjerg (nyvalgt), og Birgit Christensen (f. Holm Jensen), Overlade.

Frederiksborgkredsen for Fyn. Formand: Thomas Frank, Redstrup pr. Marslev, tlf. (09) 971511-161. I bestyrelsen: Bente Lundsgård, Rynkeby (nyvalgt), og Jens Gerskov Larsen, Stige.

Sydjysk Frederiksborgkreds (Sønderjyllandskredsen). Formand: Hans Iversen, Elstrup pr. Guderup, tlf. (044) 58283. I bestyrelsen: Ingrid Jepsen, Bredebrogård, og Kirsten Jacobsen, Aastrupvej 61, Haderslev. Suppleant er Jørn Staugård, Stenager, Bovrup.

Vestjysk Frederiksborgkreds. Formand: Else Hessellund, Seminarieret, Herning. I bestyrelsen: Anker Haubjerg, Houer pr. Spjald, og Gudrun Vind Nielsen, Biltoft, Næsbyjerg. Først- og sidstnævnte er nyvalgte.

S. H. J.

Biblioteket

BIBLIOTEKET. Der er i årets løb købt ca. 200 bøger og modtaget et lignende antal som gaver.

Den største boggave er denne gang kommet fra udlandet, idet lederen af et større kursus med deltagelse fra Vesttyskland udvirkede, at *Martin-Beheim Gesellschaft e. V., Darmstadt*, sendte et halvt hundrede værker, omfattende tyske klassikere (Goethe, Schiller m. fl.), moderne skønlitteratur samt en række helt nye faglitterære bøger. Den storslåede gave, som Haugstrup modtog gennem den tyske ambassade i København, omfatter i alt 102 bind.

Også andre, som i årets løb gæstede skolen, har betænkt biblioteket med boggaver, således fik vi af eleverne fra *Ringerike højskole*, Norge, i forbindelse med vinterens elevudveksling Henrik Sørensens: Optegnelser og skisser, og af *Wendelsberg-eleverne* ved samme lejlighed Sten Söderbergs: *Dag Hammarskjöld*, en bildbiografi. Af *Theophilus K. Hagan* fra Ghana, der var elev her 1963/64, har vi fået Hans Kirk: *Fiskerne*, af *Ralph Mc Elroy*, Corpus Cristi, USA, elev samme vinter Richardson: *Texas, the Lone Star State*. *Sommereleverne fra 1964* kom ved afslutningsfesten med Johan H. Langgaard og R. Revolds store bog om Edvard Munch, mesterverker i Munch-museet, Oslo, samt Jørgen Sandvad og Otto Gelsteds bog om Oluf Høst. *Pastor Kaj Thaning, Asperup*, har sendt sin doktordisputats *Menneske først I/III*, 1963. Endvidere har vi modtaget af *Cecilie Tøpholm*: Nis Petersens »Muleposen«, »Nattens pibere« og »Sandalnagerens gade«, af *Svend Erik Bjerre* »Svenska Folkskolans Vänner 1956–63«, af *direktør Jørgen Paulsen*, Frederiksborg slot: Povl Ellers »N. F. S. Grundtvig-portrætter«, af forfatteren *Anders Uhrskov*: »Kultur og folkeminder XV og XVI«, 1963 og 1964 og af *Fritz Wartenweiler*, Schweiz: »Albert Einstein«, 1964.

Som tidligere har en række forlag og institutioner sendt mange værdifulde bøger; således har vi fra *Gyldendals forlag* bl. a. modtaget W. F. Hellners: »Atlas 3«, P. Munchs: »Verdenshistorie 2«, Rudi Thomsens: »Verdenshistorie 1/2«, Askgaard, Barfod og Kauffeldts: »Danmark i 1960'erne 1/2«, »Verdenslitteraturen«: middelalderen og renæssancen samt »Verdensklassikere«: Israel. *Forlaget Borgens billigbøger* har sendt Theo Lentz: Vi overlever, hvis vi vil, mens vi af Nordisk Råd har modtaget årsberetningen: Nordisk Råd, 11. session, Oslo 1963, af *Svenska Turistföreningen*: »Årsskrift 1963 Norrbotten«, af *Norges og Sveriges statistiske departementer* årbøgerne for 1963, af *Rigsarkivet* Harald Jørgensen: Statsrådets forhandlinger 1848–63, bind VI, 1964.

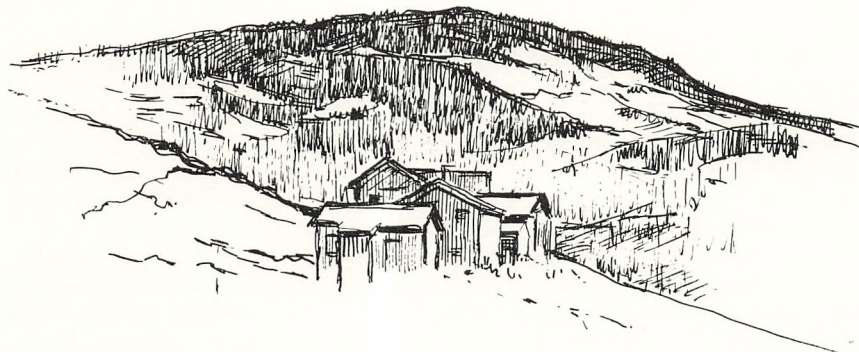
Endelig har biblioteket som tidligere modtaget en række løbende tidsskrifter gratis eller til nedsatte priser.

For de mange gaver bringes her skolens bedste tak.

A. M.

Tarjei Vesaas digt

er skrevet i anledning af den norske højskoles 100 års jubilæum. Det er trykt med forfatterens tilladelse her i vort årsskrift (side 40) som en hilsen til Grundtvigs Højskoles tidligere norske elever og lærere og til de mange danske elever, som lærte sig at høre og forstå nynorsk sprog, mens de var elever på

»Frederiksborg«. Digtet blev læst op af Tarjei Vesaas ved højskolejubilæet, som blev fejret i Elverum i sommer. – Følgende ordliste vil gøre tilegnelsen let for alle: vart, blev – tørsten, tørsten – kleke, myge – sårberre, sårbare – veksande, voksende, groende – gloen, gløden – vermt, varmet – kva, hvad – kven, hvem – åtte, ejede – anna, andet – kvar, hver – draum, drøm – bilete, billede – bu, bo, bosted – bør, byrde – grunn, jordbund – bortgøymd, fjern – endra, ændrede – med, imens – snøgt, hurtigt – haust, efterår – stelt, ordnet – vokster, vækst – kvile, hvile – sagn, savn – ståk, uro – spel, samspill – vrang, snørklet – støkt, skræmt – kjem, kommer – lengt, længsel.

Fra Landselevforeningen og Højskolernes Sekretariat.

Arbejdet i Højskolernes Sekretariat er i år til en vis grad præget af den tilbageholdenhed med hensyn til at tage nye arbejdsområder op, som sidste års alvorlige driftsunderskud nødvendiggjorde; man kan sige, der er tale om en vis sanering, dels i økonomisk henseende, dels af de igangværende arbejdsområder. For at holde budgettet, kører vi med for lidt arbejdskraft, hvilket ikke er helt tilfredsstillende, hverken for os eller »kunderne«, men det skal nu til, for at vi kan nå frem til et sundt økonomisk grundlag.

Det lykkedes os ikke i første omgang at få hævet vores finanslovbevilling, men vi har håb om, at det alligevel vil lykkes, således at den hidtidige balance mellem private og offentlige bidrag til arbejdet bevares.

Så godt som alle højskoler har vinterskolen fuld, og det kunne se ud til, at vi i finansåret 1964/65 kommer op på over 8000 højskoleelever. Den fornemmelse af krise, som nogle efterskolefolk følte som en trusel mod deres skoleform, er vist ved at gå i sig selv igen, og med god grund: Det ser nu ud til, at efterskolerne er ved at konsolidere deres stilling og er ved at komme i kontakt med nye kredse i byerne. Sommerskolen er for begge de to skoleformer det største problem, men efterhånden som kursusterminerne spredes mer og mer, og nye kursusformer vinder indpas, løser dette problem sig vel. Det idelle kursus ville være for både højskole og efterskole, at der startede højskole- og efterskolekursus hver eller hveranden måned året igennem!

Højskolernes Sekretariat

Det kan vi mærke på henvendelserne herinde i sekretariatet, især fra byngdommen . . .

Vi har endnu ikke det endelige tal for deltagere i sommerens 14-dages kursus, men så vidt vi kan overse situationen, har der været over 3000 sommerkursister på de 55 kursus, som blev afviklet. Det årlige møde med de københavnske sommerkursister fandt sted torsdag den 29. oktober og var henlagt til Borgernes Hus. Vi var over 400 mennesker, der hørte Gustav Bengtsson tale, og efter kaffebordet underholdt u-landselever fra vores sprog- og orienteringskursus i Holbæk og fra u-landshøjskolen i Holte.

Sprog- og orienteringskursus i Holbæk blev i år ledet af Jørgen Gammeldgård fra Ry højskole, og lærerkraften var som sædvanlig overvejende højskole- og efterskolefolk . . . Der var 42 deltagere af 17 nationaliteter, og bevillingen til kurset fik vi som sædvanlig fra Styrelsen for teknisk Samarbejde med Udviklingslandene. Når kursus år for år har været meget vellykket, skyldes det, at vi nu efterhånden har samlet en del erfaring i håndteringen af denne kususopgave. Samarbejdet med Holbæk-egnen og Holbæk by var forbilledligt og var ganske givet en af forklaringerne på, at kurset i den grad blev en succes.

Den internationale side af vores arbejde bliver i øvrigt år for år mere krævende, antallet af besøgende udlændinge vokser støt. Det er i perioder ligefrem et problem for os, at vi må trække så stærkt på skolernes gæstfrihed overfor denne strøm af besøgende, men vi prøver at fordele besøgene så godt, vi kan, for det skulle jo nødigt blive til, at den internationale interesse, der står omkring højskolen, kommer til at ødelægge skolernes arbejdsro!

Vi søger stadig nye veje i det hjemlige arbejde, og en del af opgaven består naturligvis i at holde kontakt med presse, radio og TV. Højskolen har jo i mange år nydt godt af »god presse«, men det samme kan ikke siges om efterskolerne, som der har været skrevet og talt alt for lidt om hidtil. Det prøver vi at gøre noget ved, for det er naturligvis et vigtigt led i forsøget på at få nye kredse interesseret i efterskolen.

Landselevforeningen lever jo sin stille og rolige tilværelse – måske for stille og rolig! Fra nogle elevforeningers side er vi blevet gjort opmærksom på, at man mærker for lidt til den, men Landselevforeningen er jo *også* Højskolernes Sekretariat og ligger således ikke helt på den lade side hvad informationsvirksomhed angår: Sekretariatet har over 20.000 personlige og telefoniske ekspeditioner om året, over 40.000 stk. udgående post og er engageret i meget administrativt arbejde i forbindelse med de frie skoler, har været mellemstation for 4–500 udlændinge på vej til skoler, kursus og studieophold i Danmark. Dertil kan så føjes, at vi som forening er med i f. eks. forarbejderne til en uddannelseskampagne og i høj grad er med i Dansk Ungdoms Fællesråds arbejde, idet det som bekendt er Landselevforeningen, der denne gang har leveret formand til Dansk Ungdoms Fællesråd, nemlig Sv. Erik Bjerre, U-landshøjskolen i Holte, der i maj afløste Knud Enggård. Det nære samarbejde med Dansk Ungdoms Fællesråd er forresten blevet yderligere styrket, ved at højskolelærer Carl Nissen nu er fællesrådets sekretær.

Jørgen-Bent Kistorp.

Elevlisten

Sommerskolen 1964

- Aagesen, Søren Nedergaard,
Den fri Lærerskole, Ollerup.
Svbg. a.
- Andersen, *Kaj* Aage, Tindinge Bakke,
Ruds-Vedby. Ho. a.
- Forsmann, Bent, Sabro, Lading.
Årh. a.
- Grøndal, Benedikt Hauksson,
Miklubraut 18, Reykjavík, Island.
- Hansen, Mathias *Frede*, Staugård,
Dybbøl. Søbg. a.
- Hansen, Mogens, Torpe, Avnede.
Ma. a.
- Hosbond, Karl Nielsen, »Østergård«,
Lille Hjeds, Suldrup. Ål. a.
- Johansen, Tom Nislev, E. B. M.,
Algade 15, Nykøbing S. Ho. a.
- Larsen, Knud Erik, Birkendevej,
Langeskov. Od. a.
- Nielsen, Bjarne,
Borgmester Christiansensgade 36,
København SV. Kbh.
- Nielsen, Bjarne Mogens Nørballe,
Svanninge, Millinge, Svbg. a.
- Nielsen, *Ib* Erik *Nyholm*,
»Kølemosegård«, Kajemose,
Jyderup. Ho. a.
- Nielsen, John, Pilevej 6a,
Risskov. Årh. a.
- Nielsen, Ole Krebs, Holsteins Minde,
Fuglebjerg. So. a.
- Nielsen, Steen, Poul Slotsvej 21,
Århus C. Årh. a.
- Poulsen, Willy Boesgaard,
Tjørring, Herning. Rgk. a.
- Schmidt, Gunnar, Brændstrup, Gram.
Had. a.
- Simonsen, Karl Erik, Skørping. Ål. a.
- Thorborg, Kaj Urup, »Virkelyst«,
Breth mark, Barrit. Ve. a.
- Worm-Leonhard, Jan, Vinkelvej 10,
Risskov. Årh. a.
- Andersen, Elise Rahbek, Københoved,
Skodborg. Had. a.
- Andersen, Inge-Lise, Hundsløv,
Kølstrup. Od. a.
- Berg, *Gertrud* Jonetta, Tvørgøta 29,
Tórshavn, Færøerne.
- Bertelsen, Hanne, Nørregade 11,
Holstebro. Rgk. a.
- Bragadóttir, Kristín, Eyrarbakka,
Ísland.
- Christensen, Karen Schott,
Hesselbjerg, Humble. Svbg. a.
- Ebenezerdóttir, Ragnheidur,
Raudalæk 65, Reykjavík, Island.
- Fraenkel, Laila, Brandholms Allé 81,
Rødovre. Kbh. a.
- Frøslev-Mortensen, Vibeke,
Skovshoved Strandvej 367,
Klampenborg. Kbh. a.
- Geirardsdóttir, Valdis Gróa,
Ægisíðu 76, Reykjavík, Island.
- Gotthardsen, Ellen, Hjortvad,
Lintrup. Ribe a.
- Gudmundsdóttir, Arnheidur (Adda)
Marta Ágústa, Blátúni,
Eyrarbakka, Ísland.
- Hannessdóttir, Kristín Hulda,
Sólheimar 42, Reykjavík, Island
- Hansen, *Birthe* Anna-Grethe,
»Baunekjærsgård«, Røgerup,
Skibby, Frb. a.

Sommerskolen 1964

- Hansen, *Birgit* Agnethe, »Baune-
kjærsgård«, Røgerup, Skibby.
Frbg. a.
- Hansen, Inger *Lise* Dagmar Reiman.,
»Geersbo«, Sigerslevøster,
Frederikssund. Frb. a.
- Haraldsdóttir, Guðbjörg,
Strandgøta 79, Hafnarfirdi,
Ísland.
- Helweg, Anne-Drude, Ndr. Ring-
gade 12, Slagelse. So. a.
- Hjorth, Annelise, Estherhøjvej 29,
Asnæs. Ho. a.
- Jacobsen, *Kirsten* Elisabeth Tange,
Aastrupvej 61, Haderslev. Had. a.
- Jakobsen, Edel, Fløjstrup,
Assentoft. Ra. a.
- Jessen, Annelise, Sellerup, Guderup,
Als. Søbg. a.
- Johansen, Marianne Bo,
Box 98 – Phosphatim, Tel-Aviv,
Israel. (Dansk adr.: c/o Risum,
Præstekærsvvej 16, Brønshøj,
København.
- Jónsdóttir, Kristín, Sólvallagöta 57,
Reykjavík, Ísland.
- Jónsdóttir, Unnur Ingibjörg,
Ránargata 35, Reykjavík, Ísland.
- Jørgensen, Karen, Vallensbæk skole,
Glostrup. Kbh. a.
- Jørgensen, Karen Krab, »Trinflod«,
Almind. Ve. a.
- Katborg, Gunhild, »Barslund«,
Mejrup, Holstebro. Rgk. a.
- Knudsen, Tinna, »Lindegård«,
Fåborg, Varde. Ri. a.
- Kragh, Grethe, »Kalbygaard«,
Låsby. Skbg. a.
- Kvist, Anna, Lind, Herning, Rkg. a.
- Lundsgaard, Bente Nordtorp,
Rynkeby. Od. a.
- Madsen, Gunhild Gram,
Christiansvej 27, Charlottenlund.
Kbh. a.
- Madsen, *Gunvi* Anne-Lise,
Solrødvej 41, II, Brønshøj. Kbh. a.
- Madsen, Inger Buus, Smorup,
Arden. Ål. a.
- Madsen, Susanne Spange, Dalby,
Krogstrup. Frbg. a.
- Mikkelsen, Karen Lynggård,
Thorup, Solbjerg, Mors. Thi. a.
- Niclasen, Oddbjörg, Sörvåg,
Færøerne.
- Nielsen, Jytte Bay, Russelbæk,
Middelfart. Od. a.
- Odgaard, Hanne Knudsen,
Dragstrup, Erslev, Mors. Thi. a.
- Poulsen, *Bodil* Karen, »Skovbo«,
Bårse, Præstø, Præ. a.
- Poulsen, *Eyrún*, Hraunbrún 16,
Hafnarfirdi, Ísland.
- Schmidt, Betty, Cementstøberiet,
Toftlund. Had. a.
- Sigurdardóttir, Halldóra,
Raudalæk 40, Reykjavík, Ísland.
- Simonsen, Anna Ytzen,
»Skovagergård«, Kalvslund, Ribe.
Ri. a.
- Svensden, Ruth, Fuglebakkevej 46,
Esbjerg. Ri. a.
- Tryggvadóttir, *Guðrún* Steinunn,
Hólavallagöta 13, Reykjavík,
Ísland.

Vinterskolen 1964—65

- Albertsen, Alfred *Henry*,
»Smedegården«, Rettrup, Skive.
Vib. a.
- Andersen, Jan B., Kingosvej 7,
Slangerup. Frb. a.
- Andersen, Jens Ramskov, Rindum
Kærby, Ringkøbing, Rgk. a.
- Andreasen, Mogens Kyster,
Klostervej 84, Ry. Skbg. a.
- Appel, Aksel, Tyrebakken 13,
Kerteminde. Od. a.
- Bruun, Nis Peder, Jernved,
Gredstedbro. Ri. a.

- Bonder Erik, Östra Liungby,
Sverige.
- Bundgaard, Niels, Uldum, Ve. a.
- Büchert, Johann Georg,
»Sophiegård«, (2391) Munk-
volstrup, Flensborg, Sydslesvig.
- Bytoft-Rasmussen, Thomas,
Jordløse skole, Jordløse, Svbg. a.
- Christensen, Knud, »Mariendal«,
Vegger. Ål. a.
- Christensen, Svend Erik, »Brogård«,
Sværdborg, Lundby. Præ. a.
- Christiansen, Ole, Dalby st. Od. a.
- Christoffersen, Olav, »Helenehøj«,
Vester Aaby. Svbg. a.
- Eriksen, Jørn, Bode, Ørsted. Ra. a.
- Forring, Vagn, Sortedams
Dosseringen 49 B, III, Køben-
havn Ø. Kbh.
- Fredslund, Tage, Sdr. Hygum. Ri. a.
- Gade, Knud L., »Stobdruggård«,
Hadsten. Ra. a.
- Gautason, Brynjólfur, Ásvallagata
64, Reykjavík, Island.
- Gosvig, Jens Bjerre, »Volstrup
Østergård«, Hjerm. Rgk. a.
- Hansen, Carl Chr., Kyndeløse mk.,
Kirke Hyllinge. Ro. a.
- Hansen, Gunnar Preben, Ny
Stenderup, V. Hæsinge. Svbg. a.
- Hansen, Hans Jørgen Klinkby,
»Vesterbækgård«, Fæsted,
Sdr. Hygum. Had. a.
- Hansen, Peder, Skivevej 37,
Holstebro. Rgk. a.
- Hansen, Peder Oluf, Haldagerlille,
Fuglebjerg. So. a.
- Hansen, Søren, Hajstrup, Bylderup
Bov. Tø. a.
- Hansen, Torben Bergstrøm,
Yderby, Sjællands Odde. Ho. a.
- Holst, Erik, »Byagergård«,
Thuesbøl, Brørup. Ri. a.
- Jakobsen, Hans Jørgen,
»Frederiksgård«, Fynshav. Søbg. a.
- Jensen, Jan Ekstrøm, Straussvej 5, II,
tv., København SV. Kbhvn.
- Jensen, Ove, Sonderup Nygård,
Hornum. Ål. a.
- Jensen, Søren Højgaard, Turkisvej
73, Herlev. Kbh. a.
- Jespersen, Jørgen Henrik Winther,
Åbakkevej 50 st., København F.,
Kbh.
- Johansen, Richardt Korr,
Kølsen mark, Løgstrup. Vib. a.

Eleverlisten

- Jørgensen, Carsten Melgaard,
Hårdmark, Pillemark, Samsø.
Ho. a.
- Jørgensen, Kresten, »Toftlundgård«,
Langetved, Skodborg J. Had. a.
- Jørgensen, Peter, Gammelstrup,
Tønning. Skbg. a.
- Kirkegaard, Jens, Strandengen 16,
Roskilde. Ro. a.
- Kjær, Christian, »Kjærsminde«,
Emb, Øster Assels, Mors. Thi. a.
- Kristensen, Anton, Boddum, Hurup.
Thi. a.
- Kristensen, Gunnar Glindvad,
»Glindvad«, Nybøl. Søbg. a.
- Kristensen, Laust Martiny,
Lunddorf, Vejrumbro. Vib. a.
- Kristiansen, Arne, Åes, Tvingstrup.
Skbg. a.
- Kristiansen, Finn Boelt, Hjelmsted,
Serritslev, Hj. a.
- Kristiansen, Ole Ejlf, Galgebjerg,
Eskebjerg. Ho. a.
- Lindvig, Jens, Bounum, Gårde. Ri. a.
- Madsen, Anders, »Nørgård«,
Naur, Holstebro. Rgk. a.
- Madsen, Børge E., Ny Glarbjerg,
Lomborg, Fåre. Rgk. a.
- Madsen, Carsten Brink, Dornsvej 7,
Vindingland, Vejle. Ve. a.
- Madsen, Frode Holm, Møllevej 9,
Give. Ve. a.
- Madsen, Søren, Valmuevej 1,
Helsingør. Frb. a.
- Mark, Evan, »Lærkegaard«,
Fandrup. Ål. a.
- Mikkelsen, Arne Bang, »Brobaren«,
Middelfart. Od. a.
- Mikkelsen, Leif Lykke, Enslev,
Hasselager. Årh. a.
- Moos, Peder, »Nørreskov«, Tørsbøl.
Åb. a.
- Mortensen, Erik Dam, Vellingsvej 59,
Ringkøbing. Rgk. a.
- Nielsen, Anders Møller, »Lerke-
feldtgård«, Borup, Nibe. Ål. a.
- Nielsen, Erik Agner, »Nordgård«,
Sjællands Odde. Ho. a.
- Nielsen, Per Godthjælp, Engbjerg-
gård, Bygaden 60, Tåstrup. Kbhs. a.
- Nielsen, Svend Erik Dan, Marselis
Boulevard 20 I, Århus C. Årh. a.
- Olsen, Jørgen Dyrekær,
»Dyrekærgård«, Tisvilde. Frb. a.
- Pedersen, Johannes Rønde,
»Guldbjerggård«, Tolstrup,
Horsens. Skbg. a.
- Pedersen, Povl Lynggård,
»Bundgård«, Junget, Roslev.
Vib. a.
- Petersen, Holger
Frihedsallé 12, Sønderborg. Søbg. a.
- Petersen, Svend Koch, »Vesterbo«,
Blans, Avnbøl. Søbg. a.
- Pinstrup, Søren Bo, Møldruggård,
Arden. Ål. a.
- Poulsen, Johannes, »Engholm«,
Årre, Varde. Ri. a.
- Poulsen, Knud Mose, »Engholm«,
Årre, Varde. Ri. a.
- Poulsen, Lars, Bentzens vænge 4,
Birkerød. Frb. a.
- Rossel, Jens Henrik, Tødsø præste-
gård, Nykøbing M. Thi. a.
- Sognstrup, Jens Lægård, »Nørmark«,
Nr. Felding, Holstebro. Rgk. a.
- Stenskrø, Ankjær Gjelstrup,
»Stenskrø«, Sæsing. Hj. a.
- Svennum, Kjeld, D., »Nørager«,
Rønnebjerg, Vrå. Hj. a.
- Sønderby, Gravers Kjærgård,
»Klink«, Grønbjerg. Rgk. a.
- Telén, Keld Rüssell, Greisvej 24, II,
København S. Kbh.
- Theisen, Johannes, Fredsted,
Haderslev. Had. a.
- Thorøe, Jørn, »Bommelund«,
Mikkelborg,
Skodborg J. Had. a.
- Andersen, Ruth Lovmand,
Ryesvej 24, Holstebro. Rgk. a.
- Andreassen, Grethe, »Lerkilde«,
Pillemark, Samsø. Ho. a.
- Andresen, Gudrun, Ørby, Vonsbæk.
Had. a.

Vinterskolen 1964-65

- Bauditz, Hanne-Lis, Solvænget 6 I, Nyborg. Svbg. a.
- Bendtsen, Marianne, »Mosegård«, Render, Tommerup. Od. a.
- Björnsdóttir, Aslaug, Birkehlíd 7, Vestmannaeyjar, Ísland.
- Blichfeldt, Merete, Chr. Winthersvej 15, Vejle. Ve. a.
- Brodersen, Ingrid Benedicte, Eiksmarka, Røa, Oslo, Norge.
- Bö, Bodil, Solbergveien 35, Sandvika, Norge.
- Carlsson, Inge Elgård, Lange-Müllersgade 6, st. København Ø. Kbhvn.
- Christensen, Bende Bøje, »Plougård«, Vinde-Helsing, Gørlev. Ho. a.
- Christensen, Hanne Else, Hørning central, Assentoft. Ra. a.
- Christensen, Aase Bay, Vognsild, Østrup. Ål. a.
- Christiansen, Ellen Juul, »Christianshåb«, Ildved, Jelling. Ve. a.
- Dam, Kirsten Egeberg, Hybenvej 105, Hjallese. Od. a.
- Danielsen, Ilse, Nostrup, Kalundborg. Ho. a.
- Gregersen, Karen Margrethe, Alslev, Varde. Ribe a.
- Hansen, Karen Margrethe Behrendt, Holmene, Sønderø. Od. a.
- Hansen, Kirsten Sønderby, Sønderby Kås, Aabybro. Hj. a.
- Hansen, Lis, Himmerlandsvej 17, II, København F. Kbhvn.
- Haugaard, Hanne, »Fredenslund«, Farstrup. Od. a.
- Holm, Bente, Kastelsvej 58, st. København Ø. Kbhvn.
- Hougård, Birgit, Skellerup, Hobro. Ra. a.
- Høgh, Kirsten, »Søndermarksgård«, Andst. Ri. a.
- Håning, Agnes Greve, Sevel, Vinderup. Rgk. a.
- Iversen, Jette E. Moth, Lykkeshåbsallé 4, Fruens Bøge. Od. a.
- Jacobsen, Anna-Lis Søgaard, Tøndering, Durup. Vib. a.
- Jacobsen, Grete Køfoed, Hørve boghandel, Hørve. Ho. a.
- Jensen, Anna Marie, »Rødelus«, Grauballe. Vib. a.
- Jensen, Kirsten Hanne, Nørgårdsvej 13, Kgs. Lyngby. Kbhs. a.
- Jensen, Signe Olsen, »Lille Midtgård«, Grønbjerg. Ve. a.
- Jørgensen, Helene Åmand Holm, »Rødkildegård«, Tåning, Skanderborg. Skbg. a.
- Jørgensen, Inger Margrethe, Åvendingen 19, Brønshøj. Kbhs. a.
- Katborg, Aase, »Sdr. Barslund«, Mejrup, Holstebro. Rgk. a.
- Kaule, Kirsten, Ulrik Birchs Alle 4, II, København S. Kbhvn.
- Kehlet, Inge, »Kærhave«, Fjelstrup. Had. a.
- Knudsen, Else Høy, »Bajlungård«, Roslev. Vib. a.
- Kristensen, Lis, Hjerting, Rødding. Had. a.
- Krüger, Anna, St. Nustrup. Had. a.
- Lang, Elisabeth, Anholt, Fynshav, Als. Søbg. a.
- Larsen, Kirsten, Aarestrupsvej 2, IV, Bagsværd. Kbhs. a.
- Laursen, Anne Marie, »Vestergård«, Tinnest, Vonge. Ve. a.
- Lisby, Else, Bredgade 52, Bøvlingsbjerg. Rgk. a.
- Ludvigsen, Bodil, Sneglerup, Grevinge. Ho. a.
- Lyngtved, Helle, Vibevangen 50, Bagsværd. Kbhs. a.
- Mehr, Hanne Anette, Hornsved, Jægerspris. Frb. a.
- Mortensen, Else Marie, Ågård. Ve. a.
- Mortensen, Karen Merete, Høvedstensvej 24, II, Hvidovre. Kbhs. a.

Eleverlisten

- Mortensen, Kirsten, Korning,
Hatting. Ve. a.
- Neidel, Karin, Lillekær 8, IX,
København - Valby. Kbh.
- Nielsen, Anne Marie Pilgaard,
»Øster Pilgård«, Kås, Åbybro.
Hj. a.
- Nielsen, Bente, Nordkærvej 5,
Valby, København. Kbhvn.
- Nielsen, Christa, Virginiavej 4, st.,
København F. Kbh.
- Nielsen, Inger Margrethe Korshøj,
Give mejeri, Give. Ve. a.
- Nielsen, Kirsten, Lundby,
Landet, Tåsinge. Svbg. a.
- Nielsen, Lis, »Højvang«, Hannes-
borg, Ullerslev. Svbg. a.
- Nielsen, *Maren* Irene, Ølstrup,
Ringkøbing. Rgk. a.
- Nielsen, Vibeke Bæksted,
Elmegade 18 A, Middelfart.
Od. a.
- Nørtoft, Elsebet, »Damgård«,
Kollemorten. Ve. a.
- Olesen, Gerda Lyngbak, Grædstrup,
Brædstrup. Skbg. a.
- Olsen, Anna Mette, Kolby,
Kolby Kås, Samsø. Ho. a.
- Olsen, Annie, Marke,
Svinninge. Ho. a.
- Olsen, *Bente* Kirsten Iskov,
Rugkærgårdsvej 3, Tåstrup.
Kbhs. a.
- Paulsen, Ketty Jessen, Sillerup,
Fjelstrup. Had. a.
- Pedersen, Jette Vibeke, Hørdumsgade
17, II, København SV. Kbhvn.
- Pedersen, Kirsten, Rodsted,
Suldrup. Ål. a.
- Petersen, Vera, Lundtofte-
parken 18, st., Lyngby. Kbh. a.
- Poulsen, Ane Marie Houmøller,
»Nørgård«, Solbjerg, Mors. Thi. a.
- Rasmussen, Karen, »Pejruggård«,
Bred. Od. a.
- Rendbæk, *Torun* Anette, Sønder-
gade 37, Bredebro. Tø. a.
- Rydal, Gerd, Tværgade 42, Ringe.
Svbg. a.
- Sejerø-Olsen, Ruth, St. Gilsager,
pr. Ringsted. So. a.
- Smidth, Lone, Jyderup skole, Vig.
Ho. a.
- Spang, Karen Bauer, Vesterbro 25, I,
Odense. Od. a.
- Stephansen, *Mona* Elisabeth,
Mundbergs allé 2, Struer, Rkg. a.
- Stoklund, Agnes Wulff, »Nydefred«,
Ørridslev, Hovedgaard. Skbg. a.
- Sørensen, Anne Marie, Nørre-
gade 14, I, Thisted. Thi. a.
- Sørensen, Edith, »Ralmgård«, Sig.
Ri. a.
- Thanner, Hanna, Ryparken 148, II,
København Ø. Kbh.
- Thorgeirsdóttir, Gudrún,
Læknishúsid, Thingeyri, Ísland.
- Thøgersen, Gudrun, Flade, Nykøbing
Mors. Thi. a.
- Tiedemann, Anette Hagelund,
Toftebæksvej 54, II, Kgs. Lyngby
Kbhs. a.
- Willumsen, *Signe* Elisabeth,
Storgaten 68, Tromsø, Norge.
- Aaes, Gunhild, Hasselager skole,
Hasselager. Årh. a.

Fastelavn.

BILLEDERNE

Elevskriftets omslag er forment af bogkonsulent *Viggo Naae*. Stregtegningerne s. 5, 23, 25, 27, 28, 39, 83 og 87 er af *Emil Petersen*. De fleste fotos fra skolen er af *Ernst Løcke*, *Bent Jakobsen*, *Vilhjalmur Einarsson* samt af *Else* og *Jens Fløche*, Hellerup. Montagerne s. 55 og 63 ved *Bent Jakobsen*. Fotografierne af Mrs. Mandela og Bjerre s. 45 er udlånt af »*Lederbladet*«, af de islandske drenge på vej- og kabelarbejde s. 51 af *Brynjólfur Gautason* og af sildefiskeri ved Island af bladet »*Løn og Virke*«. *Axel Nygaard* har tegnet højskolen på »*Marielyst*« s. 9. Skoledrengen s. 34 er af *Olaf Guldbransson*. Stenkorset s. 37 er en middelalderlig gravsten på Vinderslev kirkegård.